

CUMHURİYET HALK PARTİSİ PROGRAMI

YENİ HEDEFLER YENİ TÜRKİYE

Modern Türkiye'de değişimin gücü

CUMHURİYET HALK PARTİSİ PROGRAMI

YENİ HEDEFLER YENİ TÜRKİYE

Yer : 1994-350
Yıl : 1994
Cilt :
Kısım :
Kop : 6
Dizayn : *200305414*

Modern Türkiye'de değişimin gücü

Ocak 1994

SUNUŞ

CHP'nin son programının hazırlandığı tarihten günümüze 17 yıl geçti. Bu dönem içinde yaşanan olaylar, Dünya'da ve Türkiyemizde yeni bir siyasal çerçevenin oluşmasına yol açmıştır.

Bloklaşmanın çözülmesi, yeni bütünleşme arayışlarının henüz kararlılık kazanamaması, olumlu olumsuz her türlü değişime-gelişmeye açık akışkan bir uluslararası ortam yaratmıştır. 80'li yılların köktenci-sağ kavramların etkisi altında biçimlenen politikaları, bugün yaygın işsizlik, artan sosyal sorunlar, yolsuzluklar karşısında artık tıkanmıştır.

Ülkemiz ise bu dönemde uzun ve ağır bir demokrasi kesintisini yaşamak zorunda kaldı. Anayasa, TBMM, siyasal partiler, sendikalar ortadan kaldırıldı. Toplumunu siyaset dışında ve denetim altında tutmayı amaçlayan yeni hukuksal ve kurumsal düzenlemeler getirildi. Ekonominin dışa açılması ve rasyonelleşmesi adına, sosyal düşünceler ve sanayileşme politikaları bir yana itildi.

Bugün Türkiye mali dengelerini kaybetmiş, sanayileşmesi duraklamış, gelir dağılımı çarpıklaşmış, bölgeler arası dengesizliği uçuruma dönmüş, işsizlik, yolsuzluk, terör kuşatması altında bir ülke görünümündedir.

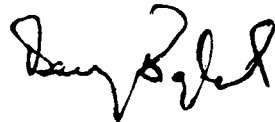
Bu tablo emeği, üretimi, sosyal adaleti, dayanışmayı, insan haklarını, demokrasiyi, laikliği, bireyi, girişimi, bilgiyi, kültürü temel alan bir siyasal programın, yeni bir siyaset anlayışının, yeni politikaların geliştirilmesini zorunlu kılıyor.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin yeni programı bu bekleyişi karşılama amacına dönük bir girişimdir. Demokratik Solun - Sosyal Demokrasinin evrensel değerlerini Türkiye gerçekleriyle bütünleyen, demokrasi ile kalkınmayı, büyüme ile paylaşmayı, özgürlük ile eşitliği, emek ile girişimi, dinsel inançla laikliği, birey ile toplumu uzlaştıran bir bakış açısı bu programın çıkış noktası olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi bu programı, ulusal bağımsızlık savaşımıza, Atatürk Devrimlerine, demokrasiye geçişe öncülük yapan ana düşüncelerin temelleri üzerinde oluşturmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu programı Türkiye'nin tarihsel sürekliliği ile değişim özlemini, gelenek ile yenileşme arayışını, geçmiş ile geleceği bütünleştirip yansıtmaktadır.

Bütün bu yönleri ile bu bir demokratikleşme programıdır, toplumsal barış programıdır, büyüme ve sanayileşme programıdır, sosyal adalet programıdır, ulusal bütünlük programıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'nin çağı aşma mücadelesine sürekli öncülük yapmış olmanın onuru ve sorumluluk duygusu ile bu programı halkımızın değerlendirmesine sunmaktadır.

Deniz BAYKAL
Cumhuriyet Halk Partisi
Genel Başkanı

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

İDEOLOJİK ÖZÜMÜZ VE TEMEL TERCİHLERİMİZ

I. GİRİŞ	13
1.1 Türkiye Cumhuriyeti ile CHP Tarihi Ortaktır.....	15
1.2 Devrimlerin, Değişimin, Demokrasinin Öncüsü CHP.....	16
1.3 Tarih İçinde Değişim.....	17
a) Cumhuriyetçilik.....	17
b) Milliyetçilik.....	17
c) Halkçılık.....	18
d) Devletçilik.....	19
e) Laiklik.....	19
f) Devrimcilik.....	20
1.4 Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1976 Programı.....	20
II. YENİ KOŞULLAR - YENİLEŞEN CHP	22
2.1 DEĞİŞEN DÜNYA VE TÜRKİYE.....	22
2.2 CHP : "DEĞİŞİMİN GÜCÜ".....	22
a) Özgürlük.....	23
b) Eşitlik.....	23
c) Dayanışma.....	24
d) Emegın Üstünlüğü ve Bütünlüğü.....	25
e) Gelişmenin Bütünlüğü ve Etkinliğı.....	25
f) Demokratikleşme.....	26
III. TOPLUMA HEDEF GÖSTERİYORUZ	28

İKİNCİ BÖLÜM TEMEL POLİTİKALAR "DEĞİŞİMİN GÜCÜ"

I. DEMOKRASİ	37
1.1 ÖZGÜR BİREY.....	37
a) İnsan Hakları - Temel Hak ve Özgürlükler.....	38
b) Özgürlük ve Eşitlik.....	40

1.2	ÇOĞULCU TOPLUM	40
	a) Laikliğin Korunması.....	40
	b) İikeli Bir İletişim Ortamı	41
	c) Toplumun Yasaklardan Arındırılması	42
	d) Etnik Duyarlılıklara Demokratik Çözüm.....	42
1.3	DEMOKRATİK DEVLET	43
	a) Yeni Bir Anayasa	43
	b) Parlamentonun Etkinliğe Kavuşturulması	44
	c) Katılımcı Çoğulcu Devlet	44
	d) Hukukun Üstünlüğü, Yasa Önünde Eşitlik	45
	e) Hukuk ve Adalet Reformu	46
	f) Ekonomi Hukukunun Çağdaşlaştırılması	48
1.4	EŞİTSİZLİKLERİN GİDERİLMESİ	49
	a) Her Alanda Fırsat Eşitliği - Sosyal Adalet	49
	b) Kadını ve Erkeği Eşit Toplum.....	49
	c) Farklı Kültür Kümeleri Eşit Toplum	51
1.5	DAYANIŞMA - ÖRGÜTLÜ SİVİL TOPLUM	51
	a) Siyasi Partiler.....	51
	b) Sendikalar	52
	c) Dernekler, Meslek Örgütleri, Vakıflar	52
	d) Kooperatifler	53
	e) Engellilere Duyarlı Toplum.....	54
1.6	YÖNETİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI	54
	a) Yerinden Yönetim	54
	b) Personel Reformu.....	56
	c) Yerel Yönetim	56
	c) Metropol Kentler ve İstanbul Yönetimi	59
1.7	DÜRÜST YÖNETİM - AÇIK TOPLUM	60
II.	EKONOMİK POLİTİKALAR	61
2.1	DİNAMİK, ETKİN, AÇIK EKONOMİ	61
	a) Örgütlü Pazar Ekonomisi	61
	b) Stratejik Planlama.....	62
	c) Ekonomide Verimlilik ve Etkinlik	62

2.2 SANAYİLEŞME POLİTİKALARI	63
a) Sanayileşme	63
b) Sanayileşme Bilinci ve Yeni Sanayici Kuşağı	64
c) Teknolojik Gelişme - Bilgi Toplumuna Geçiş	64
d) Sanayide Teşvik ve Yeniden Yapılanma	65
e) Bölgesel Gelişme	65
f) Üretken İstihdam - İşsizliğin Aşılması	67
2.3 İSTİKRAR İÇİNDE BÜYÜYEN EKONOMİ	68
a) Makro Dengelerin Korunması, Fiyat İstikrarının Sağlanması	68
b) Kamu Ekonomik Girişimciliği Reformu ve Özelleştirme	69
c) Vergi Reformu.....	70
2.4 ÜRETİCİSİ, ESNAFI, TÜKETİCİSİYLE GELİŞEN EKONOMİ	71
a) Tarım Üreticileri ve Destekleme Politikaları	71
b) Orman Köylüsü ve Orman İşletmeciliği.....	72
c) Esnaf ve Sanatkarların Geliştirilmesi	72
d) Tüketicilerin Korunması	73
2.5 SAĞLIKLI, DENGELİ BÜYÜYEN EKONOMİ	74
a) Tarım, GAP ve Toprak Reformu	74
b) Hayvancılık ve Su Ürünleri.....	75
c) Enerji ve Doğal Kaynaklar	76
d) Ulaşım ve İletişim	77
e) Denizcilik	78
f) Turizm	78
2.6 REKABET İÇİNDE DIŞA AÇILAN EKONOMİ	79
a) Ekonomide Yeni Dünya Düzeni	79
b) Dış Ekonomik İlişkilerde Çok Yönlülük.....	80
c) Dış Ekonomik İlişkilerde Gelişme.....	80

III. SOSYAL POLİTİKALAR	82
3.1 EĞİTİM	82
a) Öğretim Hakkı ve Fırsat Eşitliği.....	82
b) Eğitimde Birlik ve Reform	83
c) Okul Öncesi Eğitim	84
d) Temel Eğitim.....	85
e) Orta Öğretim	85
f) Engellilere Özel Eğitim.....	86
g) Din Eğitimi	86
h) Üniversite	87
i) Öğretmen	88
3.2 SAĞLIK	89
a) Sağlıklı ve Uzun Yaşama Hakkı	89
b) Sağlık Reformu	89
c) Ana ve Çocuk Sağlığı.....	91
d) Nüfus Planlaması	92
e) Sağlık İnsan Gücü.....	92
3.3 SOSYAL GÜVENLİK	93
a) Herkese Sosyal Güvenlik.....	93
b) Sosyal Güvenlik Reformu	93
c) Emekli Dul ve Yetimlere Onurlu Yaşam.....	94
d) Engelliler ve Korunmaya Muhtaç Yaşlılar	95
e) Korunmaya Muhtaç Çocuklar	95
f) İşsizlik Sigortası	96
3.4 ÇALIŞMA HAKKI	97
a) Herkese Çalışma Hakkı	97
b) Çalışma Hukuku Reformu.....	97
c) İş Güvencesi	98
d) Tüm Çalışanlara Çağdaş Sendikal Haklar	99
e) Güvenli ve Sağlıklı Çalışma Koşulları Hakkı.....	100

3.5 KÜLTÜR, YAZIN, SANAT	100
a) Kültürde Gelişme ve Çeşitlilik	101
b) Sanat, Dil ve Yazına Duyarlılık, Sanatçıya Destek.....	101
c) Tarih, Kültür ve Doğa Zenginliklerinin Korunması.....	102
3.6 YERLEŞME DÜZENİ	103
a) Planlama	103
b) Kentleşme	105
c) Barınma	107
3.7 ÇEVRE POLİTİKALARI	108
3.8. GENÇLİĞE YENİ BİR DÜNYA	110
3.9 HERKESE SPOR VE DİNLENCE OLANAĞI	110
3.10 YURT DIŞINDA YAŞAYAN YURTTAŞLAR	111
IV. ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ İLİŞKİLER	113
4.1 ULUSAL GÜVENLİK	113
a) Siyasal Şiddet - Terör	113
b) İç Güvenlik.....	114
c) Dış Güvenlik - Silahlı Kuvvetlerde Yenileşme	116
4.2 DIŞ İLİŞKİLER	117
a) Yurtta Barış, Cihanda Barış	118
b) Ulusal Bağımsızlık.....	118
c) Kişilikli Dış Politika	119

(BİRİNCİ BÖLÜM)

İDEOLOJİK ÖZÜMÜZ VE TEMEL TERCİHLERİMİZ

BİRİNCİ BÖLÜM

İDEOLOJİK ÖZÜMÜZ

VE

TEMEL TERCİHLERİMİZ

I-GİRİŞ :

Cumhuriyet Halk Partisi, kökleri tarihimizde ve milli mücadelemizde olan, Mustafa Kemal'in öncülüğünde Cumhuriyeti gerçekleştiren, çağdaş Türkiye'nin temellerini kuran, demokrasi sürecini başlatan, 1960'larda demokratik sol bir içerik ve sosyal demokrat özellikler kazanan, bir büyük yenileştirme hareketinin temsilcisidir.

CHP, Türkiye gerçeklerinde biçimlenmiş, evrensel geçerliği olan işlevlerin ve iddiaların taşıyıcısıdır.

CHP, belirli bir tarih kesitinde emperyalizme, kurulu düzene, eşitsizliğe, gericiliğe, imtiyazlara başkaldırının ifadesidir. CHP, bu zaman kesitinin gerçekleştirmeye çalıştığı yenileştirmeyi ve çağı aşmak programının ve iddiasının sahibidir. Bu özellikleriyle, CHP, hem bağımsızlık yolunda hem de yenileşmek yönünde mazlum milletlere tarihsel bir örnek yaratmıştır. CHP, doğuşundaki bu nitelikleri bugün de sürdürmektedir.

CHP, çağdaş ve evrensel ilkeleri ve devrimleri ile, bağımsızlığı, kalkınmayı ve çağı amaçlayan genç Türkiye cumhuriyetinin öncüsü olmuştur. CHP, sosyal adalet ve refah arayışındaki günümüz Türkiye'sinin umududur.

TARİHTE VARIZ, GELECEKTE DE VAR OLACAĞIZ

Türkiye'nin onurlu geçmişinde Cumhuriyet Halk Partisi var. Türkiye'nin onurlu geleceğinde de Cumhuriyet Halk Partisi olacak.

Solun evrensel değer yargılarından, doğrularından ve geleneğinden; Türkiye'nin tarihsel yenileşme özelemlerinden; milli mücadele geçmişimizden; CHP'nin onurlu deneyiminden, tarihe iz bırakmış, geleceğe yol döşemiş ilkelere; cumhuriyet ve demokrasi dönüşümlerinden; halkın özgürlükçü ve eşitlikçi taleplerinden; sol ve demokrat birikimlerden; inanç dünyamızdaki adalet ve dayanışma anlayışlarından hareketle, sosyal demokrasinin temel ilkelerini teorisini ve pratiğini Türkiye'nin gerçekleriyle bütünleştirerek, Türkiye insanının özelemlerini ve ihtiyaçlarını bu doğrultuda yanıtlayarak, her şeyin en güzel olanını, en yeni ve çağdaş olanını ona sunmak için, CHP 9 Eylül'de 1992'de yeniden doğdu.

"Bağımsızlık benim karakterimdir" diyebilmiş bir liderin kurduğu parti kimliğiyle, Türkiye'yi dünyada etkin ve saygın bir konuma ulaştırmak için CHP vardır.

Anayasayı, yasakların tarifi olmaktan çıkartmak, onu bir özgürlük belgesine dönüştürmek, demokrasiyi bütün özellikleri ve güzellikleriyle gerçekleştirmek, demokrasinin kesintilere uğramasını önlemek, 12 Eylül ve benzerlerini sorgulamak ve tarihe terketmek için, CHP vardır.

DEVLETTE, TOPLUMDA, SİYASETTE DEVRİM MİSYONU

Cumhuriyet Halk Partisi, tüm topluma bütününe refah götürmeyi amaçlar-ken, öncelikle geniş halk kitlelerinin yararları doğrultusunda, özgürlük ve eşitlik ideallerinin bütünlüğünde, sosyal demokrat anlayışların zemininde geleceğin barışçı ve üretken Türkiye'sini yeniden kuracaktır.

Kendisiyle barışık bir Türkiye; akılcı verimli, büyüyen bir Türkiye; emek öncelikli bir Türkiye; yenilemiş bir Türkiye; feodalizmden arındırılmış bir Türkiye; kişilikli bir Türkiye; yeşil bir dünyada temiz bir Türkiye; gençliği özgür, kadını ve erkeği eşit bir Türkiye; hoşgörünün var olduğu bir Türkiye.

CHP, devlette, siyasette ve toplumda devrim yapmanın işlevini; tarihteki yerinin ona tanıdığı kutsal misyonu taşıyor.

Geçmişimizdeki kazanımlara, güzelliklere, gerçekleştirdiğimiz başarılarla ve bize öncülük yapmış insanlarımızın tümüne onurla sahip çıkarken, geleceğe dönük yeni bir ivmeyi yakalamak için, 9 Eylül'de yeniden doğduk.

Toplum ve birey hızla gelişirken, yönetenler toplumun ve bireyin hızına yetişemiyor, özlemini ve gereksinimlerini karşılayamıyor.

CHP, bu çelişkiyi halkla beraber çözmenin iddiasıdır.

SOSYAL DEMOKRASİNİN ÇAĞI BAŞLIYOR

Yirminci yüzyılın son kesiti, sosyal demokratların (ya da eş anlamıyla, demokratik sosyalistlerin, demokratik solcuların) tarih önündeki haklılığını ve ideolojik üstünlüğünü kanıtladı.

Sosyal demokrasi, "eşitlik ve özgürlük ideallerinin bütünlüğü ve bölünmezliğidir"; bu ideallerin birlikte takibidir. 21. yüzyılın eşiğindeki dünyada gelişen ve benimsenen, doğruluğu ve haklılığı sağa karşı ve solun içinde kanıtlanan, bu inancımızdır. Gene 21. yüzyılın eşiğindeki dünyada, bu ideoloji artık Batı Avrupa ile sınırlı değildir. Şimdi çok daha geniş bir coğrafya kesitinde sosyal demokrasinin etkinliği geliyor.

Sosyal demokrasi son tahlilde, imtiyazları, fırsatları, kültür ve eğitimi, zenginlikleri ve mutluluğu, en geniş kitlelere yaymanın, ulaştırmanın iddiasıdır; sürekli bir adalet arayışıdır.

Sosyal demokrasinin ve sol bir parti olarak CHP'nin tercihi, toplumun tümüne esenlik getirmeyi amaçlarken, öncelikle büyük kitlelerin, geniş tanımıyla emek kesimlerinin yararını savunmaktır; öncelikle onların temsilcisi olabilmektir.

Bu yaklaşım, elbette, toplumdaki başka ayrışım ölçüleri çevresinde daha geniş beraberlikler kurmaya engel değildir. Yenileşme ve çağdaşlaşma özlemi yüksek kesimler, çevre koruması, kadın hakları gibi duyarlılıkları en önde tutanlar, sosyal demokrasiyi ve CHP'yi bu beraberliklerin de öncelikli temsilcisi olarak yanlarında bulacaktır.

Burada gözardı edilmemesi gereken nokta şudur: Sosyal demokrasi, emek ile sermaye arasında taraflardan birini karşısına alarak ona haksızlık yapan, adaletsiz davranan bir karşıtlığın ifadesi değildir; kendi işlevini toplumun sadece bir kesitini gözetmekle sınırlı tutan bir siyaset de değildir.

Ama sosyal demokrasi ve CHP, temel tercih olarak, açık ve net olarak, emeğin tarafıdır.

YENİLEŞMENİN VE SAĞLIKLI DEĞİŞİMİN GELENEĞİ

Cumhuriyet Halk Partisi'nin amacı, barışçı, kendi içinde ve demokrasi üzerinde uzlaşabilmiş, adaletli bir toplum oluşturmak...

CHP'nin hedefi, hızla gelişen, dünyaya açılan, verimlilik ve akılcılık doğrultusunda büyüyen ekonomisiyle, toplumun refahını arttırmak... Bireyin gelişmesini engellerinden kurtarmak...

CHP, yenileşmenin ve sağlıklı değişimin geleneğidir; CHP'nin yenilik kavramı, CHP'nin sol ve demokrat özellikleri, ilkeleri doğrultusunda kendini yenilemesidir; büyük ideallerine ulaşmak için en yeni, çağdaş, etkin yöntemleri akılcılığın, verimliliğin ölçülerini kullanabilmesidir.

CHP'deki yenileşmenin amacı, Türkiye'yi yenileştirmektir.

"Eşitlik, özgürlük, çağı paylaşmak, demokrasinin sürekli gelişimi, ülkenin ve toplumun bütünlüğü, ekonomik büyüme, dürüst kamu yönetimi, katılım, kişilikli dış politika, laik devlet, çoğulculuk" gibi temel tercihler çerçevesinde Türkiye'yi yenileştirmek...

CHP olarak bizim topluma ve Türkiye'nin tüm çağdaş ve sol birikimlerine, demokrat birikimlerine önerdiğimiz hedef ve yöntem budur.

1.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN TARİHİ ORTAKTIR

CHP, bağımsızlık mücadelesini yürüten Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetinin devamı olarak, Mustafa Kemal tarafından 9 Eylül 1923'de kuruldu.

CHP, kökleri toplumumuzun tarihinde ve ulusal kurtuluş savaşımızda olan partidir. CHP, Türkiye Cumhuriyetiyle içiçe gelişti, cumhuriyetle birlikte olgunlaştı ve toplumumuzun temel değerlerini paylaşıp geliştirerek büyüdü.

CHP, her dönemde günün koşullarının gerektirdiği yeni fikirleri benimseyerek toplumumuzda değişimin gücü oldu. Her zaman yenileşmenin ve büyük dönüşümlerin öncülüğünü üstlendi.

CHP, kurucusu ve ilk genel başkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde saltanatı kaldırdı. Cumhuriyeti kurdu, hilafete son verdi, ulusal birliği sağladı. CHP'nin gerçekleştiği reformlarla çağdaş Türkiye Cumhuriyeti biçimlendi, kökleşti, gelişti.

Bu özellikleriyle, Cumhuriyet Halk Partisi'nin tarihi, ulusal kurtuluş mücadelesi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihiyle özdeştir.

1.2. DEVRİMLERİN, DEĞİŞİMİN, DEMOKRASİNİN ÖNCÜSÜ CHP

Cumhuriyet Halk Partisi, devrimleri, reformcu atılımları, evrensel değerleri ile, bağımsızlığı, demokrasiyi ve kalkınmayı amaçlayan; ümmet anlayışından ulus bilincine ulaşmayı, çağdaş toplum yapısını oluşturmayı ve eşitsizlikleri aşmayı hedef alan genç Türkiye Cumhuriyetinin öncüsüdür.

CHP, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde ulusal sanayinin ve ekonominin geliştirilmesine öncülük etti. Laik topluma yönelik devrimlerle, eğitim reformuyla, köy enstitüleriyle çağın kapılarını araladı.

II. Dünya Savaşı demokrasilerin zaferiyle sonuçlanırken esmeye başlayan özgürlük rüzgarları, birçok ülke gibi Türkiye'yi de etkiledi. CHP, tek parti kurumunun tüm olanaklarına ve gücüne karşın, özveriyle ve cesaretle davranarak çok partili rejime geçişi sağladı.

Türkiye'nin yeni rejimine alışmaya çalıştığı ve giderek yoğunlaşan bunalımların olduğu 1950'lerde CHP, demokrasinin kurumsallaşması için unutulmaz bir mücadele verdi; temel hak ve özgürlüklerin gelişmesine öncülük etti.

1960'larda ve 1970'lerde CHP grev ve serbest toplu pazarlık haklarını yaşama geçirdi; sosyal adalete dayalı refah toplumunu gerçekleştirmek amacıyla düzeni değiştirmenin mücadelesini başlattı.

CHP, çağdaş Türkiye'nin temellerini kurdu. Demokrasi sürecini harekete geçirdi. 1960 sonrasında, kendi tarihsel "yenileştirme işlevini" eşitliğin ve özgürlüğün doğrultusunda geliştirerek, "süreklilik içindeki değişimin" partisi oldu.

CHP, Atatürk Devrimlerini ve Cumhuriyeti, yozlaştırıcı ve saptırıcı her türlü gerici ve suçlayıcı etki ve saldırılardan korumak, kollamak ve yaşatmak kararlılığından hiç bir zaman ödün vermedi, vermeyecektir.

1.3. TARİH İÇİNDE DEĞİŞİM

Cumhuriyet tarihi ile özdeş oluşum süreci içinde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin temel ideolojik yaklaşımları da gelişti. 1923'te hazırlanan parti tüzüğünde, halk egemenliği, çağdaşlık ve hukuk devleti anlayışlarını içeren "Dokuz Umde" yer aldı. 1927'deki İkinci Kurultay'da, "Cumhuriyetçilik", "Halkçılık", "Milliyetçilik", "Laiklik" CHP'nin dört temel ilkesi olarak benimsendi. 1935'deki Üçüncü Kurultay'da, bunlara "Devletçilik" ve "İnkılapçılık" eklenerek, ilkelerin sayısı altıya çıkarıldı.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu ilkeleri, zaman içinde kazandıkları yeni yorumlarla ve gelişmeleriyle, CHP oluşumunun tarihsel değerlerini ve zenginliğini meydana getirdi:

a) CUMHURİYETÇİLİK

CHP, "Cumhuriyetçidir"; Atatürk'ün kuruluşuna öncülük ettiği Türkiye Cumhuriyetini yaşatmak, geliştirmek, güçlendirmek misyonunun sahibidir. Cumhuriyetçilik, demokrasinin tarihsel önkoşulu, hazırlayıcısı olmuştur.

CHP, bir ilke ve ideal beraberliği üzerinde Cumhuriyetimizi kurmuştur. Cumhuriyetin temelindeki anlayış, bu beraberliği oluşturan tüm insanların eşitliği ve bütünlüğü anlayışıdır.

CHP, ulusun egemenliğini, bağımsızlığını ve cumhuriyetçiliğin temel kuralı olarak benimser ve savunur.

Cumhuriyet, tarihimizdeki en köklü dönüşümdür. Egemenliğin kaynağını ulusta bulan anlayıştır; "saltanat" kavramının yıkılması, "milli iradenin" getirilmesidir; "tebaa"nın yerini, "yurttaşın" almasıdır. Cumhuriyet, "yurttaşlık" kavramının temel öge ve temel tanım olarak esas alınmasıdır; kültürel, dinsel tanımların sivil topluma bırakılarak, resmi ölçü olmaktan çıkarılmasıdır.

CHP'nin "Cumhuriyetçilik" ilkesi, demokrasi bağlamındaki bir büyük uzlaşmayı da içermektedir. Türkiye kendi kendisiyle kavgalı olmaktan yorulmuştur. Barışa ihtiyacı vardır. Farklı yarar grupları, farklı kültürel, toplumsal duyarlılık kümeleri arasında yeni anlayış ve hoşgörü kanallarının açılması, insanların kendi farklılıkları içinde bütünleşmesi, CHP'nin inancısıdır, iddiasıdır.

b) MİLLİYETÇİLİK

CHP, Türkiye Cumhuriyetini oluşturan tüm yurttaşların birliğini, bağımsızlığını, egemenliğini, güvenliğini, esenliğini ve dünyadaki saygınlığını, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü, siyasal ve ekonomik haklarını korumakla görevlidir; bu görevi tarihi boyunca onurla taşımış olmaktan kıvançlıdır.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş döneminde gereksinim duyulan bir "uluslaşma sürecinin" işlevi olarak milliyetçilik ilkesi benimsenmiştir. CHP'nin uluslaşma anlayışı, geçmişten devralınan feodal kümelenmelerin, ırk, bölge,

inanç ayrışmasına dayalı yapılanmaların tarihe bırakılmasıdır; ülkede kader ortaklığının oluşumudur; çağdaş topluma geçişin çok önemli bir aşamasıdır.

Milliyetçilik, "ırka" indirgenemez; Türkiye bütünü oluşturmuş çok sayıda etnik özellik karşısında devletin yanlılığı, öncelik tercihi söz konusu olamaz. Devlet, herkesi eşit şekilde temsil ve ifade eder. CHP milliyetçiliği, bölgesellik anlayışlarının, kavimcilik benzeri küçük bağılılıkların, kan-köken bağımlılıklarının ulusal düzeyde aşılmasıdır. Ayrışma değil, bir bütünleşme hareketidir.

Bu bağlamda, "milliyetçilik", farklı etnik yapılanmalar arasında bir ayrım ölçüsü değildir. Tüm ayrışmaları kapsayan, onların Türkiye'nin ulusal bütünlüğü çerçevesinde demokratik farklılaşma özgürlüğünü tanıyan, farklılık içinde bütünleşmeyi öngören, bütünlük idealini tanımlayan kapsayıcı bir anlayıştır.

CHP'nin milliyetçilik anlayışı, hangi kökenden gelirse gelsin, hangi dili konuşursa konuşsun ve hangi inancı paylaşırsa paylaşsın, kimsenin "azınlık" konumuna indirgenemeyeceğidir; herkesin ülkenin asli sahibi olduğudur.

CHP, başka ülkelerde yaşayan yurttaşlar ve Türk topluluklarına eşit davranılmasını, ana dillerini ve kültürlerini yaşatıp geliştirme olanağı sağlanmasını özenle gözetir.

c) HALKÇILIK

CHP'nin "Halkçılığı", öncelikle kitlelerin, emeğiyle ve alın teriyle üreten, değer yaratanların önde tutulmasıdır. Siyasal meşruiyetin temelini halkla bulabilmektir.

CHP'nin halkçılığı, ahlâki ve siyasi bir öncelik tercihidir.

CHP, ekonomik ve siyasi imtiyaz odaklarının dışındakileri öncelikle temsil eden, imtiyazların kaldırılmasını amaçlayan partidir. CHP'nin amacı, sade ve sıradan yurttaşla öncelikle hizmet götürmektir; ona fırsat yaratmak, önüne ufuk açmaktır. CHP siyasetinin özü budur.

Bu özellikleriyle "Halkçılık", CHP'nin tarih sürecinde geliştirdiği sol kimliğin de kaynakları arasındadır.

CHP'nin temel bir inancı, temel bir yaklaşımı olan halkçılık, gereğinde bireyselliğin aşılmasıyla bütünselliğe erişmektir; memleket için özveride bulunmaktır; yurtseverliğin yansımasıdır.

CHP'nin halkçılık anlayışı, halkı muhtaç kabul edip, ona başlıklar lutfetmeyi esas alan bir popülizmin ifadesi değildir. Halkın kısa vadede duymak istediğini söylemek değildir. Halkçılığın gereği, sorumluluktur; sosyal demokrat değerleri, akılcılıkla, üretkenlikle bütünleştirmektir.

CHP, halkçılık ilkesinin ışığında, kimsenin kimseyi ezemeyeceği, sömüremeyeceği, herkesin yaşamı boyunca geçimi ve sağlığı bakımından güvenlik içinde olacağı, çalışma ve eğitim fırsatlarından eşitlikle yararlanabileceği insanca ve hakça bir düzen kurmayı amaçlar.

d) DEVLETÇİLİK

Devlet, özel yararlarla toplumsal yararlar arasındaki dengenin, sağlıklı oluşması için getirilmiş bir güvencedir. Bu güvence, özellikle piyasa mekanizmalarının özel çıkarlar için çarpıtılmasını önlemek, tekellerin oluşmasını, üretici ve tüketici haklarının çiğnenmesini engellemek açısından gereklidir ve etkilidir.

Toplumun büyük tercihlerinin belirlenmesinde, uzun vadeli ekonomik stratejilerin oluşmasında, devletin öncelikli görevi vardır. Aynı şekilde, ekonomisi geri kalmış yörelerin geliştirilmesi ve bölgesel farklılaşmaların giderilmesi öncelikle devletin sorumluluğudur.

Ulusal bağımsızlığın ve egemenliğin sağlam siyasal ve ekonomik temellere dayanması; kişinin özgürlüğü güvenliği ve yaşam koşullarının iyiliği; yurttaş eşitliğinin korunması; toplumun esenliği ve uyumu; gelişmenin sürekliliği, hızı ve hakçılığı; tüm üretim araçlarının ve mülkiyetin toplum yararına ve emeğin üstünlüğü ve gelişmenin bütünlüğü kurallarına uygun biçimde değerlendirilmesi, devletin gözetmesi gereken temel ölçülerdir.

CHP, devletin işleyişinde katılımcılığı öngörür; yönetenle yönetilen karşıtlığının giderilmesini amaçlar. CHP, merkezîyetçiliği ve israfı azaltacak ve etkinliği, verimliliği arttıracak şekilde, devletin "yerinden yönetim" anlayışına dönük olarak yeniden yapılanmasını savunur.

CHP'nin devlet anlayışında, yurttaş devlet için değil, devlet yurttaş için vardır. Bu özellikleriyle, devlet, toplum ve yurttaş yararına etkin önlem alabilmenin yetkisine ve olanağına sahip olmalıdır. CHP, üyesi olduğu belirli bir alanda toplumun yararı doğrultusunda Sosyalist Enternasyonal'in ilkeleri doğrultusunda, belirli bir alanda toplumun yararı varsa, sosyalleştirmeyi veya özelleştirmeyi öngörebilir.

e) LAİKLİK

Bütün inançlar, devlet önünde eşittir. CHP, devleti dinsel inançlara karıştırmaz; dinsel inançların da devlet işlerine karışmasına kesinlikle izin vermez. İnanç ve ibadet özgürlüğünü, kişinin kutsal ve dokunulmaz hakkı sayar. Dinin baskı unsuru olmasına da, din duygusunun ve dinsel inançların baskı altına alınmasına da karşıdır. Laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulmasıdır.

Laiklik, Cumhuriyetin ve demokrasinin, ulusal bütünlüğün ve içbarışın temel taşıdır. Laiklik, toplumdaki farklı inançların barış içinde birlikte yaşama yöntemidir. Laiklik, inananların, farklı inananların, farklı düşünenlerin kendi tercihlerinin "ortak güvencesidir".

Laikliğin temel özelliği, toplumun bütünlüğüne katkı yapmasıdır; barışı ve karşılıklı anlayışı, hoşgörüyü kurumsallaştırmasıdır. Laik devlet, din-inanç-düşünce özgürlüklerinde farklılaşanlar arasında bir "taraf" değildir; ortak güvencenin düzenleyicisidir.

Çağdaşlığın, bilimselliğin ve demokrasinin temeltaşı laikliktir. Laiklik korunmadan demokrasi yaşatılamaz. Eğitim laikleşmeden, yeniliğe ve değişime açık çağdaş bir toplum ve devlet yapısı oluşturulamaz. CHP, dinin istismarını başta eğitim olmak üzere her alanda önlemekte kararlıdır.

Laikliğin uzun vadedeki gereği, inanç dünyasının sivil topluma devredilmesidir.

Laikliğe karşı uluslararası bir stratejinin Türkiye'ye yönelik saldırıları karşısında, laiklik, CHP'nin özel bir duyarlılıkla savunduğu ilkedir. İnanç dünyasını, eğitimi ve siyaseti bu saldırılardan korumak CHP'nin öncelikli görevidir. Laiklik, Türkiye'de laikliğin kurucusu CHP'nin öncelikli sorumluluğudur.

f) DEVRİMCİLİK

CHP, dönem dönem gelişen ve olgunlaşan bir yenileşmedir; süreklilik içinde değişimdir; sonsuz bir adalet arayışıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki tanımıyla, CHP'nin devrimciliği, "... ulusumuzu son yüzyıllarda geri bırakmış kurumların yıkılarak, yerlerine, ulusumuzun, çağdaş uygarlık doğrultusunda ilerlemesini sağlayacak kurumların getirilmesidir".

CHP'nin devrimcilik anlayışı, çağdaş düşüncelere açılarak yenilikleri kavrayıp benimsemektir. Toplumun, kuralları ve kendini sorgulayarak, daha iyiye, daha doğruya ve daha güzele ulaşmanın yollarını açmasıdır. Yenileşmenin ve değişimin araçlarını oluşturması, yöntemlerini düzenlemesidir. CHP, halkla birlikte, halktan güç ve yetki alarak, demokratik hukuk devleti kurallarına bağlı kalarak ve barışçı yöntemlerle devrimciliğini sürdürür.

CHP, toplumsal ve ekonomik düzende ve devlet yapısında çağın, gelişmenin, insanca ve hakça yaşamının gereği olan değişimlerin öncüsüdür. CHP, halkın ekonomik ve siyasal gücünü artırıcı, yönetim yetkisini ve sorumluluğunu geliştiren kurumsal düzenlemelerin tarih boyutundaki sahibidir.

CHP, tarihsel temelleri üzerinde ve sosyal demokrat kimliği doğrultusunda, sürekli bir yenileşmenin takipçisidir. CHP geleneğinin özelliği budur. "Süreklilik içinde değişim" ve "kendi özünün doğrultusundaki yenileşme", CHP'nin gücü, ayrıcalığı, üstünlüğü olmuştur. Bundan sonra da olmaya devam edecektir.

Demokratikleşmenin evrensel sürecinde ve belirli özelliklerin, coğrafyaların, çıkarların kesiştiği bölgemizin kendine özgü tarihsel oluşumunda, CHP, "Özgürlük ve Eşitlik sentezinin" yolunu açan çağdaş ve evrensel ilkelerin, devrimlerin sahibidir ve izleyicisidir.

1.4. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN 1976 PROGRAMI

Değişimin ve yenileşmenin öncüsü CHP, 1950'de gerçekleştirdiği "demokrasi devrimi"nden sonra, başgösteren yozlaştırıcı gelişmelere karşı demokrasiyi savunmak, kurumsallaştırmak, geliştirmek ve ona sosyal bir içerik ka-

zandırmak işlevini üstlendi. CHP'nin bu dönemdeki demokrasi anlayışı ve mücadelesi, 1959'da "XV. Kurultay"ın kabul ettiği "İlk hedefler Beyannamesi" ile somut önerilere dönüştü.

"İlk hedefler Beyannamesi" ile ortaya konulan demokrasi önerileri kısa sürede toplum tarafından benimsendi; 1961 anayasası büyük ölçüde bu önerilere dayandırıldı. 1961 anayasasıyla, Türkiye, demokrasiye daha elverişli bir ortama kavuşarak, daha özgürlükçü bir geleceğe yöneliyordu.

CHP, 1960'ların hareketli düşünce ortamında köklü bir sorgulama ve arayış sürecini başlatmıştı. Partinin geleneksel tezleri tartışılıyor, solun evrensel doğrularıyla, Türkiye gerçeklerinin birleşmesine çalışılıyordu. 1965 seçimine girerken, parti, "Ortanın Solunda" yer aldığını belirtmekteydi. Seçim sonrasında yaygın bir ideolojik ve siyasal tartışma ortamı oluştu. Sola açılan CHP, yeni bir söylem geliştirmekteydi. Gösterdiği yeni hedefler ve kullandığı yeni sloganlar toplumda güçlü değişim rüzgarları estiriyordu. CHP kendini "halkın partisi", "düzenin değil, değişimin partisi" olarak nitelerken, "demokratik sol" tanımını benimsemekteydi.

Bu oluşumun belirleyici ve kalıcı ürünü, CHP'nin 1976 Programı ve "Akgünler Bildirgesi" olmuştu. Partimizin 1976 Programı, 1960'larda başlamış sol içerikli yenileşme hareketinin sonucu ve özeti idi. CHP, "bozuk düzeni değiştirmeyi", "...ezenin ve ezilenin olmayacağı, eşitlikçi bir düzen kurmayı" topluma öneriyordu.

Yeni Program, bir yandan, CHP'nin tarihsel geleneğini ve temellerini oluşturan "Altı Ok"u bazı yeni yorumlarla geliştirmekteydi. Öte yandan da, Sosyalist Enternasyonal'e üyelik kararı doğrultusunda, sosyal demokrasinin evrensel ilkelerini "Altı Kural" olarak benimseyerek, geleceğe dönük tezlerini öncelikle bu ilkelerden başlatmaktaydı:

Cumhuriyet Halk Partisi, "ÖZGÜRLÜK, EŞİTLİK, DAYANIŞMA, EMEĞİN ÜSTÜNLÜĞÜ, GELİŞMENİN BÜTÜNLÜĞÜ, HALKIN KENDİNİ YÖNETMESİ kurallarına dayanır." (CHP Programı, 1976)

CHP, kendi özü ve çağın gereksinimleri doğrultusunda oluşturduğu sosyal demokrat özelliklerini geliştirerek, Türkiye'yi 2000'li yıllara hazırlamak amacındaydı.

CHP'nin tarih ve Türkiye önünde üstlendiği bu büyük hedefe ulaşmasına, 12 Eylül 1980 darbesi engel oldu. Daha doğrusu, ancak belirli bir süre, 9 Eylül 1992'ye kadar engel olabildi.

II - YENİ KOŞULLAR - YENİLEŞEN CHP

2.1. DEĞİŞEN DÜNYA VE TÜRKİYE

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kendini "demokratik sol bir siyasal parti" olarak tanımlayıp köklü bir yenileşmeyi gerçekleştirdiği 23. Olağan Kurultayından bu yana onyediyi yıl geçti.

Bu süre içinde tarihin hızlandığı bir dönem yaşandı. Dünya, çok köklü ekonomik, siyasal, teknolojik değişimlere tanık oldu. "Bilgi Çağına" geçiş süreci başladı. Solun yüz yıllık iç kavgası, Sovyetlerle birlikte sosyalizmin totaliter modelinin çöküşüyle noktalandı. Sosyal demokrasi -ya da eş anlamıyla demokratik sosyalizm- geçmişten çok daha geniş bir coğrafyada iddia sahibi oldu. Eski Doğu blokunda ve Sovyetler Birliğinde yer alan ülkelerde bölünmeler yaşandı; yeni bağımsız devletler oluştu. Askeri ittifakların konumu ve anlamı değişti. Özellikle haberleşme teknolojisinin başdöndürücü gelişimi, herkesin birbirinden daha haberi, birbiriyle daha ilgili olduğu yeni ve "küçülen" bir dünya yarattı.

CHP'nin son programının kabul edildiği 1976'dan bu yana, ülkemizde önemli değişiklikler yaşandı. 12 Eylül rejimi, 1980'de tüm partileri kapatarak, Türkiye'nin siyaset kurumuna ve siyasal geleneklerine ağır bir darbe indirdi. Demokratik hak ve özgürlükleri çok büyük ölçüde kısıtlayan bir Anayasa yapıldı. 1983 seçimleriyle başlayan demokrasiye yeniden geçiş süreci hâlâ tamamlanamamış değil. İnsan hakları ihlalleri, kötü yönetim alışkanlıkları devam etti. Bütün bunlara rağmen, Türkiye'nin özgürlük ve demokrasi taleplerindeki güç, bu dönemde bile bazı olumlu gelişmeleri zorlayabildi.

Aynı dönemde, dünyaya açık bir ekonomi yönünde adımlar atıldı. Piyasa ekonomisinin bazı özellikleri benimsendi. Ancak ekonominin sağlam bir yapıya, akılcı bir hukuk sistemine ve sosyal adalet çerçevesine kavuşmasına dönük reformlardan uzak duruldu. Eşitsizlik, işsizlik, verimsizlik, teknolojiye geriye, yönetimde kayırmacılık ve keyfilik, ekonominin önemli zaafı olmaya devam etti.

Bu sarsıcı oluşumların dünyada ve Türkiye'de yoğun biçimde yaşandığı, bazı dönüşümlerin gerçekleştiği zaman diliminin büyük bölümünde, CHP, siyaset sahnesinde yoktu. 9 Eylül 1992'de yeniden doğan partimiz, bir bakıma, yepyeni bir dünyada ve bazı özellikleriyle farklı bir Türkiye'ye gözlerini açtı.

2.2. CHP: "DEĞİŞİMİN GÜCÜ"

Cumhuriyet Halk Partisi, süreklilik ve değişimin sentezidir; süreklilik içinde değişimdir. Türkiye'nin siyasal ve toplumsal tarihinde, CHP, değişimin gücüdür.

Günümüzün CHP'si, CHP geleneğinin sürekliliği içinde, CHP'nin 1976 programının getirdiği yeniliklerden ve ulaştığı doruklardan hareketle temel yaklaşımlarını oluşturmaktadır; geleceği yaratmanın sürecini bu ilkeleriyle başlatmaktadır.

a) ÖZGÜRLÜK

Özgürlük, insan kişiliğinin, düşüncesinin ve kavrayışının, insan yeteneklerinin ve yaratıcılığının engelsiz ve sürekli gelişebilmesi için başta gelen koşuldur. İnsanın da, toplumun da kendini aşabilmesinin gereğidir.

Anayasada ve yasalarda, çağdaş, çoğulcu demokrasilerin tüm özgürlükleri yer almalıdır. Yasakları tanımlayan anayasa anlayışından, özgürlükleri tanımlayan anlayışa geçilmelidir.

Özgürlüklerin özü olan insan haklarına her düzeyde sahip çıkılmalı, bu hakların ihlaline kesinlikle son verilmelidir.

Siyasal, düşünsel, toplumsal, dinsel ve bireysel özgürlükler bir bütündür. Özgürlüklere bu bütünlüğü içinde sahip çıkılmalıdır.

Demokrasi, barış ve insan hakları çerçevesinde her düşünce konuşulabilmeli, yazılabilmeli, örgütlenebilmelidir. Sendikal, siyasal, dinsel özgürlükler ve onlara güç veren örgütlenme özgürlüğü, çağdaş demokrasilerin doğal ölçüleri içinde varolabilmelidir.

İnsanların "farklılaşma" özgürlüğü, "alışılmıştın dışına çıkmak, genel kabullerden ayrılmak" özgürlüğü, temel bir haktır. Bu hakkın demokrasi ve saygı kurallarında kullanımı koşuluyla, kullananların sayısı ve ayrışma nedeni ne olursa olsun, bu temel özgürlük sakınılmalı ve korunmalıdır.

Çağımızda, habere, kültüre, bilgiye ulaşabilir olmak, temel özgürlüklerin kategorisine girmiştir. Toplum, haberin, kültürün ve bilginin organizasyonunda, her yurttaşın en azından kitle iletişim araçlarıyla bu kaynaklardan yararlanmasını güvence altına almakla yükümlüdür.

"Bireyin" özgürlüğü ve dokunulmazlığı, yeri ve önemi, yeniden düşünülmelidir. Bireysel dinamiğin topluma katkılarının önü, girişim ve yarışma özgürlüğünün adaletli koşulları hazırlanarak açılmalıdır. Türkiye toplumsallıkla bireyselliği uzlaştırmanın, bireyi engelleyen değil, ona yollar açan, yaratıcılığını ortaya çıkaran politikaların uygulayıcısı olmalıdır.

Birey, "devlet vesayetinden" çıkarılmalıdır; devletin bu vasiliği vatandaşın demokratik haklarını ve insan haklarını sınırlamak için bir geleneğe dönüştürdüğü ülkemizde, bireyi özgürleştirmenin başlıca bir koşulu, onu vesayetten kurtarmaktır.

b) EŞİTLİK

Türkiye, 21. yüzyıla daha adaletli ve daha eşitlikçi bir ülke olarak başlamalıdır. Gelirlerin oluşumunda ve paylaşımındaki adalet, CHP'nin öncelikli hedefidir. Bu anlayış, bir "standartlaşma", bir "tek düzeli" özleminin ifadesi değildir. Süreç içinde insanlar çalışkanlıklarıyla ve yetenekleriyle birbirlerinden farklılaşacaktır. Önemli olan, herkesin mümkün olduğunca eşit koşullarda

bu sürece başlayabilmesidir. Önemli olan, kimseye haksızlık yapılmamasıdır.

Amaçladığımız adil Türkiye'nin çıkış noktasında, "fırsat eşitliğinin" kurumsallaşmasını görmekteyiz. Fırsat eşitliğinin koşulları devlet tarafından düzenlenmelidir. Öncelikle eğitim alanında eşitlik gözetilmelidir. Eşitlik zemininden yola çıkmış insanlardan kendini daha ileri noktalara götürmenin çabasını gösterenler, devlet tarafından özendirilmelidir.

Yeni Türkiye, kadın-erkek eşitliğinin bir çok toplum kesitinde eksik kalmış boyutuna eğilmek durumundadır. Kadının haklarına, hukuk ve ekonominin yanısıra, hayatın paylaşılmasında, anlayışlarda, aile içindeki eşitlik düzeyinde sahip çıkılmalıdır. Kadınların ekonomiye, yönetime, siyasete katılmalarının önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.

Sosyal sınıfların ve bölgelerin arasındaki eşitsizlikleri azaltmak, devletin öncelikli hedefidir.

c) DAYANIŞMA

Türkiye, birbirine sevgisi artan, şefkat duyguları gelişen bir toplum düzeni kurmalıdır. Bu amaçla sosyal güvenlik yaygınlaştırılırken, dayanışmanın gelişmesi için tüm özendirme yöntemlerinden yararlanılarak duygular ve anlayışlar seferber edilmelidir.

Devlet, insanların kaderine kayıtsız kalmaz. Sosyal demokrasinin toplum ve insan anlayışında, sorumluluk ortaktır; hepimiz birbirimizden sorumluyuz. Devlet bu konuda her türlü önlemi almalıdır.

Engelliler, yaşlılar ve yalnızlar, toplumun ortak duyarlılığı, ortak kaygısı olmalıdır. Sivil toplumun gönüllü örgütleri bu doğrultuda desteklenmelidir.

Türkiye, her yurttaşına "temel yaşam düzeyini" sağlamakla kendini yükümlü görmelidir. Kaynak dağılımında gözetilmesi gereken başlıca ölçü bu olmalıdır. Bütün yurttaşların asgari ihtiyaçları karşılanmadıkça, bazı yurttaşların çok özel ihtiyaçları devlet desteğinde öncelik almamalıdır.

Devlette, işyerinde, belediyelerde, üniversitelerde ve mümkün olan her ortamda, katılım, temel bir yaklaşım olmalıdır. Kararlar, o kararlarla ilgili olan çevrelere ve insanlara sistemli şekilde danışılarak oluşturulmalıdır. Katılımın, dayanışmayı sağlayan özelliklerinden en geniş biçimde yararlanılmalıdır.

Toplumsal dayanışma, halkın yönetim sorumluluğunu üstlenmesiyle, dengeli ve hakça gelir dağılımıyla ve vergilemeyle, yaygın sosyal güvenlikle, kamusal hizmet kuruluşlarıyla, gönüllü sivil toplum örgütleriyle ve engelli kişiler için de özel olanaklarla sağlanır.

d) EMEĞİN ÜSTÜNLÜĞÜ VE BÜTÜNLÜĞÜ

Emek, insan kişiliğinin oluşmasında, insan yeteneklerinin gelişmesinde ve insanın toplumla bütünleşmesinde temel etkindir. Emek, insandaki yaratıcılığın ve güzelliğın dışı yansıması, somutlaşmasıdır.

Teknolojinin gelişimi ve yeni toplumsal ayrışma ölçülerinin oluşumu, çağımızda emeğe yeni bir boyut getirmiştir. Çalışanlar, klasik tanımındaki kol ve düşün işçilerinin yanısıra, sanatçılardan, iş yöneticilerine, serbest meslek sahiplerine, üreticilere, sanatkar ve esnafa kadar geniş bir kesimi kapsamaktadır.

Yaratıcılığın ve üreticiliğın kaynağı olan emek bir üstün değerdir. Cumhuriyet Halk Partisi için en yüce değer emektir. CHP, toplumun tümüne refah getirmeyi amaçlayan partidir; toplumun bir kesitini gözetip, diğerini dışlayan bir anlayışın temsilcisi değildir. Ama Cumhuriyet Halk Partisi, öncelikle emeğın tarafı, emeğın kitle partisidir.

Türkiye'de emeğın büyük kesiti, en fazla sömürülen, demokratik hakları kendinden esirgenen toplum kesimidir.

Emek, el ve düşün emeği ayırımı gözetilmeksizin, niteliğine ve üretkenliğine göre, toplum ve insanlık için yararlılığına göre, güçlüğüne veya tehlikelerine göre, maddi ve manevi karşılığını almalıdır. Emeğın bu ölçütlere göre bulacağı karşılık toplumda denge ve eşitlik sağlanmasına katkı getirmelidir.

İnsanlarına iş sağlayan ekonomik ve sosyal dönüşümleri gerçekleştirmek, devletin öncelikli görevi olmalıdır. Emeğiyle geçinenlerden çoğunun çocukları yüksek eğitimden fiilen yasaklanmıştır. Öncelikle işçilerin, köylülerin, küçük esnafın ve dargelirli kesimlerin çocuklarının eğitiminde karşılaştıkları maddi imkansızlıkları ortadan kaldırmak, toplumun ortak duyarlılığı olmalıdır.

e) GELİŞMENİN BÜTÜNLÜĞÜ VE ETKİNLİĞİ

Ekonomik, toplumsal ve siyasal yönleriyle gelişme bir bütündür.

Ekonomik büyümenin ve üretim artışının amacı, toplumu her yönüyle ve tümüyle geliştirmek, bütün toplumun refahını, özgürlüğünü ve mutluluğunu arttırmak ve insanı özgürleştirmektir.

Gelişmenin bütünlüğü ve etkinliği, ekonomik gelişme sürecinin her aşamasında gözetilmelidir.

Daha fazla üreten, büyüyen, iş yaratan, dünya rekabetinde yeri olan, ürünlerini ve oluşan değerlerini daha eşitlikli paylaştıran, akılcı, verimli bir ekonomi amaçlanmalıdır. Hem varolanı daha adil paylaşmak hemde, paylaşılacak olanı büyütmek hedeflenmelidir.

Sosyal haklar ve duyarlılıklarla çerçeveselenmiş ve koşullanmış örgütlü ve re-

kabetçi pazar mekanizmaları, ekonomik gelişmenin başlıca yöntemi olmalıdır. Kural olarak, girişim özendirilmeli ve desteklenmelidir. Verimlilik - akılcılık-etkinlik ölçüleri, kamunun hem özel sektöre hem devlet sektörüne yaklaşımında başlıca ölçü olmalıdır. Ekonomide önemli payı bulunan, büyüme dinamizmini sergileyen küçük ve orta boy girişimler, kamunun destek politikalarında öncelikli bir yer almalıdır.

"Toplumsal yarar", devletin sanayide ve ticarete geniş boyutlarda yer almasından çok, üretilen değerın paylaşımını devletin vergi ve bütçe politikalarıyla yönlendirmesiyle, kamu kaynaklarını kullanma tercihleriyle sağlanmalıdır.

Kamu ekonomik işletmeleri gerekli oldukları alanlarda ve özerk, etkin, verimli çalışmaları koşuluyla işlev taşıyacaktır. Kamu kaynakları, verimsiz kamu işletmelerinin, ayrıcalıklı özel şirketlerin, devlet ve belediye bürokrasilerindeki savurganlığın tahribatından kurtarılacaktır.

Ulusal stratejilerin ve uzun vadeli temel tercihlerin şekillenmesi, büyük dengelerin korunması, altyapı projelerinin uygulanması, rekabet kurallarının gözetilmesi, üretici ve tüketicinin korunması, kamunun ekonomik görevi olmalıdır. Kamu, toplumsal yararın gerektirdiği durumlarda ekonomiye etkin müdahalede bulunmasını, özelleştirme yada sosyalleştirme yapabilmesini olanaklı kılan bir konuma sahip olmalıdır. Kamu, ekonomik gelişmenin sektörel ve bölgesel dengelerini, eşitsizlikleri azaltmak işlevini gözetmelidir. Bu çerçevede, stratejik planlamanın yönlendirici ve özendirici özelliklerinden yararlanılmalıdır.

Kalkınma ve sanayileşme çabaları, kültür ve doğa mirası korunarak, çevreyle uyum içinde gerçekleşmelidir.

Gelişmenin sonucu hatta göstergesi olan kentleşme, sağlıksız ve çarpık özelliklerden, bunların kaynağındaki yanlış ve yetersiz yasal düzenlemelerden arındırılmalıdır. Kentleşme, toplumun uzun süreli yararları doğrultusunda kamu tarafından yönlendirilmeli ve denetlenmelidir.

f) DEMOKRATİKLEŞME

"Demokrasi" çerçevesinde, "insan hakları", "çağı paylaşmak", "sosyal adalet", "laiklik", "dürüstük", "çoğulculuk", "gelişme" gibi temel ölçüler ile bütünlüğe bir toplum oluşmalıdır. Cumhuriyetimizi meydana getiren tüm unsurları, inanç ve kimlik özelliklerinin, siyasal tercihlerin, "kendi demokratik farklılaşmaları içinde bütünlüğü" anlayışı geliştirilmelidir. Çünkü demokrasi, insanların, inançların, düşüncelerin, siyasetlerin ve anlayışların özgürce farklılaşp, barış ve bütünlük içinde birlikte varolabildiği sistemdir.

Demokrasi, bir "anlayışlar ve değerler" bütünüdür; bir "kültür" olayıdır. Demokrasi kültürünün benimsenmesi ve yaygınlaşması amacıyla kamunun planlı çabasına ve organizasyonuna gereksinim vardır. Demokrasinin bir "yaşam biçimine" dönüşebilmesi için, "özgürce farklılaşp tartışarak, uygarca

uzlaşma" yeteneği, "farklı olanların birlikte yaşayabilme" özelliği, "karşıtların meşruiyeti" anlayışı, "hoşgörü" ve "sentez" alışkanlıkları sistemli şekilde özendirilmelidir.

Cumhuriyet Halk Partisi, için demokrasi sürekli ve sonsuz bir kavramdır. Demokrasi, anlayışlarda, davranışlarda gerçekleşmeli, bir yaşam biçimine dönüşmelidir.

"Sivil toplum" desteklenmeli ve geliştirilmelidir. Okul-aile birliklerinden, sendikalara, meslek odalarına, tüketiciyi koruma hareketlerine, yöresel güzelleştirme derneklerinden, çevreci kuruluşlara, dayanışma yahut ortak ilgi topluluklarına kadar tüm "yurttaş beraberlikleri" özendirilmelidir. Amaç, "sıradan yurttaşın" sivil kurumlar aracılığıyla ülkede etkin olması, devlet karşısında edilgenlikten çıkarılmasıdır.

Demokrasinin temel kurumu olan parlamento, eskimiş anlayışlardan, verimsizlikten, zaman ve enerji kaybından başka şey olmayan çalışma ve konuşma usullerinden arındırılmalıdır. Katılım, çözüm üretimi, sentez alışkanlıkları çağdaş parlamentoların işleyiş özellikleriyle geliştirilmelidir. Demokrasi, atanmışların değil, seçilmişlerin önceliğinde ve mutlak sorumluluğunda gelişir: Türkiye, bu özelliğe artık kavuşmalıdır.

Bütün kurumlarıyla, mekanizmalarıyla ve anlayışlarıyla eskiyen, akılcılıktan uzaklaşan, halka yabancılaşan ve topluma enerji ve kaynak kaybettiren mevcut yönetim yapılanması terkedilerek, köklü bir yenileşme programıyla çağdaş devlet yönetimi biçimlenmelidir. Merkezde yoğunlaşmış sorumluluk ve yetkilerin bir bölümü, katılımcı demokrasinin ve ülke bütünlüğünün çerçevesinde yerel yönetimlere devredilerek daha demokratik ve daha etkin bir yapılanma gerçekleşmelidir.

III-TOPLUMA HEDEF GÖSTERİYORUZ

Cumhuriyet Halk Partisi, özgürlük, eşitlik, gelişme ideallerinden hareketle, siyasete insan boytunu, ahlak ölçüsünü, gelişme dinamizmini getiren; toplumu sevgi ve dayanışma, adalet özellikleriyle bütünleyen; bu hedeflere akılcılığın yollarını döşeyen bir Türkiye'yi amaçlıyor.

CHP, Türkiye'nin siyasal tarihinde yeni bir dönem başlatmak işleviyle;

Geçmişle geleceği,

Bireyle toplumu,

Verimlilikle eşitliği,

Farklılıkla bütünlüğü,

Özgürlükle sorumluluğu,

Yeni sentezlerde birleştirmenin iddiasıyla;

Yeni bir "toplum öngörüsünü", yeni bir "Türkiye Modelini" getirerek;

Tarihsel misyonunun ifadesi olan "Değişimin" öncülüğünü yaparak;

9 Eylül 1992'de yeniden doğdu.

CHP, "gelişmiş bir Türkiye" sözünü vererek ve topluma yeni hedefler göstererek, tarih sahnesindeki yerini yeniden aldı . CHP tüm insanlarımızla beraber Türkiye'yi bu hedeflere taşımayı görev bilmektedir.

Demokrasi ve İnsan Hakları:

CHP, evrensel insan haklarının eksiksiz uygulandığı, özgürlükçü, katılımcı, çoğulcu ve sosyal bir demokrasiyi bütün kurumlarıyla ve kurallarıyla gerçekleştirecektir. Ulusal iradenin kesintisiz temsilini ve egemenliğini sağlayacaktır. CHP, ulusal iradenin temsilcilerini her düzeyde belirleyici ve işlevsel kılarak, son sözün sahibi yaparak, çağdaş demokrasinin kurumsal dengelerini kuracaktır. CHP, örgütlenme özgürlüğünü, sağlıklı, katılımcı sivil toplum yapısının güvencesi ve vazgeçilmez koşulu olarak görmektedir.

Sivil Toplum:

CHP, sivil toplumu her düzeyde geliştirerek ve demokratikleşmeyi her alanda hızlandırarak, bireyi ve bireylerin oluşturduğu beraberlikleri katılıma, kendileriyle ilgili kararları paylaşmaya özendirerek, Türkiye'yi ileri bir demokrasiye yöneltecektir. CHP, örgütlenme özgürlüğünü, sağlıklı katılımcı sivil toplum yapısının güvencesi ve vazgeçilemez koşulu olarak görmektedir.

Laik Devlet:

CHP, laikliği farklı inançların, farklı düşüncelerin ortak güvencesi olarak gerçekleştirecektir. İnançlar, kendi dünyalarında özgür olacaktır. Devlet ve dev-

letin temel kurumları, başta eğitim olmak üzere, laik olacaktır ve bu özelliklerine kararlılıkla sahip çıkılacaktır.

Farklılaşma Özgürlüğü:

CHP'nin özlediği ve önerdiği Türkiye barışçıdır; laiktir; hoşgörülüdür. CHP, insanların düşüncelerinde, inançlarında, kültürlerinde, hayat tarzlarında özgürce farklılaşabildiği, farklılaşma hakkının tanındığı ve farklı olanında saygı gördüğü bir düzeni gerçekleştirecektir.

Barış ve Evrensel Dayanışma:

"Yurtta barış dünyada barış", dün olduğu gibi bugün de CHP'nin temel ilkesidir. Türkiye, dünya barışına, evrensel dayanışmaya ve insanlığın büyük yürüyüşüne kendi özgün katkısını getirecektir. CHP'nin Türkiye'si, dünyanın sorunlu yörelerine, demokrasi içinde ve çağdaş özelliklerle gelişmenin modelini sunacaktır.

Dürüst Yönetim, Açık Toplum:

Herşeyin yozlaştığı bir ortamda, "namusun" saflık diye görüldüğü ve "idealizmin" küçümsendiği bir zaman kesitinde, CHP, bir "erdem mücadelesi" olarak yeniden doğmuştur. CHP'nin özlediği ve önerdiği Türkiye, CHP'nin geçmişte sorumluluğunu taşıdığı Türkiye gibi, ahlakın, namusun, erdemin Türkiye'si olacaktır.

Emeğin Önceliği:

CHP, toplumun bütününe refah götürmeyi amaçlarken, öncelikle temsil ettiği emek dünyasının taleplerini ve beklentilerini, kendi politikalarında temel ölçü ve çıkış noktası olarak alacaktır.

Ekonomide Verimlilik ve Etkinlik:

CHP, sosyal adalet temellerinde yükselecek bir refah toplumunun sözünü vermektedir. CHP, bu büyük hedefe ulaşmak için, ekonomide verimliliğin ölçülerini ve akılcılığın, etkinliğin yöntemlerini kullanarak ekonomiyi geliştirecektir. Türkiye'nin iç ve dış olanakları, bilgi ve insan birikimi, kamu ve özel girişimi, büyük hedefler doğrultusunda seferber edilecektir.

Sanayileşme ve Bilgi Toplumuna Geçiş:

CHP, ileri teknoloji ile donatılmış, dengeli ve çağdaş sanayi toplumunu gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Sanayileşme, demokrasinin güvencesi ve evrensel bilgi toplumuna geçişin temeli olacaktır. Türkiye bilim ve teknoloji üreten merkezlerden biri haline getirilecektir.

Yaşam Kalitesini Yükseltmek:

CHP, ekonomiyi kendi başına bir amaç, bir "rakamlar olayı" gibi görmeyecektir. Ekonomi araçtır. Amaç insandır; amaç, insanın yaşam kalitesini bütünlük içinde yükseltebilmektir: Üretimin ortamı, üretimin üretenlere ve doğal çevreye etkileri, insan kişiliğinin gelişimine, insanın mutluluğuna katkıları, bir bütün içinde değerlendirilecektir.

Sağlıklı Toplum:

Tüketim kültürünün bir robotu olmanın insanı mutlu kılmaya yetmediği çağımızda kanıtlanmıştır. Tüketim artışı, toplumları "şiddet", "uyuşturucu", "fuhuş", "kumar" gibi sosyal hastalıklardan kurtaramamıştır. CHP, ekonomiyi öncelikle insanın yaşam kalitesinin ve mutluluğun bir fonksiyonu olarak geliştirecektir. CHP, ekonomik büyümeyi moral değerlerle bütünleyecektir.

Adaletli Gelir Dağılımı:

CHP, sosyal sınıflar arasındaki eşitsizliklerin azaldığı, bölgeler arası dengesizliklerin düzeldiği bir Türkiye'yi hedeflemektedir. Adaletli gelir dağılımı, hem ekonomiden payını alamayan bölgelerin gelişmesinde, hem de, toplumun düşük gelirli kesimlerine belirli bir yaşam düzeyinin sağlanmasında başlıca yöntemdir. CHP, adaletli gelir dağılımını, sağlıklı sosyal yapının ve ülke bütünlüğünün temel etkeni olarak değerlendirmektedir.

İşsizliğin Azaltılması:

İnsanlarına iş sağlayan ekonomik ve sosyal dönüşümleri gerçekleştirmek devletin temel bir görevidir. "İşsizlikle mücadele", kapsamlı bir planın çerçevesinde ve ekonomideki tüm kesimlerin katılımıyla gerçekleşecektir. Üreten istihdam olanağı yaratacak tüm girişimler sektörel öncelikler dikkate alınarak özendirilecek ve desteklenecektir.

Fırsat Eşitliği:

CHP, daha eşitlikçi bir Türkiye'nin sözünü vermektedir. Eşitlik, öncelikle bir fırsat eşitliği olarak gerçekleşecektir. Kamu, fırsat eşitliğinin organizasyonundan ve gözetiminden sorumlu olacaktır. Mümkün olduğunca eşit koşullarda hayata başlayan insanlardan süreç içinde kendini geliştirenlerin önü tıkanmayacaktır.

İleri Bir Eğitim Düzeni:

Eğitim sistemini geliştirmek, eğitim ve öğretim düzeyini yükseltmek ve eğitimde fırsat eşitliğini gerçekleştirmek, CHP için öncelikli tercihtir. CHP'nin önerdiği Türkiye'de, her çocuğun ve gencin kaliteli eğitim görmesi ve eşit koşullarla yarışarak ilerleme olanağına sahip bulunması, toplumun ve devletin

ortak sorumluluğu olacaktır. Eğitimin temel direği olan öğretmenin yaşam koşulları ve çalışma düzeni, görevin gerektirdiği düzeye mutlaka yükseltilecektir.

Gençlik Umuttur:

CHP, "...Cumhuriyetin geleceğini gençliğe emanet edebilmiş" bir anlayışın sürecidir. Okuldaki, fabrikadaki, tarladaki gençliğin geleceğe daha iyi hazırlanması ve gençlerin, hayatın en güzel döneminden daha iyi yararlanması, günü daha güzel yaşaması için, toplumun duyarlılığı ve olanakları seferber edilecektir.

Sosyal Güvenlik ve Dayanışma:

CHP, toplumun alt-gelir kesimlerine "asgari yaşam düzeyini" mutlaka sağlayacaktır. Sosyal güvenlik sistemi, toplumun tümünü zaman içinde kapsayacaktır. Emekliler öncelikle kollanacak, korunacaktır. Toplumun engelli kesimleri, yalnız kalmış yaşlıları, başta devletin olmak üzere belediyelerin ve ilgili sivil toplum örgütlerinin de desteği ve düzenlemeleriyle daha iyi koşullara kavuşacaktır.

Çocuk Haklarının Korunması:

Çocuğun, kendi çevresine ve topluma karşı hakları, çevresinin ve toplumun çocuğa karşı görevleriyle birlikte düzenlenecektir. Çocuk, yasal ve moral bir korunmaya kavuşacaktır. Uluslararası hukukun ve evrensel anlayışların bu alandaki gelişmeleri Türkiye'ye yansımaları olacaktır. CHP'nin özlediği ve önerdiği Türkiye'de, hiç bir çocuğumuz, ailesinin parasal yetersizliği nedeniyle eğitim sürecinin dışında kalmayacaktır.

Kadınla Erkeğin Eşitliği:

Kadın-erkek eşitliği, yasalarda, siyasi yaşama katılımında, çalışma koşullarında, kamu görevlerine gelebilmede kesinlikle sağlanacaktır. CHP'nin önerdiği Türkiye'de, kadınla erkeğin hayatın nimetini de, külfetini de toplum ve aile içinde ortak paylaşması temel amaçtır.

Tüketicinin Korunması:

Piyasaların yeterince gelişmediği ve serbest yarışma koşullarının henüz oluşmaya başladığı bir ortamda, tüketicinin korunması kamunun ve sivil toplum örgütlerinin öncelikli ve ortak görevidir. Tüketicinin aldatılmaktan korunması, tüketici etkinliğinin artması, yarışma koşullarında dürüstlüğü gözetenmesi ve kartel, tröst gibi tekellerin engellenmesi, CHP'nin hedefidir.

Sağlıklı Kentleşme:

Yeni Türkiye'nin toplumsal dokusunu belediyeler oluşturacaktır. Yanlış ve eksik yasalardan kurtarılmış, saydamlığa, dürüstlüğe, etkinliğe kavuşturulmuş belediyelerle, sağlıklı bir kentleşme gerçekleşecektir. Kentleşme, güçlülerin her istediklerini yaptıkları kural dışı uygulamadan, rüşveti özendiren mevzuat kargaşasından mutlaka kurtarılacaktır.

Doğa ve Çevrenin Korunması:

CHP, yeşil bir dünyada, temiz bir Türkiye'yi hedeflemektedir. Ortak kültür mirasının özel çıkarlar için tahribine son verilecektir. Doğal çevreyi, geçmişimizdeki kuşakların bugünün insanlarına emaneti olarak görmekteyiz. CHP için amaç, sağlıklı insan ve sağlıklı toplumdur; sanayileşme ve kentleşme bu amacın araçlarıdır.

Yönetime Katılım:

İleri demokrasinin özelliği, yurttaşların olanak olan her alanda ve düzeyde sorunlarının çözümüne bizzat katılmalarıdır. CHP'nin gerçekleştireceği Türkiye'de, "hemşehriler", belediyelerin kendileriyle ilgili kararlarında, öğrenciler, üniversitelerin yönetiminde; işçiler ve memurlar, işyerindeki ve devlet dairelerindeki çalışma koşullarının belirlenmesinde; üreticiler, kooperatiflerin yönetiminde söz sahibi olacaktır. Ülke bütününe ilgilendiren ekonomik kararların oluşumunda, sanayi, ticaret, tarım odalarının, esnaf birliklerinin, meslek kuruluşlarının ve işçi sendikalarının katılımları sağlanacaktır.

Yönetimde Yeniden Yapılanma:

CHP'nin hedefi, yurdun her köşesinde varolan yetişmiş insan birikimini ülke yönetimine katmaktır; Türkiye düzeyine yayılmış dinamizmden en etkili biçimde yararlanmaktır. Bu hedefin önündeki başlıca engel, aşırı merkezizetçi bir yapılanmadır. CHP, merkezin artık gereği ve uygulanabilirliği kalmamış yetkilerini yerel yönetimlere devrederek, yerinden yönetimin kapsamını ve yerel yönetimlerin işlevini ülkenin coğrafi bütünlüğü çerçevesinde arttıracaktır.

Adalet Örgütünde ve Hizmetlerinde Yeniden Yapılanma.

Adalet devletin temelidir. Ancak, adalet örgütümüzün şimdiki yapısı çağın ve toplumdaki hizmet beklentisinin çok gerisinde kalmıştır. CHP bu konuda köklü bir reform getirecektir.

Ulusal Bağımsızlık, Kişilikli Türkiye:

CHP'nin gerçekleştireceği yeni Türkiye, tarihten gelen kişiliği ve günümüzdeki gücüyle kendi yararlarını koruyan, kendi modelini savunabilen, saygınlığı olan, dünya barışına katkıda bulunan, evrensel düzeyde öncü işlevler üstlenen bir Türkiye olacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, belirlediği bu hedeflere toplumla birlikte ulaşmak iddiasıyla, kendini yenileyerek Türkiye'yi yenileştirmek vaadiyle ve heyecanıyla, Türkiye'nin hem en köklü, hem en genç partisi kimliğiyle, 9 Eylül 1992'de tarihsel görevini tekrar üstlendi.

Atatürk'ün emanet ettiği, halkın özgürlük ve eşitlik özlemleriyle, ağı paylaşmak iddiasıyla geliştirdiği, daha nceki CHP kuşaklarının özveriyle, emekle, bazen harcına kendi hayatını katarak yücelttiği CHP misyonunu yarınlara taşımak ve daha da yüceltmek için, bu hedefleri tüm boyutları ile yaşama geçirebilmek için CHP yeniden doğdu. CHP yeniden var.

(İKİNCİ BÖLÜM)

TEMEL POLİTİKALAR
"DEĞİŞİMİN GÜCÜ"

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL POLİTİKALAR "DEĞİŞİMİN GÜCÜ"

I-DEMOKRASİ

Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde Cumhuriyeti gerçekleştiren, Çağdaş Türkiye'nin temellerini kuran Cumhuriyet Halk Partisi, ülkede çok partili düzeni ve demokrasi sürecini başlatan partidir.

CHP, demokrasiyi ülkemiz ve insanlarımız için vazgeçilmez tek seçenek olarak görmektedir.

CHP, ara rejimlerle yara alan, 1982 Anayasası ile bu yarası derinleşen demokrasimizin, "bireyin özgürleşmesi", toplumun "çoğulcu" niteliklere kavuşması, "devletin demokratikleşmesi" ile yeniden güç kazanmasını; tüm kurum ve kuralları ile yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir.

CHP, ülkede "laikliğin korunmasını", "örgütlü sivil toplum"un gelişmesini ve yaygınlaşmasını demokrasimizin vazgeçilmez koşulu saymaktadır. Bu anlayışla, yazılı ve görsel iletişim ortamını ilkeli, açık ve özgür bir yapıya kavuşturmayı hedeflemektedir.

Türkiye'yi "eşitlikçi refah toplumu"na taşımayı hedef alan CHP, "eşitsizliklerin giderilmesini", siyasette ve yönetimde "dürüstlük ve açıklık" ilkesinin yerleşmesini, "sosyal devlet" anlayışımızı, demokrasimizin sağlıklı temellere oturabilmesinin gereği saymaktadır.

CHP, katılımcılığa kapalı, eskimiş kurumlarla demokrasinin gelişemeyeceği toplum taleplerinin karşılanamayacağı görüşündedir.

Bu anlayışla, CHP, yönetimde çoğulculuğu, katılımcılığı ve demokratikleşmeyi amaçlamakta; yönetimin yeniden yapılandırılmasını, yerel yönetimlerin etkinleştirilmesini ve "yerinden yönetim"i hedef almaktadır.

1.1-ÖZGÜR BİREY

Demokrasinin asıl ögesi özgür insandır. Özgür olmayan bireyin gerçek anlamda seçme yeterliği olamaz. Temel amaç bireyi özgürleştirmektir. Bireyin kendini geliştirmesinin önündeki ekonomik, siyasal, kültürel engelleri kaldırmaktır. Onun özgürlüklerini bilinçli olarak kullanmasını sağlamaktır.

İster kuramsal, isterse eylemli olsun demokrasi ayrılmaz biçimde özgürlük düşüncesine bağlıdır. Demokrasi bireyin devlet yönetiminde söz sahibi olmasını öngörür. Yönetime katılma hakkı ise özgürlüğün temelidir.

a) İNSAN HAKLARI - TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

İnsanların, kişiliklerine bağlı, doğuştan gelen ve vazgeçilemez, devredilemez, dokunulamaz temel hak ve özgürlükleri ile toplum içinde yaşamın kurallarına uygun belirli sorumlulukları vardır.

Temel hak ve özgürlükler Anayasa'nın sözüne ve özüne uygun biçimde ancak ve yalnızca yasayla sınırlanabilir. Bu sınırlama hangi gerekçeyle olursa olsun hakkın özüne dokunamayacağı gibi, demokratik toplumun gereklerinin haklı kıldığı ölçüyü aşamaz ve öngörülen amaç dışında kullanılamaz.

Cumhuriyet Halk Partisi, özgürlükçü, çoğulcu demokrasinin bütün kurum ve kuralları ile işlerliğini sağlamayı öngörmektedir. Bu anlayışın doğal sonucu olarak, uluslararası andlaşma ve sözleşmelerle düzenlenen "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi," Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansınca kabul olunan "Helsinki Sonuç Belgesi" ile "Paris Şartı" ilkelerinin iç hukuk olarak uygulanmasını gerekli görmektedir.

CHP, insan haklarını, yeni hak ve özgürlüklerin süreklilik içinde geliştirilmesinin kaynağı, kişinin kendine özgü ve çığnenemez haklarını oluşturma sürecinin de koşulu olarak değerlendirmektedir.

Devletin yurttaşına güvenmesi temel esastır. Bu nedenle, aksi kanıtlanıncaya kadar bireyin beyanı doğru kabul edilecektir.

CHP, aşağıdaki temel hak ve özgürlükleri, demokrasinin ve insan haklarının evrensel ve vazgeçilmez temel unsurları olarak kabul etmektedir:

Yaşam Hakkı:

Yaşam hakkı ile insan varlığının korunması ve geliştirilmesi temel amaçtır. CHP, ölüm cezasının hukuk siteminden çıkartılmasını öngörür.

Yaşama hakkı, kişinin özgürlük ve güvenlik içinde olmasını sağlamayı gerektirir. Yargı kararı olmadan kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

Düşünce ve Anlatım Özgürlüğü:

Düşünce özgürlüğü demokrasinin temelidir. Düşünce suç olamaz. Düşünce, onu açıklama, anlatma ve örgütleme ile bütündür. Bu nedenle düşünceyi söz, yazı, resim, ya da başka yollarla açıklama ve yayma hakkı engellenemez.

Bilim ve Sanat Hakkı:

Herkesin bilimi ve sanatı öğrenme, yayma hakkı ile eğitim ve öğrenim özgürlüğü vardır. Sosyal devlet anlayışı uyarınca CHP, bu hakkın en geniş biçimde yerine getirilmesini öngörmektedir.

Din, İnanç ve Vicdan Özgürlüğü:

Kimse dinsel inanç ve düşüncesinden ötürü kınanamaz, baskı altına alınmaz; düşünce ve inançlarını değiştirmeye, açıklamaya zorlanamaz. Herkes ibadetini, din veya inancının gereğini özgürce yapma, öğrenme ve geliştirme hakkına sahiptir.

Basın ve İletişim Özgürlüğü:

Basın ve kitle iletişim araçları özgürdür. Halkın doğruları ve gerçekleri bilme ve öğrenme hakkı demokrasinin gereğidir. Dürüst ve saydam yönetim demokrasinin vazgeçilmez koşullarından olduğu gibi basın özgürlüğünün de temelidir.

Haber Alma ve Bilgilenme Hakkı

Herkes kamu faaliyetleri ile ilgili her konuda özgür haber alma ve bilgilenme hakkına sahiptir.

Savunma Hakkı:

Gözaltına alınan ve tutuklanan kişi, savunma ve en kısa zaman da yargıç önüne çıkarılmayı istemek hakkına sahiptir. Savunma ve hak arama olanağından yoksun olanlara "hak arama"yı ve "savunma hakkı"nı sağlamak devletin yükümlülüğüdür.

Seçme ve Seçilme Hakkı:

Herkesin yasanın koyduğu sınırlar içinde seçimlerde oy kullanma aday olma, yani seçme ve seçilme hakkı vardır. Bu hak demokrasilerin temel koşuludur.

Yönetime Katılma ve Örgütlenme Hakkı:

Demokrasilerde herkesin yönetime katılma, bu amaçla ön izin gereği aranmadan örgütlenme hakkı vardır. Siyasal partiler, sendikalar, dernekler, kooperatifler ve meslek kuruluşlarına üye olmak, yönetime katılmak hakkı, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin gereğidir.

Çalışma Hakkı:

Çalışma herkesin temel hakkıdır. Devlet işsizliğin önlenmesi ve tam çalışmanın sağlanabilmesi için gerekli girişimlerde bulunur. Herkesin dilediği alanda iş kurma, girişimde bulunma ve sözleşme hakkı vardır.

Mülkiyet Hakkı:

Herkes özgürce mülk edinme, mülk üzerinde tasarrufta bulunma, istediğine devretme hakkına sahiptir. Anayasa'da belirlenen kamusal yarar amaçlı kamulaştırmalar hariç mülkiyet hakkına müdahale edilemez.

Girişim Özgürlüğü:

Herkesin örgütlü pazar koşulları altında özgürce iş kurma, girişimde bulunma, işini geliştirme hakkı vardır. Girişim örgütlü pazar düzeninin temel kuralıdır.

Çevre Hakkı:

Çağdaş haklar arasında yer alan çevre hakkı, herkesin temiz, sağlıklı ve yeşil bir çevrede yaşama özgürlüğünü belirlemektedir.

Seyahat Özgürlüğü:

Herkesin istediği yerde yerleşme, istediği yere seyahat etme özgürlüğü vardır.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yapma Hakkı:

Demokrasilerde, önceden izin alınmadan toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı temel haklardandır.

b) ÖZGÜRLÜK VE EŞİTLİK

Özgürlük ve eşitlik sosyal demokrasinin birbiri ile bağlantılı iki temel ilkesidir. CHP, temel hak ve özgürlüklerden herkesin eşit olarak yararlanmasını öngörür. CHP, tüm yurttaşların, doğuştan var olduğu kabul edilen temel haklardan, cinsiyet, din, dil, ırk, mezhep, sınıf ayırımı yapılmaksızın, tam bir eşitlikle yararlanmasını sağlayacaktır.

1.2-ÇOĞULCU TOPLUM

a) LAİKLİĞİN KORUNMASI

Toplum ve devlet yaşamında laiklik, Cumhuriyet'in, ulusal bütünlüğün ve toplumsal barışın temel taşıdır. Laiklik korunmadan demokrasi yaşatılamaz; çağdaş toplum oluşturulamaz. Bu nedenlerle, Türkiye'de laikliğin kurucusu olan Cumhuriyet Halk Partisi için laiklik, hiçbir şekilde ödün veremeyeceği temel ilkedir.

CHP, çağdaş laiklik anlayışı ile, dini devlet işinden ayrı tutar; bütün inançların devlet önünde eşit olmasını savunur.

CHP, inanç özgürlüğünü, kişinin kutsal ve dokunulmaz hakkı sayar. Bu anlayışla, devletin dinsel inançlara karışmasını değil, inanç özgürlüğünü korumasını öngörür.

CHP, din unsurunun baskı aracı olmasına da, din duygusunun ve dinsel inançların baskı altına alınmasına da karşıdır.

CHP, laikliği, bir toplumda farklı inanç özelliklerinin barış içinde birlikte yaşayabilmelerinin "ortak güvencesi" olarak görmektedir.

Laikliğin nihai amacı, inanç dünyasının sivil topluma devredilmesidir. Bu süreçte geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın farklı inançlara yansız yaklaşması; katılmak isteyen her inanca açık bir yapılanmaya yönelmesi; resmi devlet kurumunda yer almak istemeyen inançların da devletin desteğinden yoksun bırakılmaması gereklidir.

Laik düşünceye sınırsız sarılmadan, eğitim düzenini laik bir zemine oturtmadan, eğitim laikleştirilmeden, yeniliğe ve değişime açık, geleceği kavrayabilecek çağdaş bir toplum ve devlet yapısı oluşturulamaz.

CHP, eğitimin laikleştirilmesi amacıyla;

- Özel din eğitiminin etkin bir biçimde denetlenmesini,
- İmam-Hatip eğitiminin din görevlisi ihtiyacı çerçevesinde düzenlenmesini,
- "Öğrenim Birliği" yasınının, özel ve resmi tüm eğitim kurumlarında işlerliği kavuşturulmasını,
- Din derslerinin düzenlenmesinde farklı inanç ve duyarlılıkların varlığının da gözlemlenmesini ve sadece "isteğe bağlı" hale getirilmesini öngörmektedir.

Bu genel anlayış çerçevesinde, Cumhuriyet Halk Partisi ülkemizde, laikliğin her dönemde ödünsüz savunucusu olacak, bu alanda toplumumuzun güvencesini oluşturacaktır.

b) İLKELİ BİR İLETİŞİM ORTAMI

Bilim çağının ve teknolojik gelişmenin kendi kurallarını yaratan bir hızla, dünya ölçüsünde yayılması gerçeğini göz önünde tutarak, bunu toplum yararına yönlendirmek, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının amacı olacaktır.

İletişim alanında özgürlüğü esas almak, ana güvenceyi yasaklar yerine okuyucunun ve izleyicinin vereceği kararlarda aramak gerekir.

Doğru haber alma, doğruları ve gerçekleri bilme hakkı demokrasinin gereğidir. CHP, ilkeli bir iletişim ortamının bu hakkın gereğince kullanılmadan sağlanamayacağı inancındadır.

Yayınlarda sansür veya ön denetime ilke olarak karşı olan CHP, bu konuda sadece yargı denetimine bağlı kalınması gerektiğine inanmaktadır.

Şiddet ögesini sürekli işleyerek, insanın barış ve sevgi duygusunu körleştiren, insanlık onuru ve temel değerlerini yozlaştıran yayınların, iletişim kurumları arası özdenetim mekanizması ile denetim altına alınması hedef alınacaktır.

CHP, yerel demokrasinin gelişmesinde önemli bir işlevi olan yerel basın ve iletişim kurumlarını destekleyecek, gelişmelerini teşvik edecektir.

CHP yönetiminde, teknolojik zorunluluklar dolayısıyla kamunun yapması gereken seçimler ve kamu tarafından verilecek önceliklerde kullanılacak ölçüler, katılımcılık ve çoğulculuk anlayışına uygun düşen geniş bir temsil niteliği ile oluşturulacak birimlerce yönlendirilecektir.

Tekelleşmeyi önleyecek yasal düzenlemeler dünyadaki örnekleri de dikkate alınarak uygulamaya geçirilecektir.

CHP yönetiminde, kamu iletişim kuruluşlarında, toplumdaki her kesimin ve görüşün en geniş boyutta yer alması sağlanacaktır. Tüm iletişim kuruluşlarının belirli ölçülerde kültürel ve bilimsel yayında da bulunmaları amaçlanacak, bu doğrultuda özendirici önlemler alınacaktır.

c) TOPLUMUN YASAKLARDAN ARINDIRILMASI

Türkiye'nin aradan geçen uzun zamana rağmen yasaklardan hâlâ arındırılmamış olması demokrasimizin temel eksikliğidir.

Cumhuriyet Halk Partisi, 1982 Anayasası veya diğer yasa ve mevzuatta siyasal ve toplumsal yaşamımıza getirilmiş olan tüm yasak, kısıtlama ve engelleri, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi anlayışıyla aşacaktır. 12 Eylül hukuk ve yönetim anlayışını tümüyle tasfiye edecektir.

CHP, toplum ve devlet yaşamında laikliğin gereği olarak, 1982 Anayasası ile getirilmiş olan zorunlu din eğitimi "isteğe bağlı" hale dönüştürecektir.

CHP, öncelikle, sendikalara, derneklere, kamu çalışanlarına, öğretim görevlilerine ve gençlere getirilmiş bulunan siyaset yaşağını kaldıracak; siyasi partiler ve seçim yasalarını çağdaş demokrasi normlarına göre yeniden düzenleyecektir.

CHP, düşünce, düşünceyi açıklama, vicdan ve inanç özgürlüklerinin önünü açacak; laik toplumun temellerini güçlendirecektir.

CHP, bilim, sanat, basın ve iletişim süreçlerini özgürleştirecek; sansüre son verecektir.

CHP, örgütlenme, dayanışma, sendikalaşma, grevli toplu sözleşme, gösteri, yönetime katılma hak ve özgürlüklerine getirilen kısıtlamaları, sivil toplum yapılanmasının önüne konan tüm engelleri kaldıracaktır.

CHP, toplumu yasaklardan arındırarak, bireyin özgürleşmesi, toplumun örgütlenmesi, siyasi yaşamın güçlendirilmesi süreçlerine katkı sağlarken; özgürlükçü çoğulcu demokrasiyi kökleştirecektir.

d) ETNİK DUYARLILIKLARA DEMOKRATİK ÇÖZÜM

Ülkemizde farklı etnik yapıların, farklı kültür kimliklerinin varolması, varlıklarını sürdürmesi çoğulcu demokrasinin zenginliğidir. Cumhuriyet Halk Partisi, kültürel mozayikimizin bu zenginliklerinin her boyutuyla geliştirilmesini çoğulculuk anlayışının gereği saymaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti din, dil, ırk, etnik köken temelleri üzerinde değil; siyasal bilinç ve ideal beraberliği zemininde kurulmuştur.

Bu nedenle, ırk temelinde çözüm arayışlarının veya asimilasyon uygulamalarının tuzaklarından demokrasimiz kendini her zaman korumalıdır.

CHP, uygulamaya koyacağı, "hoşgörü, demokrasi, çoğulculuk, eşitlik ve bölgesel gelişme" politikaları ile, ülkenin her yöresinde, her kökenden insanlarımız arasında toplumsal barışın, dayanışmanın, bütünlüğün ve refahın güvencesini oluşturacaktır.

CHP, her kökenden insanımızın kendi ana dillerini daha iyi öğrenebilmelerine ve geliştirebilmelerine olanak tanınmasını; her türlü iletişim ortamından bu amaçla yararlanılabilmesini kültürde çoğulculuk anlayışının, kültürel kimliğe duyarlılığın gereği saymaktadır.

CHP, Kürt sorununun da, bu anlayışla; tek seslilik ve tepki politikaları ile değil, sosyal demokrat özdeki çoğulcu politikalar ve evrensel değerler çerçevesinde aşılabileceğine inanmaktadır.

Cumhuriyetin kurulmasında, devrimlerin gerçekleştirilmesinde, ekonomik kalkınmanın başlatılmasında ve demokrasiye geçişte öncü olan Cumhuriyet Halk Partisi, çoğulculuk ve ulusal bütünlük anlayışı içinde iç barışı gerçekleştirecektir.

1.3-DEMOKRATİK DEVLET

a) YENİ BİR ANAYASA

1982 Anayasası, bir uzlaşma anayasası değildir; seçeneksizlik yaratarak topluma dayatılmış, eskimiş değerleri ve yasakları temel alan bir anayasadır. Türkiye'nin özgürlükçü, çoğulcu, laik ve demokratik sosyal hukuk devleti anlayışını bütün kurum ve kurallarıyla oluşturacak yeni bir anayasaya gereksinim vardır. Bu aynı zamanda toplumsal denge ve barışın ön koşuludur.

Yeni anayasa, ara rejimlerin hukuksal kalıntılarını tasfiye edecek, toplumdaki özgürleşme ve demokratikleşme beklentilerini karşılayacak nitelikleri taşımalıdır. Bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi; sivil toplumun güçlendirilmesi temel anlayışını içermelidir.

Yeni anayasa, siyasi rejimimizde yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki iş bölümü ve dayanışmayı pekiştirerek; bu üç erkin yetki alanlarını açıklıkla belirlemelidir. T.B.M.M.'nin "yasama yetkisi"nin devredilmezliği ilkesi özenle korunmalıdır.

Yeni anayasa çerçeve nitelikte olmalı, özgürlükleri temel alarak özgürleşme sürecini sürekli kılmalı; özgürlüklerin sınırlanacağı ayırık durumları da bu anlayışla açıkça belirlemelidir. Başta düşünme ve düşüncüyü açıklama, inanç, siyaset, iletişim ve örgütlenme özgürlükleri olmak üzere, toplumsal ve sendikalar hakları güvence altına alınmalıdır.

"Hukukun üstünlüğü", "yargı bağımsızlığı", "savunma hakkı", "sivil otoritenin mutlak üstünlüğü" ilkeleri, yeni anayasada titizlikle gözetilmelidir. Bu anlayış çerçevesinde Milli Güvenlik Kurulu'nun Anayasal bir kurum olma özelliğine ve sivil otorite üzerindeki demokrasi ile bağdaşmayan üstün konumuna son verilerek, bu kurumun işlevleri ve yapısı yeniden düzenlenecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, yeni anayasanın, toplumsal katılımı, siyasal partiler ve tüm kurumlar arasında olabildiğince geniş bir uzlaşma sürecinde hazırlanmasını öngörmektedir.

b) PARLAMENTO'NUN ETKİNLİĞE KAVUŞTURULMASI

Parlamento, çoğulcu demokrasinin, sivil toplumun temel kurumudur.

Demokrasilerde parlamentonun işlevi, yasama ve denetlemeyle sınırlandırılmaz. Parlamento demokratik bir ülkenin siyasi nabzının attığı, ülke demokrasinin kendini ifade ettiği temel siyasi platformdur.

Bu nedenle, bugün Türkiye demokrasisinin temel sorunu, T.B.M.M.'ni, yasama ve denetleme işlevi yanında, ulusal tartışma ortamını geliştirme sürecine katkısını her gün artıran bir siyasi organ haline getirmektir.

Parlamente rejim parlamentonun üstünlüğü ve saygınlığının korunması ile güç kazanır. Kanun hükmünde kararname uygulaması parlamentonun yasama görevini etkin olarak yerine getirebilmesinin engeli haline gelmemelidir.

CHP, T.B.M.M.'nin etkinliğinin artırılmasını, seçilmişlerin sadece görünürde değil, gerçekte de ülke yönetiminin temel birimi olmasını hedef almaktadır. Meclis iç tüzüğü ve çalışma yöntemi bu anlayışla yeniden oluşturulacaktır.

Meclis komisyonları genişletilerek, işlev ve yetkileri artırılmalıdır. Meclisin yasama ve denetim faaliyetlerine sivil toplum kurumlarının daha etkin katkısı sağlanmalıdır. Yurttaşlarımız Meclis çalışmalarını televizyon ekranlarından daha yaygın ve düzenli olarak izleyebilmelidir.

CHP, yurttaşlarımızın yerel sorunlarının, yerinden çözümlenmesini sağlayarak, Parlamente'yu kişisel veya yerel özellikli sorunların çözüm merkezi olarak algılanmasının önüne geçecektir.

CHP, çıkaracağı "siyasi ahlak" yasası ile, milletvekillerinin yapamayacakları işleri belirleyerek, parlamentonun daha verimli çalışması olanağını geliştirecektir.

CHP, milletvekillerinin "dokunulmazlık hakkının" sadece meclis içi çalışmalar ve siyasi hak ve faaliyetlerle sınırlandırılmasını öngörmektedir. Böylelikle bunun dışındaki oluşumlar nedeniyle T.B.M.M.'nin saygınlık erozyonuna uğramasının önüne geçilecektir.

c) KATILIMCI ÇOĞULCU DEVLET

Cumhuriyet Halk Partisi, yaşamı paylaşan ve geleceği ortaklaşa yaratan bir toplumu oluşturmak, devletin çağdaş bir hizmet aracına dönüşümünü sağlamak için katılımcı ve çoğulcu yapılanmayı esas alır.

Ülke kaynaklarının kullanılmasında, önceliklerin saptanmasında sadece yasanın ve yürütmenin söz sahibi olması, kararların bu şekilde alınması yeterli bir yöntem değildir.

CHP iktidarında, özgür bireylerin ve özgürce kurulan sivil toplum örgütlerinin, kendilerini doğrudan ilgilendiren konular başta olmak üzere, her alanda görüş bildirme ve kararlara katılım süreçlerinde yer almaları gözetilecektir. Bunun için bireylerin örgütlenme olanakları kolaylaştırılacak ve özendirilecektir.

Katılımcı ve çoğulcu bir işleyişin, danışma aşamasından başlayarak kısa zamanda tüm kamusal kararların zorunlu bir parçası haline gelmesi kurumsallaştırılacaktır.

d) HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ, YASA ÖNÜNDE EŞİTLİK

Yasalar, günümüzde düşünsel, toplumsal, ekonomik ve hatta siyasal gelişmelerin gerisinde ve dışında kalabiliyor. Demokrasilerin en önemli ilkesi olan "tam eşitlik" ilkesini de yansıtmayabiliyor. Bu nedenle biçimsel anlamda yasalılık, yasalara bağlılık, hukukun üstünlüğünü ifadeye yeterli olmayabilmektedir.

Hukuk devleti, sosyal devlet anlayışı ile bağdaşır ve bütünleşir olmalıdır. Sosyal devlet olmaksızın hukuk devleti, hukuk devleti olmaksızın sosyal devlet düşünülemez.

Yasa önünde eşitlik kavramı, demokrasilerin, ekonomik güven hakkını da içeren vazgeçilmez bir kuraldır. Kişilerin devlet tarafından eşit olarak korunması temel esastır. Demokrasi, çoğunluktakiler kadar azınlıktaki düşüncelerin ve inançların da korunmasını öngörür. Devlet, kişinin temel hak ve özgürlüklerini, bireyin refahını ve sosyal adaleti korumalı; hukuk devleti ile bağdaşmayan siyasal, ekonomik ve toplumsal bütün engelleri kaldırmalı; bunun için gerekli koşulları sağlamalıdır.

CHP iktidarı "hukukun üstünlüğü" ilkesini yaşama geçirerek, insanların asırlar boyunca oluşmuş kazanımlarını, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallarını temel yönlendiricisi yapacaktır.

CHP yönetiminde; bireyin özgün, özgür, saygın bir varlık olarak kendisini geliştirme hakkı, hukuk sisteminin ana dayanağı olacaktır.

Özgürlüklerin ve hakların önündeki yasal ve doğal engeller süratle kaldırılacak, bunları güvence altına almayı sağlayacak çağdaş denetim yolları özenle benimsenecektir.

Hukukun üstünlüğü ilkesi; bireylerin birbirleriyle ve kamuyla olan ilişkilerinde olduğu kadar, kamunun kendi içindeki işleyişinde de egemen olacak; bu ilkenin üstünlüğünün uluslararası ilişkilerde de geçerliliğini koruması CHP iktidarının önem vereceği kurallardan olacaktır.

e) HUKUK VE ADALET REFORMU

Cumhuriyetin ilk yıllarında, CHP'nin öncülüğünde yapılan "Hukuk Devrimi", toplumun çağdaşlaşması bakımından gerekli ivmeyi kazandırmış ve toplumuzun çağdaş uygarlık düzeyine yaklaşmasını sağlamıştı. Aradan geçen yetmiş yılı aşkın süre içinde de zaman zaman çağın gereklerine uygun hukuk düzenlemeleri yapılmıştır. Ancak bunun, toplumun ve çağın hızlı ekonomik, toplumsal, siyasal ve teknolojik değişim ve gelişimini hızlandırıcı nitelikte olduğu; yeterince ilerici ve yenilikçi olduğu söylenemez. Hukuk, gelişme gereksinimlerinin önünde gitmelidir. Gelişmeyi güçleştirici ve yavaşlatıcı değil; tersine ön açıcı ve yol gösterici olmalıdır. Bunu sağlamak için güçlü bir adalet ve hukuk reformu gereklidir. CHP iktidarında, çağdaş demokratik gelişmelerin gerisinde kalmış (antidemokratik) hükümler ve yasalar saptanacak ve değiştirilecektir.

Hukuk Reformu:

Demokrasinin ögesi özgür insandır. İnsanın özgürleştirilmesi, ulusal ve evrensel boyutlarıyla tüm insanlığın sorunudur. Evrensel ve uluslararası insan hakları anlaşmaları demokrasilerde iç hukukun kuralları haline dönüşmüştür. Paris Şartı bu doğrultudaki son aşamadır. Türkiye'nin iç hukukunun da bu evrenselleşmeye ve küreselleşmeye açık, uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

Adalet Reformu:

Adalet devletin temelidir. Toplumsal yaşam olağanüstü bir dinamizm ve değişim göstermektedir. Adalet mekanizmasının bu değişim karşısında duran kaldığı ve yetersizleştiği açıktır. Bir yandan artan ve ağırlaşan iş yükü altında yorulan ve ezilen adalet personeli; öte yandan işi dahada zorlaştıran araç ve gereç donanım eksikliği; adalet yapılarının yetersizliği ve çağdaş teknolojinin henüz adaletin kullanımına yeterince açılmayışı sorunları artırmaktadır.

Hem paralı, hem de geciken adalet en pahalı adalettir. Ülkemizde varolan koşullar adalete güvensizliği artırmaktadır. CHP yönetiminde, halkımızın adaletten şikayetçi olmasını önleyecek her türlü girişim ve yatırım gerçekleştirilecek, sorunlar aşılabacaktır.

Anayasada yer alan hak arama özgürlüğünü soyut bir söz olmaktan çıkarmak, toplumun doğal işleyişine katmak gerekir. Hak arama ve adalet dağıtma devletin en temel, vazgeçilmez ödevidir. Devletin bu noktada yara alması toplumu giderilmesi olanaksız bunalımlara iter.

Mevcut infaz sistemi cezanın evrensel amacı olan ıslahdan uzaktır; hükümlüyü topluma kazandırma işlevini yeterince yerine getirmemektedir. CHP, cezaevlerini, suçluyu infaz sonrasında topluma kazandırma amacı ile, üretime ve eğitime yönelik bir uygulamaya, açık çağdaş kurumlara dönüştürecektir.

Suçlu çocukların cezalarının infaz sistemi yeniden düzenlenecek, islahevleri, suç özendirme yerine, iş ve meslek becerilerini geliştiren, suçlu çocukları topluma kazandıran yapıya kavuşturulacaktır.

Bağımsız Yargı-Güvenceli Yargıç:

Yargının bağımsızlığı ve yargıç güvencesi, CHP'nin öncelikli hedefidir. CHP hakkın saptanması ve dağıtılmasında hiçbir baskı, etki ve zorlama yapılmasını kabul etmez. Yargıç ve savcıların atanması, yükselmesi ve yer değiştirmesinde her türlü baskı ve etkiden uzak tutulmaları için en elverişli yöntem yargıcın bağımsızlığı ve "özerk biçimde yönetilenlerin, yönetenleri seçmesi"dir. Bu nedenle, CHP, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu özerkliğe kavuşturacaktır.

Tüm adalet personelinin iyi eğitilmiş, nitelikli ve her türlü baskıya ve ekonomik sıkıntıya karşı korunmaya alınmış yeterlikte olması sağlanacaktır.

Savunma Hakkı:

Adalet, "sav-savunma-hüküm" üçlüsünden oluşur. Bu üçlünün dengesi ve denkliliği yargının iyi işleyişini sağlar. Özgür savunma, bağımsız savunmadır. Bu bağımsızlığı avukata sağlayan bağımsız meslek örgütlenmesidir.

"Ceza hukuku suçlular, ceza yargılama hukuku masumlar içindir" özdeyişi ceza hukukunun temel ilkelerinden biridir. Suç işlememiş bir insan içinde kovuşturma açılabilir. Bu nedenle, suçluluğu kanıtlanmadıkça kimseye "suçlu" denemez. "Savunma Hakkı", sanığın, kovuşturmanın her aşamasında, bir avukatın yardımını da içermek üzere her türlü savunma aracı ve yönetiminden yararlanmasını kapsamaktadır.

İşkence insanlık suçudur. Savunma hakkına yöneltilen bu hukuk ve insanlık dışı baskı yöntemi çağdaş düzenlemelerle önlenmelidir. "Savunma suçlama ile birlikte başlar" anlayışı ile hazırlık soruşturmasından başlayarak yargıda açıklık ilkesi sağlanmalıdır.

Gözaltına alınan ve tutuklanan kişi, savunma ve en kısa zamanda yargıç önüne çıkartılmayı istemek hakkına sahiptir. Savunma dayanağından yoksun olanlara "hak arama"yı ve "savunma hakkı"nı sağlamak devletin yükümlülüğüdür.

"İdari kolluk-adli kolluk" ayırımı da bu yöndeki yakınmaları azaltacak bir önlem olarak uygulamaya geçirecektir.

CHP, Savunma hakkının güvencesi olan meslek örgütlerinin (Baroların) yürütme erkinin vesayetinden kurtulmasını ve savunma kurumunun Anayasa'da yargı erki içinde yer almasını, Türkiye Barolar Birliği'ne. Anayasa Mahkemesi'nde dava açma hakkının tanınmasını amaçlayacaktır.

Olağanüstü Mahkemeler:

Demokratik hukuk devletinde temel, "doğal yargıç" ilkesidir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri, bugünkü düzenlenişi, yargıç ve savcılarının seçim yöntemleri ile uzmanlık mahkemesinden çok olağanüstü mahkeme olarak işlemektedir. Bu nedenle toplumun adalet duygusunu inciten bu mahkemeler kaldırılacaktır.

Çocuk Mahkemeleri:

Kuruluşu göstermelik, sayıları yetersiz olan Çocuk Mahkemeleri, kuruluş amacına uygun olarak yeniden örgütlenecek; çocukların suç işleme ortamlarından koruma ve kurtulmaları sağlanacaktır.

f) EKONOMİ HUKUKUNUN ÇAĞDAŞLAŞTIRILMASI

Özel ve tüzel kişilerin, finans kurumlarının, kendi aralarında veya devletle ekonomik ilişkilerinde geçerli olan hukuk yapısı eskimiştir, yetersizdir, eksiktir.

Ekonomide, piyasalarda yaşanmakta olan hızlı değişim, her geçen gün geliştirilmekte olan yeni politikalar ve yatırım amaçları, ekonominin hukukunda da değişim, yenileşme ve çağdaşlaşmayı zorunlu kılmaktadır.

Globalleşme, uluslararasılaşma, dış dünya ile giderek artmakta olan ekonomik ilişkiler ve nihayet, Avrupa Topluluğu ile bütünleşme süreci, ekonominin hukukunda dış dünya ile uyumlaşmasını öngörmektedir.

CHP, ekonominin yeni hukuk mevzuatını geliştirirken, bürokrasinin (kırtasiyeciliğin) azaltılmasını, ilişkilerde eşitliği ve adaleti sağlamayı hedef alacak; vatandaşların dürüstlüğünü ve güvenilirliğini temel çıkış noktası olarak kabul edecektir.

CHP, öncelikle piyasalarda rekabet koşullarının oluşumunu engelleyen yoğunlaşma, kartel-monopol-oligopol türünden yapılanmaları denetim altına alacak; tekelleşmeyi önleyecek anti-tröst yasasını uygulamaya geçirecektir.

CHP, tüketici haklarını koruyacak mevzuata işlerlik kazandıracak; mağdur edilen tüketicinin haklarının tazmin edilmesini sağlayacak; toptan ve perakende ticareti çağdaş yapıya kavuşturacak yasal düzenlemeleri yapacaktır.

CHP, vergi kaçacağını özendirip, vergi ödeyeni bir anlamda dolaylı olarak cezalandıran vergi mevzuatını, adil, şeffaf ve etkin bir yapıya kavuşturacak; vergi kaçakçılarını kamuoyuna duyuran, ağır cezalandıran bir hukuk düzeni oluşturacaktır.

CHP, bankacılık, sermaye piyasası, kredi ve teşvik işlemleri alanlarında eşitlik ve açıklık ilkeleri ile bağdaşmayan, bireyi mağdur eden, kamu yararını gözetmeyen uygulamaları önleyici mevzuat düzenini kuracaktır.

CHP, fikir mülkiyeti, patent hakkı ve lisans-marka tescili konularındaki haksızlıkları, eksiklikleri kapatacak gerekli yasal düzenlemeleri derhal yapacaktır.

CHP, özelleştirme uygulamalarına geçmeden önce T.B.M.M. Kararını temel alacak; karar sürecinin tüm aşamalarında kamu yararını ve şeffaflığını yaşama geçirecek hukuk zeminini oluşturacaktır.

CHP, bu ve ekonominin diğer alanlarında gerçekleştireceği yasa düzenlemeleri ile ekonominin hukukunu, bireyi ezmeyen, kamu yararını gözeten, adalet, eşitlik ve şeffaflığı ön plana alan, taraflara haksız çıkar sağlamayan, suçu caydıran, suçluyu cezalandıran çağdaş, dinamik bir yapıya kavuşturacaktır.

1.4-EŞİTSİZLİKLERİN GİDERİLMESİ

a) HER ALANDA FIRSAT EŞİTLİĞİ-SOSYAL ADALET

Türkiye eşitsizlik, adaletsizlik ve haksızlıkların çok yaygın olduğu bir ülke haline gelmiştir.

Bireyler ve sosyal sınıflar arası gelir ile bölgelerarası gelişmişlik farkları artmakta; fırsat eşitliği giderek daha bozulmaktadır.

Fırsat eşitliği ancak, erdemli, saydam ve katılımcı yönetimler altında, tüm bireylerin sosyal güvenlik şemsiyesi altında yaşam boyu güvenceye kavuşturdukları ortamda, kısaca sosyal demokrasi koşullarında sağlanabilir.

CHP, fırsat eşitliğini her alanda, ülkenin her yöresinde tüm toplum katmanlarına sağlama kararındadır.

Cumhuriyet Halk Partisi için en yüce değer emektir; gelirlerin oluşumunda ki ve paylaşımındaki adalettir. CHP, çalışmak isteyen herkese fırsat eşitliği sağlayan bir düzen kuracaktır. Bu amaçla, başta emekçilerin, dar gelirliilerin çocukları olmak üzere, tüm gençlerimize eğitimin her kademesinde fırsat eşitliğini sağlayacaktır.

CHP, tüm yurttaşlara koruyucu sağlık, tüm yoksul yurttaşlara ise hayat boyu bedelsiz sağlık hizmetleri sunacaktır.

CHP, maddi gücü yetersiz ancak bilgi ve teknoloji birikimi olan girişimcilere risk sermayesi ile iş hayatında fırsat eşitliği sağlayacaktır.

CHP'nin fırsat eşitliği anlayışı, bir "standartlaşma" veya bir "tek düzeli" özleminin ifadesi değildir. Amaç, olanaklar ölçüsünde herkesin aynı noktadan başlaması, sonra yarışma özgürlüğünün olanaklarını kullanarak yetenekle ve öz katkıları ile farklılaşmasıdır.

b) KADINI VE ERKEĞİ EŞİT TOPLUM

Kadın-erkek eşitliği, evrensel insan hakları ilkelerinin ayrılmaz bir parçası, demokrasinin vazgeçilmez koşuludur.

Türkiye'de kadın erkek eşitliği fikrinin öncüsü Atatürk ve onun önderliğinde kurulan CHP'dir. CHP, Medeni Kanunla ve seçme-seçilme hakkı ile, kadını ve erkeği eşit toplum oluşturma sürecini başlatmıştır.

Bugün bu haklara kadın-erkek eşitliğini sağlayacak yeni boyutlar kazandırılması, bu hakların kararlılıkla uygulamaya konulması zorunludur.

Kadınların sosyal ve siyasal haklarının bilincine varmaları, her alanda kararlara ve yönetimlere katılmalarının özendirilmesi, kalkınma süreci ve çağdaş toplum anlayışı ile bütünleştirilebilmeleri için etkin politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Medeni kanun ile Türk Ceza, Ticaret, Vergi, İş, Umumi Hıfzısıhha Kanunlarında kadınlara karşı ayrımcılık anlayışı içeren veya aileyi korumada yetersiz kalan yasa hükümleri değiştirilmelidir.

Ev kadınları, tarlada veya evde çalışan tüm kadınlar, sosyal güvenlik sistemi koruması altına alınmalıdır.

"Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi"ne ilişkin Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşme, tüm boyutları ile uygulamaya geçirilmelidir.

Kadınların aile içindeki durumuda eşit birey anlayışı içinde değerlendirilmeli; tüm yasal düzenlemeler bu anlayış içinde yapılmalıdır.

CHP, ülkeyi erkek egemen toplumu olmaktan çıkarıp, özgür bireyler topluluğuna dönüştürecektir.

CHP, aile içi mal rejiminde, eşlerin evlilik birliği süresince veraset dışında edindikleri "malların ortaklığı" anlayışını genel ilke, "mal ayrılığını" ise isteğe bağlı uygulama haline getirecektir.

CHP, kadınlara siyasal alanda en geniş olanakları sağlayarak; temiz, üretken, hoşgörülü siyaset anlayışına yeni boyutlar kazandıracaktır.

Kadınların, özellikle, yargı, idare, ekonominin yönetimi, iç ve dış siyaset alanlarında daha etkin olabilmelerine CHP özel önem verecektir.

Çalışma yaşamında kadınlara karşı mevcut her türlü ayrımcılık kaldırılacak; iş için değerlendirilme ile işe girişte kadın ve erkekler arasında eşit ölçütlerin kullanılması sağlanacak, işyerlerinde kreş olanaklarının yaygınlaştırılması gerçekleştirilecektir.

Kadınların meslek alanlarını çeşitlendirebilmek ve genişletebilmek için, CHP, özel amaçlı Meslek Eğitimi Geliştirme Merkezleri kuracaktır.

Kadınlara karşı, aile içi ve dışı her türlü şiddet, cinsel taciz ve onur kırıcı eylem, caydırıcı, eğitici ve koruyucu hukuki politikalarla önlenecek; yerel yönetimlerin yeterli nicelik ve nitelikte sığınma evleri açmaları desteklenecektir.

Yerel yönetimler ile ilgili kuruluş ve kademelerinde Kadın Bakanlığı ile eşgüdümlü işlev görecektir "Kadın Konuları Birimleri" kurulacaktır.

CHP'nin kadını ve erkeği eşit toplum amacına yönelik politikaları, yasal ve gerçek eşitlik tam anlamıyla sağlanıncaya kadar geliştirilerek kararlı bir şekilde sürdürülecektir.

C) FARKLI KÜLTÜR KÜMELERİ EŞİT TOPLUM

CHP'nin milliyetçilik anlayışı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde gerektilen duyulan uluslaşma sürecinin işlevsel tanımıdır. Ülkede yazgı beraberliğinin oluşumuna duyarlılığın, çağdaş toplum anlayışına geçişin söylemidir.

CHP'nin milliyetçilik anlayışı, farklı kültür kümeleri arasında bir ayırım ölçüsü değildir; tersine bütünleşme ve kaynaşmanın ögesidir. Tüm ayrışmaları kapsayan, Türkiye'nin ulusal bütünlüğü çerçevesinde demokratik farklılaşma özgürlüğünü tanıyan, farklılık içinde bütünleşmeyi öngören yaklaşımın ifadesidir.

CHP, farklı kültür kümelerinin devlet, yasalar ve kurumlar önünde eşit olduğu, çoğulcu demokrasi anlayışı ile hepsinin eşit olarak kucaklandığı, fırsat eşitliğinin hepsine yeterince, eş ölçüde sağlandığı bir eşitlikçi, çoğulcu, çağdaş toplum anlayışını savunur.

Bu bağlamda CHP, uluslararası antlaşmalarla konumları "azınlık" olarak nitelenmiş olan toplum kesimlerini, kazanılmış haklarını da saklı tutarak, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olmanın doğal sonucu olan tüm haklara eksiksiz sahip kılmayı ve yurttaşlık hukuku içinde eşitlemeyi amaçlar.

İrk, din, dil, mezhep ve köken farklılıklarını kültür mozayigimizin zenginliği, çoğulculuk anlayışımızın koşulu, demokrasi inancımızın gereği olarak gören CHP, farklı kültür kümelerinin her alanda eşitliğini temel alan bir toplum yapılanması öngörür.

1.5-DAYANIŞMA - ÖRGÜTLÜ SİVİL TOPLUM

a) SİYASİ PARTİLER

Siyasi partiler demokratik hayatın vazgeçilmez unsurudur. Siyasi partilerin gelişmediği, yeterince örgütlenemediği ortamlarda çok partili siyasal yaşamın etkinliği sağlanamaz.

Ülkemizde çok partili siyasal sistemin yolunu açan, ona öncülük eden CHP, bugüne kadar yaşanan üç ara rejimin olumsuzluklarına rağmen sürdürülmekte olan çok partili siyaseti, Türkiye insanının parlamenter düzene ve demokrasiye olan bağlılığının göstergesi olarak kabul eder.

Örgütlü toplumu ve çok partili çoğulcu demokrasiyi savunan CHP, yaşamın her alanının siyasallaşmasını, siyasetin toplum katmanları arasında yaygınlaşmasını, siyasi partilerin ülkenin her yöresinde etkinlik kazanmasını öngörür.

Cumhuriyet Halk Partisi, 1982 Anayasası'nın, siyasi partilerin yapılanma, örgütlenme ve çalışma koşullarına getirdiği, çoğulcu demokrasinin doğal gelişimini engelleyen tüm kısıtlamaların kaldırılmasını amaçlar.

CHP, halkın politika ve partilerle yabancılaşmasını amaçlayan, toplum kesimlerinin siyasete geniş boyutta katılımını kısıtlayan anlayışları reddeder.

CHP, sivil toplum örgütlerinin siyasi partilerle ilişki kurabilmelerini, kişilerin yaptığı işin veya görevinin siyasi partilere üyeliğin engeli olmamasını savunur.

CHP, gençlerin ve kadınların siyasi partilerde ve siyasette, doğrudan ve daha aktif olarak yer alabilmelerinin önündeki engellerin kaldırılmasını, partilerde kadın ve gençlik kollarının kurulmasını öngörür.

CHP ülkenin demokratikleşmesinin ön koşulu olarak, siyasi partilerin işleyişinde ve örgüt yapılanmalarında parti içi demokrasinin ve katılımcılığın yaşama geçirilmesini gerekli görür.

CHP, siyasi partilerin halka açıldığı ölçüde çoğulcu demokrasimizin derinlik ve güç kazanacağına inanır.

b) SENDİKALAR

Çalışma yaşamının temel kurumları olan "sendika özgürlüğü" ile "toplu sözleşme ve grev hakkı"nı Türkiye toplumuna kazandıran CHP, bu özgürlükten ve haktan tüm çalışanların yararlanmasını öngörür.

Çalışanların, sendikalar yoluyla, ekonominin yönlendirilip düzenlenmesine etkin biçimde katılmalarını amaçlar.

CHP, ara rejimlerin çalışma yaşamı ve sendikacılık hareketi üzerine getirdiği tüm engelleri ve olumsuzlukları gidermeye kararlıdır.

CHP, sendikaların siyasi partilerle ilişki kurmaları, çalışanların sendikalara üyelikleri ve sendikalara yönetici seçilebilme süreçlerindeki kısıtlayıcı düzenlemelerin kaldırılmalarını öngörür.

CHP, sendikaların kendi iç düzenlerinde ve işleyişlerinde demokrasi ilkelerine ve gereklerine daha ileri ölçüde uymalarının sendikal hareketin etkinliğini arttırıcı bir unsur olarak değerlendirir.

c) DERNEKLER, MESLEK ÖRGÜTLERİ, VAKIFLAR

CHP, dernek, meslek örgütleri ve vakıfları, çoğulcu demokrasinin ve sivil toplumun yapılanmasının vazgeçilmez kurumları olarak değerlendirmektedir. Yurttaşlarımızın ortak amaç, çıkar veya işlevlerinin yerine getirilebilmesi için, birlikteliklerinin, dayanışmalarının aracı olan bu kurumların, özgürce örgütlenibilmeleri ve gelişebilmeleri desteklenecektir.

Ara rejimlerin bu alanda getirdiği kısıtlamalar, dernek, meslek odaları ve vakıflara getirilen siyasi partilerle ilişki kurma ve siyaset yasakları ile diğer tüm

engeller kaldırılacaktır.

Bu kuruluşların, kendi birikim ve ilgi alanlarında genel ve yerel yönetimlerin karar süreçlerine katılmaları sağlanacaktır. Böylelikle, bu süreçlerin demokratikleşmesi, özellikle yerel yönetimlerin toplumun farklı kesimlerinin katılımına açılması gerçekleştirilecek.

Bu kurumların, tüketici hakları, doğa ve çevrenin korunması, kent yapılanması, sağlık, eğitim, kültür ve turizm alanlarında yerel yönetimlerle dayanışma içinde etkinlikte bulunmaları özendirilecektir.

CHP, her alanda kurulan vakıflarla karşılıklı ilişkiyi geliştirmeyi ve vakıfların toplum hayatında daha etkili olmasını amaçlayacaktır.

CHP, meslek odalarının, meslek mensuplarının hak ve çıkarlarını savunacak; demokrasimizin derinleştirilmesi, sivil toplumun yaygınlaşarak güçlenmesi doğrultusundaki çalışmalarını kararlılıkla destekleyecektir.

d) KOOPERATİFLER

Demokratik kooperatifleri, dayanışma ve sivil toplum yapılanmasının önemli örgütleri olarak değerlendiren CHP, bu kurumların ülkenin demokratikleşmesine ve sosyal ekonomik gelişmesine önemli katkı sağlayacağına inanır; bu nedenle de, demokratik kooperatiflerin ülkede yaygınlaşmasını ve güçlenmesini önemser.

CHP, bu bağlamda gençlerin ve kadınların da demokratik kooperatifçilik hareketine katılmalarının sosyal ve ekonomik gelişme için yararlarına inanır.

CHP, demokratik kooperatiflerin halkı örgütlendirerek, eşitsizliklerin aşılmasına, üretici emeğinin hakça değerlendirilmesine ve dar gelirli tüketicinin pahalılıktan korunmasına katkı sağlayacakları görüşündedir.

CHP, demokratik kooperatiflerin tarımsal sanayinin geliştirilmesinde, dar gelirli üretici ve tüketicilere kredi kolaylıkları sağlanmasında ve sosyal konut üretiminde önemli katkıları olabileceği inancındadır.

CHP, demokratik kooperatiflerin verimli yatırımlarını özendirerek; sermaye ve yönetimine demokratik kooperatifler ve üst birliklerin egemen olacakları bir Kooperatifler Bankasının kurulmasını destekleyecektir.

Tarım ve tarım dışı tüm kooperatiflerin (tarım kredi ve tarım satış dahil) tek bir Demokratik Kooperatifler Yasası içerisinde toplanmaları sağlanacak; Kooperatif Üst Birlikleri siyasi müdahalelerden arındırılacaktır.

Ülke düzeyinde demokratik kooperatifçilik üzerinde yaygın eğitim olanağı sağlanacak; bu amaçla, eğitim sisteminde kooperatifçiliğe yeterince yer verilecek; kooperatif üst örgütlerinin ortak ve ortak dışı eğitim yapmak üzere yapılanmaları desteklenecektir.

e) ENGELLİLERE DUYARLI TOPLUM

Engelli bireylerimizin korunması, rehabilitasyonu ve istihdam olanaklarına kavuşturulması, ülkemizin en çok gözardı edilmiş konularından biridir. Engellilerin sorunları bireylerin acıma ve yardım duygularına terk edilemez.

Engellilerin sorunlarını aşmaları, refah toplumunun olanaklarından hakça yararlanmaları CHP'nin öncelikli hedefleri arasındadır.

Engelliliğin türü ve derecesi ne olursa olsun, tüm engelliler devletin özel ilgi, destek ve korunmasından yoksun bırakılmamalıdır. CHP, engellilere yaşamı kolaylaştıracak, çevreye uyumlarını sağlayacak, üretkenliklerini artıracak, her türlü devlet desteğini ve olanaklarını sağlayacaktır.

CHP, tüm engellilerin, bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri ile beraber, eğitim, korunma, istihdam edilebilir beceriler kazanma, kişiliğin gelişimi ve toplumla kaynaşma süreçlerinin tümünden yararlanmalarını amaçlamaktadır. Engellilerin yeterli eğitimi alabilmeleri için gerekli koşullar devletçe geliştirilecek ve desteklenecektir.

CHP yönetiminde, engellilere yardım yaşam boyu kesintisiz sürdürülecektir. Bu yardım, yerel yönetimlerin eşgüdümünde, devletin ve gönüllü kuruluşların katkılarıyla gerçekleştirilecektir.

Ağır gelişen, tam gelişmeyen veya zihnen engelli çocukların özel yöntemlerle eğitimleri, çalışma olanağına kavuşturulmaları ve topluma kazandırılmaları için özel projeler uygulamaya konulacaktır.

Engellilerin konumunun ticari istismar konusu olması önleneyecektir. Belli işleri yapabilecek durumda olan bütün engelli kişilere gerekli meslek ve sanat eğitimi olanağı devletçe sağlanacak; engelli kişilere yeteneklerine uygun iş verilmesi kuralı daha etkin yaptırımlara ve özendirici önlemlere bağlanacaktır.

Engellilerin yaşamlarını kolaylaştıracak tüm teknolojik olanaklar yaygın olarak sağlanacak; fiziki eksikliklerini, en gelişmiş teknolojik gereçlerle asgari ölçülere indirebilmeleri için gerekli kaynak ve ortam devletçe sağlanacaktır.

CHP, bu kurallar içinde, her tür ve düzeyde engellinin yaşamsal koşullarının, eğitsel, örgütsel, hukuksal ve işlevsel bütünsellik çerçevesinde iyileştirilmesini görev bilmektedir.

1.6-YÖNETİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

a) YERİNDEN YÖNETİM

Ülkede yönetim düzeninin bütünü ile yeniden yapılandırılması CHP'nin öncelikle ele alacağı konuların başında gelmektedir.

Bugünkü yönetim düzeni çağdaşlığını, etkinliğini ve işlerliğini yitirmiştir. Yönetim düzeni zaman içinde kendini yenileyemediğinden, bu alandaki çağdaş değişimleri izleyemediğinden ve özümseyemediğinden gerçek anlamı ile eskimiştir.

Yönetim yapımızdaki eskimişlik sadece gelişmede yetersizlik ile sınırlı değildir. Bunun kadar önemli bir diğer olumsuzluk da, zaman içinde "Merkezci" eğilimlerin ağır baskısına ve yoğun uygulamalarına boyun eğmiş olmasıdır. Bu geriye çekici süreç sonucu; bütün gücün merkezde toplandığı, her sorunun Başkent'te çözüldüğü ya da öyle sanıldığı, merkez örgütlerinin olağanüstü büyüüp kalabalıklaştığı, hantallaştığı, kaynak tüketici, savurgan bir bürokratik yapı ortaya çıkmıştır.

Çağdaş kamu yönetimine aykırı düşmüş, yeni yönetim yöntemlerine yabancılaşmış, işlerliğini yitirmiş, tıkanmış ve kilitlemiş bu yapının "iyileştirilmesi" şansı da kalmamıştır.

Yeniden yapılandırmanın temel hedefi, merkez yönetim örgütlerini olabildiğince küçülterek yerinden yönetimi en güçlü boyutuyla uygulamaya koymaktır.

Bu düzenleme ile, yönetim ve yetki sorumluluğunun gerçek sahibi olan halka; kamu hizmeti ile ilgili kaynak ve olanakların da hizmetten yararlanacak olan yöre insanına bırakılması sağlanmış olacaktır.

Böylece demokrasinin yerleşmesi, toplum tabanında derinliğine kökleşmesi, yaygınlaşması, halkın yönetime ve denetime doğrudan ve etkin biçimde katılımı gerçekleştirilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin oluşturacağı yeni yönetim yapısı, merkez organları ile yerinden yönetim birimleri arasındaki ilişkileri dayanışma, iş bölümü ve işbirliği anlayışı ile belirleyerek bir sistem bütünlüğüne ve işlerliğine kavuşturacaktır.

CHP, yerel yönetimler üzerindeki tüm vesayet yetkilerini kaldıracaktır.

Yeni yönetim yapımız kamu görevi hizmetlerini en hızlı, en ekonomik, en etkin ve yeterli biçimde ve zamanında üreterek sunabilecek güçte olacak; hem de toplumsal gelişmeleri izleyerek, gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara ve gereksinmelere hazırlıklı olabilecek, kendisini sürekli yenileyip geliştiren kurumlara sahip olacaktır.

CHP, yönetimin her kademesinde, açıklığın, erdemin ve dürüstlüğün güvencesini oluşturacaktır.

CHP, yönetim erkinin hiçbir şekilde özel ve grup çıkarları için kullanılmasına izin vermeyecek, bu konu ile ilgili gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

CHP'nin yerinden yönetim anlayışı, yeni yönetim düzeni, laik cumhuriyetin, ülke bütünlüğünün, çoğulcu demokrasinin, örgütlü toplumun, bireyin gelişmesinin, insan haklarının boyutlanmasının da güvencesini oluşturacak ve yollarını açacaktır.

b) PERSONEL REFORMU

Kamu personel rejimi, Merkezi İdarenin de yerel yönetimlerin de verimsizleşmesine ve tıkanmasına neden olan önemli unsurlardan birisidir.

Yetersiz ve tam karmaşa içinde olan kamu personel rejimini kökten değiştirecek çağdaş bir "Personel Reformu", CHP'nin öncelikli hedeflerindedir.

CHP, kamu personeli reformunu, aynı zamanda yönetimin yeniden yapılmasının ön koşullarından ve ayrılmaz parçalarından biri saymaktadır.

Personel Reformu Kamu çalışanlarının hukuki ve mali düzenlemelerini köktenci ve kalıcı bir yaklaşımla yenileyecektir. Bu yolla kamu çalışanlarını sendikal düzeyde etkin örgütlenmesi, AT ülkeleri standartlarında grevli toplu sözleşme haklarına kavuşmaları, yönetime katılmaları, kamu görevlerinin ve hizmetlerinin en hızlı, en ekonomik, en etkin, en yeterli biçimde ve zamanında üretilerek sunulması da kurumsallaştırılacaktır.

"Personel Reformu" ile Kamu yönetimindeki yığılımların, aşırı istihdamın, eleman ve zaman savurganlığının da giderilmesi sağlanacak; hantal yapı tasfiye edilerek, merkez yönetim kademesinin küçültülmesine katkıda bulunulacaktır.

CHP'nin Kamu çalışanları reformu;

- Kamu hizmetine girişte objektifliği, fırsat eşitliğini öngören (yönetimin yerelleşmesi ilkeleri ile uyumlu anlayış ve durumlar çerçevesinde) merkezi sınav uygulanmasını,
- Günün gereksinmelerini karşılayacak yeni bir sınıflandırma düzenini,
- Yeni bir değerlendirme (sicil) anlayışını,
- İş ve görev tanımlarını,
- Yetki ve sorumluluğun gerektirdiği adil ve eşit ücret sağlanmasını,
- Meslek içi ve üst düzey yönetici yetiştirme programlarını da kapsayacaktır.

Memur yargılama usulleri, memurların baskı altında kalmadan çalışmalarını sağlayacak, ancak yargılamayı engellemeyecek ve geciktirmeyecek biçimde yeniden düzenlenecektir.

Uygulanacak personel reformu ayrı bir düzenleme halinde, yerel yönetimleri de kapsayacaktır.

c) YEREL YÖNETİM REFORMU

Kamu yönetiminin halka en yakın kesimi; yöneten-yönetilen ikiliğini gidermek üzere doğrudan demokrasi yolunda adımlar atmak için en elverişli alan yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimde demokrasi kurallarına işlerlik kazandırıldığı oranda demokrasinin gerçekliği, yerel yönetim yetkileri genişletildiği oranda da yönetimin etkinliği artar.

CHP'nin oluşturacağı yeni yapılandırmada "Yerellik Kavramı" çağdaş anlayışlar ışığında yeniden tanımlanacak; yerel nitelikli hizmetlerin çerçevesi so-

mutlaştırılacak; yerel nitelikli tüm kamu hizmetleri yetki, kaynak ve araçları ile yerel yönetimlere devredilecektir.

CHP yönetiminde, ülkenin bütün coğrafyasını kapsamayı öngörülecek olan yerel yönetimler yeniden yapılandırılacak, kendilerine bırakılan çerçevedeki kamu hizmetlerini ve görevlerini üretecek yetki, güç, kaynak ve kurumlarla donatılacaktır.

CHP, yerel yönetimlerin geleneksel hizmet alanları dışında yeni görev, yetki ve sorumluluk alanlarına yönelmelerini sağlayacaktır.

Bu çerçevede, temel eğitimin öncesinden başlayarak ve giderek öteki eğitim alanlarını da kapsayacak eğitim ile rehabilitasyon ve koruyucu sağlık hizmetleri, engelliler, kimsesiz çocuklar ve bakıma muhtaç yaşlılara yönelik duyarlılık, çevrenin korunması, turizmin desteklenmesi ve trafik gibi alanlarda yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukla görev üstlenmeleri hedeflenecektir.

Yerel yönetimler, tüm hizmetlerin yerine getirilmelerini sağlayacak kaynaklara ve belirli kurallar çerçevesinde vergi toplama yetkilerine kavuşturulacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, yerel yönetim birimlerinde yeniden yapılanmayı aşağıda belirtilen biçimde sağlayacaktır.

Belediyeler ve Mahalle Muhtarlıkları

CHP, "Yerel Yönetim Reformu" ile; belediyelerin katılımcı, saydam ve etkin bir yapıya, hizmet üretiminde verimliliğe ve işlerinde öz denetime kavuşmalarını sağlayacaktır.

CHP, Belediyelerin yeniden yapılanmasını gerçekleştirdiğinde:

- Belediye Başkanları idari kararlarla görevden alınamayacaklar; görevden alınmalarına, yasalar çerçevesinde Belediye Meclisleri karar verebilecek ve bu karar İdari Yargı'nın denetimine tabi olacaktır.
- Belediye Meclisleri halk adına denetim görevi yapan ve halkın eğilimleriyle isteklerini yansıtan bir kurum olarak değerlendirilecektir.
- Belediye Meclisi üyelerinin üye sayısı arttırılacak, Belediye Meclislerinde mahalleler, muhtarları ve Belediye Meclisi üyeleri ile birlikte temsil edilecektir.
- Belediye Meclislerinde dengeli ve yaygın bir temsil sağlayabilmek amacıyla, mahalle büyüklükleri ve sınırları yeniden düzenlenecektir. Mahalle yönetimine; yapısı, yetkileri ve sorumlulukları açısından yeni bir düzenleme getirilecek ve siyasi partilerin bu görevlere aday göstermeleri sağlanacaktır.
- Kamu çalışanlarına, siyaset yapma yasağı kaldırılacak, kendi görevleri ekinde, Belediye ve İl Genel Meclislerine seçilebilmeleri sağlanacaktır.
- Belediye Meclisleri yanında, meslek odalarının, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin, her düzeydeki eğitim kurumlarının ve toplumsal amaçlı kuruluşların temsilcilerinden oluşan "Belediye Danışma Meclisi" oluşturulacaktır.

-Mahallelerde oturanların katılacağı "Muhtarlık Meclisi" belirli aralıklarla toplanacak ve Belediye çalışmaları ile ilgili değerlendirmeler yaparak, saptanan görüşleri ve istekleri Belediye Meclisine sunacaktır.

- Belediye Meclisleri ilgilerine göre belirlenecek konularda, Belediye Danışma Meclisi'nin ve Muhtarlık Meclislerinin görüşlerini almadan karar veremeyeceklerdir.

- Belediye Meclisleri; kentin büyümesi ve gelişmesiyle ilgili önemli yatırımlara ve uzun vadeli borçlanmalara karar verilmeden önce "halk oyuna" başvuru- rabileceklerdir.

- Belediyelere yapılan bağışlar, saydam bir düzenlemeye bağlanacak, bu amaçla da görev yapmak üzere kurulacak "kent vakfı" projeye bağlı olarak yeni kaynak yaratma işlevini üstlenecektir. Kent Vakfı'nın yönetimi, Belediye ve çeşitli kurumların temsilcilerinden oluşacaktır.

- Belediyelerin gelir kaynakları geliştirilecektir. Kentlerde oluşan rant'ın bir bölümünün toplanacağı "Kentleşme Fonu", Belediyelere finansman desteği sağlayacaktır.

- Belediyeler; yöre, bölge ve ülke düzeyinde oluşturacakları birliklerle, hem dayanışma ve yardımlaşma hem de ortak gereksinimlerini ve ortak sorunlarını çözebilme olanaklarına kavuşturulacaklardır.

- Belediyeler, zorunlu olmadıkça işletme kurmayacaklardır. Kurulacak işletmelerin ise; yönetiminin, denetiminin ve verimliliğinin saydam bir yapı içinde izlenebilmeleri, siyasi müdahalelerden arındırılmaları sağlanacaktır.

Belediyelerin zorunlu olmayan, veya sosyal ve ekonomik kriterler açısından verimli olmayan hizmet ve işletmeleri özelleştirilecektir.

CHP yönetiminde, Belediyelerin aşırı ve siyasi amaçlı kadrolaşmadan kaçınmalarını kesinlikle sağlanacaktır.

CHP, Belediye Meclisi toplantılarını halkın yakından izleyebilmesini, Belediyelerin tüm çalışmalarını saydam bir yapı içinde görebilmesini sağlayacak her türlü düzenlemeyi yapacak ve her türlü önlemi alacaktır.

İl Genel Meclisleri ve Köy Muhtarlıkları

CHP, "Yerel Yönetim Reformu" ile, İl Genel Meclislerinin ve İl Özel İdare- si'nin de yeniden yapılandırılmasını sağlayacaktır.

CHP'nin asıl hedefi, kırsal alan ve kentsel alanın yerel yönetim açısından büt- ünleştirilmesidir. Bu amaca yönelik olarak giderek bütünleşmeyi sağlayacak bir gelişme süreci izlenecektir.

CHP, birinci aşamada; İl Genel Meclisleri'nin olanaklarını geliştirecek, ilçeler düzeyinde yeni bir örgütlenme modeli deneyecek ve İl Genel Meclisleri çer- çevesindeki Belediyelerin hizmet açısından işbirliği yapmalarını ve organik ilişkiler kurmalarını sağlayacaktır. Bu çerçevede köyler ile Belediyeler arasın-

da bağlantı kurularak köy hizmetlerinin bir bölümü için yeni olanaklar yaratılmış olacaktır.

CHP, köy kanununu yeniden düzenleyecek, köy muhtarlığına ve köy yönetimine yeni bir anlam kazandıracak ve köylerin gelişmesine yeni ufuklar açacaktır. Bu çerçevede köy yönetimine; yapıcı, yetkileri ve sorumlulukları açıksından yeni bir düzenleme getirilecek ve siyasi partilerin bu görevlere aday göstermeleri sağlanacaktır.

d) BÜYÜK KENTLER, METROPOL VE İSTANBUL YÖNETİMİ

Hızlı kentleşme ve büyümenin sonucu olarak, ülkemizde kent'ler giderek büyümekte ve büyük kentler yanında metropoller ve İstanbul gibi kendine özgü yaygın ve karmaşık yerleşme merkezleri ve alanları oluşmaktadır.

Bu hızla büyüme ve değişim, bu alandaki yerel yönetim modellerinin de değiştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde, metropol ölçeğine henüz ulaşılammış bile olsa bazı büyük kentler ve metropoller Büyükşehir Belediyesi olarak tanımlanan bir yerel yönetim modeli ile yönetilmektedir.

Uygulanmakta olan Büyükşehir Belediyesi yönetim modeli, yürütme ve karar erkini, Büyükşehir Belediye Başkanlığında yoğunlaştırmakta; bu nedenle de, Büyükşehir Belediyesi ile İlçe Belediyeleri arasındaki yetki ve sorumluluk dengelerini bozarak hizmet üretiminde verimsizliğe ve uyumsuzluğa neden olmaktadır.

CHP, Büyükşehir yönetim modelinde, gerçekleştirecek hizmetlerin, hizmetten yararlananların bulunduğu kademede, yani ilçe düzeyinde verilmesi hedef alınacaktır.

Büyükşehir Belediyelerinin görevleri ise; genel planlama, genel yatırım kararlarının alınması ve uygulanması, kentin tümüne zemin verebilecek hizmetlerin yerine getirilmesi, eşgüdüm sağlanması, merkezi yönetimle ilişkilerin sürdürülmesi ve protokol gibi hizmetlerle sınırlanacak ve İlçe Belediyeleri üzerinde vesayet kurulmasına olanak tanınmayacaktır.

CHP, Metropol niteliği kazanmakta olan büyük kentler için, kendine özgü koşulları, sorunları ve beklentileri yanıtlayacak Metropol yönetim modellerinin özel yasalarla oluşturulmasını öngörmektedir. Oluşturulacak Metropol yönetim modellerinin, büyümeye ve gelişmeye koşut olarak kendilerini yenileyebilecek bir dinamik yapılanma süreci içermeleri sağlanacaktır.

Bu çerçevede, İstanbul'a özel bir önem ve konum kazandırılacaktır. İstanbul kenti, ülkemizdeki yerleşme düzeninin en üst kademesini oluşturması yanında, ilişkileri ile ve etki alanlarıyla ülke sınırlarını aşan bir "Dünya Kenti" niteliğine kavuşturulacak; 2000'li yılların Dünya kentleri arasında İstanbul önemli bir konuma getirilecektir.

1.7-DÜRÜST YÖNETİM - AÇIK TOPLUM

Siyasette ve kamu yönetiminde kirlenme toplumumuzun en öncelikli sorunlarından biridir. Yolsuzluk, rüşvet, suistimal ve kayırmalar sosyal barışı kökünden sarsmaktadır. Bu erdemsiz görüntü halkımızın merkezi ve yerel yönetimlere olan güvenini yok etmekte, demokrasimizin gelişmesini engellemektedir.

Devlet bir hukuk sistemidir. Hukuk ise kaynağını ahlakda bulur. Her aşamada ahlakı ve erdemi geçerli kılmak, her kademede dürüst yönetim ve açık toplumu yaşama geçirmek CHP'nin temel hedefidir. Devlet ve ülke yönetiminde, ahlakın ve dürüstlüğün geleneğini simgeleyen CHP, çıkaracağı kapsamlı "Ahlak Yasası" ile bu sorunu kökünden çözecektir.

CHP, "Milletvekili dokunulmazlığı"nın sadece yasama görevi ve siyasal çalışmalarla ilgili alanla sınırlanmasını, diğer suçlamalar karşısında geçerli olmasını öngörmektedir.

CHP iktidarında, Bakan ve Milletvekillerinin görevleri sürelerince yapamayacakları işler belirlenecek; kendileri ve yasayla belirlenecek yakınlarının kamu kuruluşları ile herhangi bir şekilde çıkar ilişkilerine girmeleri önlenecektir.

Siyasi parti ve adaylara yapılan bağışların, zorunlu ve periodik olarak açıklanması sağlanacak; gelir ve giderleri yasal kurallara bağlanacak ve etkin biçimde denetlenecektir.

CHP iktidarında, KİT yönetim kurullarına Hükümetler tarafından politik atama yapılması uygulamasına son verilerek, bu kurumlar siyasi müdahaleden ve özel çıkar ilişkilerinden korunacaktır.

Kamu ihaleleri ve alımlar şeffaf hale getirilecek, rekabete açık tutulacaktır. Kamu görevlilerinin kendileri ve yakınlarına her türlü çıkar sağlayabilecek görev ilişkisine girmeleri engellenecektir. İhale yasası, bunları gerçekleştirecek, kamu yararını gözetecek yapıya kavuşturulacaktır.

Yerel yönetimlerin ihale, imar değişikliği veya rant oluşumuna neden olacak işlem ve kararları, ancak, Meslek Odaları, Muhtarlar ve yöre temsilcilerinin katılımı ile, kamuoyunun gözetiminde, yerel Meclisler düzeyinde ele alınabilmeli; gerektiğinde referandum seçeneğine başvurulmalıdır.

Devletin, Belediyelerin veya bunlara bağlı kurum ve kuruluşların hakediş ödemeleri, çıkar sağlamanın yollarını tıkayacak objektif ölçütlerle, açıklık içinde yapılmalıdır.

Kamu kuruluşlarının ve belediyelerin kendileri ile doğrudan ve dolaylı çıkar ilişkisi olan özel ve tüzel kişilerden bağış almaları kesinlikle önlenmelidir.

Devlet ve ülke yönetiminde ahlakın ve dürüstlüğün geleneğini simgeleyen Cumhuriyet Halk Partisi, çıkaracağı "Ahlak Yasası" ile, bu ve diğer önlemlerle, siyasette ve kamu yönetiminde erdem ve saydamlığı temel ilke haline getirecek; her türlü kirliliğe son verecektir.

II. EKONOMİK POLİTİKALAR

2.1-DİNAMİK, ETKİN, AÇIK EKONOMİ

a) ÖRGÜTLÜ PAZAR EKONOMİSİ

Üretimde verimlilik, işletmelerde rasyonellik, ekonomide etkinlik ancak rekabet koşullarının oluşturduğu örgütlü pazar düzenlerinde sağlanabilir. Tekelci piyasa yapısı aşıldıkça, rekabet düzeyi gelişir, derinlik kazanır.

Gerçek pazar ekonomisi, karşılıklı dengelerin korunabildiği, hak ve çıkarların demokratik bir süreçte savunulabildiği bir düzendir; rekabet kuralı ise, üretkenlik ve verimliliği özendirilen bir dinamik anlayışın hakim olduğu serbestlik ortamıdır.

Ülkemizde pazar düzeni henüz yeterli olgunluğa ve dinamizme ulaşamamış; rekabet koşulları yeterince sağlanamamış; sermaye piyasası gelişmemiş; sermaye tabanda yeterince yaygınlık kazanamamıştır. Dışa açılımda, dış dünya ile bilgi ve teknoloji paylaşımında yeterli aşamaya ulaşamamıştır. Emek ve tüketici kesimlerin örgütlenmesi, piyasaların karar süreçlerine katılımı, batılı ülkelerin çağdaş koşullarının gerisindedir.

Cumhuriyet Halk Partisi, güçlünün zayıfı ezdiği, tekellerin tüketiciyi sömürdüğü, kuralsız ve tekeli sermayenin egemenliğine girmiş, başıboş bir pazar düzeninin karşısındadır. CHP, rekabetin aşındırılmasına izin vermeyen, tüketicinin ve çevrenin etkin bir biçimde korunduğu, başta emek olmak üzere tüm kesimlerin özgürce örgütlendiği, sosyal duyarlılığı olan, örgütlü pazardan yanadır.

CHP, fiyatların ve önemli ekonomik kararların tekellerce belirlenmediği, bütün kesimlerin haklarının korunduğu, rekabetçi ve eşitlikçi bir pazar yapısını öngörmektedir.

CHP iktidarında, tekeli yapı ve kartelleşmeye karşı alınacak yasal ve diğer önlemlerle tam rekabet ortamının yaratılması, girişimin özendirilmesi, sermayenin tabana yayılması sağlanacaktır.

Rekabetin doğal ya da teknik nedenlerle sağlanamadığı kesimlerde, kaynak etkinliğini ve kaliteyi gözetmekle yükümlü özerk kurumlar oluşturulacaktır.

Tüketiciyi ve çevreyi koruyan kurumlar ve sivil toplum örgütleri geliştirilecek, özendirilecek ve desteklenecektir.

Korumacılık, sanayileşme ve sosyal gelişme açısından stratejik önemdeki alt sektörlerle sınırlı tutulacak, hiçbir mal ve sektör için süresiz uygulama yapılmayacak; korumacılık dış pazarlarla entegrasyonumuzun engeli olmayacaktır.

CHP, standart ve kalite denetimlerine etkinlik ve yaptırım gücü kazandıracaktır.

CHP iktidarında, sektörler, bölgeler ve firmalar arası ekonomik kaynak ve teknolojik donanım farkları nedeniyle ücretler arası adaletin, işsizliğin yüksek

olduğu durumlarda ise karlarla ücretler arasında adil bölüşümün sağlanması, ancak, emeğin yaygın ve etkin örgütlenmesiyle gerçekleşebilir. Emeğin çağdaş örgütlü yapıya kavuşabilmesi için örgütlenme ve toplu pazarlık hakları asgari ILO standartları düzeyine çıkarılacaktır.

CHP, mevcut bozuk tekeli pazar düzeninde gerçekleştireceği bu yeniden yapılanma ile, örgütlü, dinamik, verimli, dışa açık, sosyal duyarlılığı olan pazar yapısının kurulmasını sağlayacaktır.

b) STRATEJİK PLANLAMA

Cumhuriyet Halk Partisi, "Makro Ekonomik Planlama"dan, pazar sistemine müdahaleci değil, ancak pazar mekanizmalarının yetersizliklerini gidermeye yönelik, ekonominin orta ve uzun vadeli hedef ve ufkunu yönlendirici, emredici değil özendirici, katı değil esnek bir stratejik araç olarak yararlanılmasını öngörmektedir.

CHP, uygulamaya koyacağı "Stratejik Planlama" ile, dünya pazarında Türkiye ekonomisinin rekabet gücünü geliştirecek, sosyo-ekonomik kalkınmanın, ileri teknoloji düzeyinde dengeli sanayileşmenin stratejilerini oluşturacaktır. Dünya ekonomisindeki globalleşme ve esnek üretim sistemlerinin yaygınlaşmasını dikkate alarak, uzun dönemli tasarım, teknoloji, kaynak tahsisi ve gelişme politikalarının sık sık irdelenmesini sağlayacak sektörel planlama yöntemlerini geliştirecektir.

CHP, bölgesel kalkınmanın hızlandırılması, yöreler arası eşitsizliklerin giderilmesi için, makro planlarla uyumlu Bölgesel Plan ve Bölgesel Kalkınma Projeleri uygulamalarına özel önem verecektir.

Bu anlayışla, Devlet Planlama Teşkilatı, uygulama alanından çekilerek, alternatif sosyo-ekonomik çözüm, politika ve strateji geliştiren, uzmanlaşmayı temel alan yeni dinamik ve katılımcı bir yapıya kavuşturulacaktır.

c) EKONOMİDE VERİMLİLİK VE ETKİNLİK

Kamusal kaynakların kıtlığı ve çok yönlü kullanım amaçları, bunların en rasyonel ve verimli şekilde değerlendirilmelerini gerekli kılmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, kamu kaynaklarını siyasetçilerin ve özel yararların doğrultusunda istismar eden; bunun maliyetini topluma, öncelikle emek kesimine yükleyen; ekonominin gelişme hedeflerinden geri düşmesine neden olan, hantal, verimsiz, pahalı devlet modelini, tüm aksayan yönleriyle yeniden yapılandıracaktır.

Kamu kesiminin sağlıksız kaynaklarla ve borçlanmayla beslenerek yapay büyümesi önlenecektir. CHP, dağınık, güçsüz ve israfçı populist uygulamalar yerine, niteliksel boyutu geliştirilmiş, yeni ve etkin bir kamu kesimi anlayışını gerçekleştirecektir. Kamuya ait ekonomik ve sosyal projeler, belirli "gider ve yarar" ölçütleri ile alternatif maliyetleri değerlendirildikten sonra uygulamaya konulacaktır.

CHP, ekonominin yönetimi ve toplumsal yaşamla ilgi kararları, diğer kriterler yanında, "ekonomik verimlilik", yani "etkinlik" kriterini de gözeterek alacaktır. CHP, bu uygulaması ile, aynı zamanda, yapay fiyat ve piyasaların oluşumunun, amaç dışı kaynak transferlerinin, ekonomik ve toplumsal açıdan rasyonel olmayan kaynak dağılımlarının da önüne geçmiş olacaktır.

2.2-SANAYİLEŞME POLİTİKALARI

a) SANAYİLEŞME

Türkiye, son on yılı, büyük ölçüde, daha önce yaratılmış üretim yapılarının sağladığı olanaklarla aşmıştır. Önümüzdeki yıllarda ekonominin rotasını tekdardan teknoloji ile yapılanma ve sanayileşme aksına çevirmek zorundadır.

Dünyanın gelişmiş ülkeleri 3. Sanayi Devrimini (Teknoloji Devrimini) aşma noktasındadır. Türkiye bu süreci yakalayabilmek için herşeyden önce ekonomisinde yapısal bir değişim ve dönüşümü gerçekleştirmek zorundadır. Bu da sanayileşme çabalarında uzun dönemli bir yaklaşım ve perspektifi gerekli kılmaktadır.

Bu yaklaşım çerçevesinde, Türkiye gelecek yıllarda dünyadaki mal ve hizmet talebinin hangi alanlarda yoğunlaşacağını, üstünlüklerinin hangi sektörlerde olacağını doğru biçimde kestirmek ve söz konusu sektörlerle yönelmek zorundadır. Böylece, toplumun bütünü, geleceğin dünyası ile irtibatlandırılarak harekete geçirilmiş olacaktır.

Ülkemizi 2000'li yıllara ancak, demokratikleşme eşliğinde, rekabetçi üretim yapısı ve teknolojik sıçrama ile yapılandırılmış dengeli, kendi kendini sürdürür ve geliştirir nitelikte ileri sanayileşme süreci taşıyabilir. İleri sanayileşme, güçlü Türkiye'yi oluşturma iddiamızın da temel dayanağıdır.

Katma değeri ve rekabet gücü daha yüksek sektörlerin öncülüğünde, bilime ve ileri teknolojiye dayalı bir sanayileşme, bir yandan hızlı kalkınmamızın ve toplumsal gelişmemizin itici gücü ve sürükleyici unsuru olabilir, diğer yandan da, demokrasimizin derinleşmesine katkıda bulunabilir.

Bu nedenle, ekonomimize dinamizm ve rekabet gücü kazandırarak, sanayileşmiş ülkelerle arayı kapatmada kilit rolü oynayacak, bilişim, (bilgisayar, mikroelektronik, telekomünikasyon teknolojileri) ileri teknoloji malzemeleri, biyoteknoloji, nükleer teknoloji ve uzay teknolojisi gibi öncü alt sanayi sektörlerinin belirlenerek, hızla geliştirilmeleri gerekmektedir.

Böyle bir anlayışla, makro ekonomik dengeler açısından en uygun bir zaman kesitinde, Türkiye'nin tüm kalkınma potansiyeli ciddi bir yatırım hamlesi ile, bu doğrultuda süratle harekete geçirilmelidir.

Küçük ve orta ölçekli sanayi girişimlerinin, teknolojideki gelişmeler paralelinde yeniden yapılandırılmaları zorunludur. Esnek üretim yöntemlerini uygulama ve hızla karar alma yeteneğine sahip olan bu işletmelerin potansiyeli,

Türkiye'nin geleceği açısından mutlaka kullanılması gereken bir şans olarak görülmelidir. Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri ve girişimleri, bu anlayışla özendirilmeli ve desteklenmelidir.

Ancak, böylesine kararlı bir sanayileşme politikası ekonominin diğer kesimlerinin dışlanmasına neden olmamalıdır. Sanayileşme, özellikle, ekolojik dengenin sağlanmasının, doğa ve çevrenin korunmasının engeli olmamalıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi, bu anlayışla oluşturacağı "Bilim, Teknoloji ve Sanayileşme" stratejisini açıklık ve kararlılık içinde uygulamaya koyacaktır.

Bu strateji ile, tüm dinamikler ve gelişmeler gereğince değerlendirilecek ulusal kaynak ve birikimlerin sanayileşme sürecimize en yüksek düzeyde katkıda bulunmaları sağlanacaktır.

b) SANAYİLEŞME BİLİNCİ VE YENİ SANAYİCİ KUŞAĞI

Ülkemizin, mevcut rekabet gücü yetersiz, öncelikleri belirsiz, hantal sanayi profilinin değiştirilmesi gerekmektedir. Piyasa rantlarını ön plana alan, verimsiz sanayi işletmeciliği anlayışı hızla terkedilmelidir.

Sanayide kaynak tahsisi ve uzmanlaşma süreçleri ile ilgili kararlarda esneklik hakim olmalıdır. Dünyadaki değişimler, teknolojik gelişmelerin, piyasalardaki ve tüketim kalıplarındaki farklılaşmaların, ekonomik kararlara hızla yansıtılabilmesi sağlanmalıdır.

"Sıfır İşletme Stoku" uygulaması ile verimliliği, "Sistemsel Yaklaşım" ile üretkenliği, "Kalite Çemberleri" ile hatasız üretimi hedef alan, "insangücü kaynağını" değerlendiren sanayi işletmeleri düzenine hızla geçilmelidir.

Sanayinin coğrafyası tarım, turizm ve kent alanları da dikkate alınarak, Türkiye'nin gelişmesine öncülük edecek "Çekim Merkezleri" olarak yeniden planlanmalıdır. Bu planlama ile, geleceğin kritik sektörlerini içerecek "Büyük Mekan Projeleri" yeni bir anlayışla kucaklanmalıdır.

Böylelikle oluşturulacak yeni sanayi aksları ve bölgeleri ile, sanayinin yurt düzeyinde daha dengeli ve rasyonel dağılması sağlanırken, sanayileşme sürecine de yeni bir ivme kazandırılmalıdır.

CHP, sanayide yeniden yapılanmayı sağlayacak bu büyük değişimi gerçekleştirmeyi hedef almaktadır. CHP, bu amaçla, sanayileşme bilincinin yaygınlaştırılmasını, değişim dinamiklerini yakalayabilecek "yeni sanayici kuşağı"nın gelişmesini temel almaktadır.

c) TEKNOLOJİK GELİŞME-BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ

Ekonomik büyümenin, ileri sanayileşmenin rekabet gücünde artışın itici gücü teknik ilerleme ve teknolojik gelişmedir. Teknoloji ve bilim birbirine bağımlıdır, birbirini geliştirir ve derinleştirir.

2000'li yıllar, beyin gücünün, tasarım yeteneğinin ve bilimin olağanüstü

önem kazanacağı, bilgi yönelimli bir üretim dönemi olacaktır. Bu dönemin bilgi toplumunda, birey daha özgür, bilgili, verimli ve üretken olacaktır. Daha kaliteli bir yaşamı, daha kapsamlı bir refah düzeyini paylaşabilecektir.

Kendi iç dinamikleri ile gelişen bir bilimsel ve teknolojik yapıya sahip sanayileşmiş ülkeler arasında rekabet anlayışı günümüzde teknolojik içerik kazanmıştır.

Rekabet gücünü belirleyen faktörler artık hammadde bolluğu veya ucuz işçilik değil; nitelikli işgücü, Araştırma-Geliştirme (ARGE) altyapısı ve modern bir haberleşme ağından oluşan "ileri üretim faktörleri" ile; belirli alanlarda yoğunlaşmış bilgi ve deneyim birikiminden oluşan "özellikli üretim faktörleri"dir.

Yarının egemen ülkeleri, bu amaçla, altyapılarını bilgi teknolojileri üzerine kurma yarışındadır. Türkiye'de, geç kalmakta olduğu bu yarışta yerini almak, bilgi devrimini yakalamak, bilgi topluluğuna geçişin alt yapısını hızla oluşturmak zorundadır. Türkiye, hızla, bilim üreten merkezlerden biri haline gelmek; teknolojiyi edinme, öğrenme, özümseme, bir üst düzeyde yeniden üretme becerisini geliştirmelidir.

CHP, Türkiye'yi böyle bir ileri çağdaş toplum yapısına taşımayı, onun için gerekli teknolojik yapılanmayı hedeflemektedir. Bu amaçla, teknolojinin araştırma ve geliştirilmesine gerekli önceliği verecek; yeterince kaynak tahsis edecek; uygulamalı bilim dallarının sanayinin ve teknolojinin ihtiyaçlarına cevap verecek düzeye ulaşmalarını sağlayacaktır.

CHP teknolojik gelişmelerin izlenmesi ve teknoloji üretiminin hızlandırılması amacıyla oluşturacağı yeni bir "Bilim ve Teknoloji Stratejisi" çerçevesinde gerekli kurumlaşmaları gerçekleştirecektir.

Bilgiye kolay erişebilmek, bilginin yayılması, kısaca bilgilenme, özgürlüğün temel unsurlarındandır. Bilgi toplumun atar damarı, ileri enformasyon ve telekomünikasyon teknolojileri ile desteklenmiş iletişim ağı ise temel alt yapısıdır.

CHP, bu nedenle, ulusal bir bilişim-iletişim ağının kurulması, veri tabanlarının oluşturulması ve bilgi dolaşımının özgülleştirilmesi konularında kararlı olacaktır.

CHP, özellikle, bilgisayar kontrollü tasarım, sistem mühendisliği ve otomasyon teknolojilerinin geliştirilerek ekonomik ve toplumsal üretkenliğin artırılmasını amaçlamaktadır.

Teknolojik bilginin kolayca elde edilebilmesi için "Bilgi Merkezleri", kalitenin geliştirilmesine katkı için ise standardizasyon ve "Kalite Geliştirme Merkezleri"nin kurulmasını hedef alacaktır.

CHP, sanayiye teknolojik destek için, üniversite-sanayi-kamu kesimi işbirliği ile "Teknoparklar" ve "Deneysel Araştırma Enstitüleri" oluşturulmasını sağlayacaktır.

d) SANAYİDE TEŞVİK VE YENİDEN YAPILANMA

Cumhuriyet Halk Partisi, sağlıklı ve dengeli sanayileşebilmek, ileri teknoloji-
de yeniden yapılanabilmek; dışa açık, rekabet gücü yüksek bir üretim yapısı
oluşturabilmek; giderek bilgi ve eşitlikçi refah toplumuna ulaşabilmek için,
uygulamadaki çarpık kaynak transferi ve sanayi teşvik politikalarının değışti-
rilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Sanayi teşvik politikalarının amacı, teknolojik yapılanmaya, ulusal üretim ve
katma-değere, istihdama, geri kalmış yörelerin geliştirilmesine, mülkiyetin
yaygınlaştırılmasına katkı gibi farklı amaçların gerçekleştirilmesi için etkin ve
selektif (seçmeci) bir anlayışla uygulamaya konulmalıdır. Teşvik sistemi ile
rantiye kesimler değil, reel sektörler, gerçek üreticiler ve sanayiciler destek-
lenmelidir.

CHP, insanlarımızın geliştirilmesi, rekabet gücümüzün arttırılabilmesi için,
öncelikli sektörlerde bilim ve teknoloji çalışmalarını cömertçe destekleyecek-
tir.

Emeğin iş yerinde eğitilmesini, verimliliğinin arttırılmasını, fabrika ve meslek
içi eğitimin yaygınlaştırılmasını özendirici teşvikleri uygulamaya koyacaktır.

Küçük ve orta boy işletmelerin genel teşvik sistemi içindeki payının arttırıl-
masına, bunların hızla uygun teknolojilere yönelmelerinin özendirilmelerine
önem verecektir.

Maddi birikimi yetersiz ancak özel teknoloji, know-how, bilgi veya deneyim
birikimi olan girişimciler "Risk Sermayesi" uygulaması ile daha geniş ölçekte
özendirilecektir.

e) BÖLGESEL GELİŞME

Ülkemizin belirli bölgeleri, özellikle, Doğusu, Güneydoğusu, Karadeniz Böl-
gesi ve İç Anadolu'nun belirli yöreleri, orman alanlarındaki yerleşim bölgele-
ri, bugüne kadar kalkınmadan, sanayileşmeden, refaktan payını yeterince
alamamıştır. Sosyo-ekonomik gelişmedeki bu dengesizlik ve eşitsizliğin hız-
la giderilmesi gerekmektedir.

Ancak böylelikle, ülkemizde demokrasiye yeni boyutlar kazandırabilir; top-
lumsal barış korunabilir; her bölgedeki insanımızın refahı ve esenliği, fırsat
eşitliğinden hakça yararlanabilmesi, gelişmenin bütünlüğü içinde sağlanabi-
lir.

CHP, ülkemizin kalkınma ve sanayileşmede geri kalmış bu yörelerinin kade-
rini değıştirmeye karardır. Yörenin yerel, beşeri ve doğal birikim ve kaynak-
ları hazırlanacak Bölgesel Kalkınma Planları çerçevesinde değerlendirilecek,
sosyal ve ekonomik üretkenliğe dönüştürülecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, geri kalmış yörelerle gelişmiş bölgeler arasındaki
ekonomik ve toplumsal ilişkileri arttırarak, bu bölgelerle yörelerin bütünleş-
mesini hızlandırılacaktır.

f) ÜRETKEN İSTİHDAM-İŞSİZLİĞİN AŞILMASI

Çalışma hakkı, yaşamsal önemde olan temel insan haklarından biridir. İşsizlik ise, çalışmak istedikleri halde bu olanağı bulamayan bireylerin elinden bu anayasal hakkın alınmasıdır.

Son on yılın sanayileşmeyi, üretkenliği ve emeğe duyarlılığı dışlayan politikaları ile çok yüksek düzeylere tırmanan işsizliğin, bireyler ve toplum üzerindeki olumsuz ve yıkıcı etkileri tartışmasıdır.

Toplumsal barışın sağlanması, toplum refahının artması, çalışanların bütüncül bir sosyal güvenceye kavuşması, ancak işsizlik sorununun çözümüyle mümkündür.

Türkiye koşullarındaki istihdam sorunu, yalnızca açık işsizlikten ibaret değildir. Çalışan nüfusun yarısına yakın bölümünün tarımda bulunduğu, işsizlik sigortasının olmadığı ve bu geleneksel dayanışma ve değer yargılarının hüküm sürdüğü bir ekonomide, işsizlik sorununun istatistiklere yeterince yansımaması çok doğaldır.

Bu itibarla Türkiye'de istihdam sorunu, açık işsizlik yanında, düşük verimlilikte ve yetersiz ücret düzeylerinde çalışma biçimleriyle de ortaya çıkmakta, gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da arttıran bir sonuç yaratmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında, devlet ülkede "tam istihdam"ın sağlanmasına yönelik önlemleri doğrudan alacak, özel sektörü de bu doğrultuda kararlılıkla teşvik edecektir.

CHP, ülkemizin özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde olağanüstü yüksek düzeye ulaşan ve bölgede toplumsal barış önünde en ciddi engeli oluşturan işsizliğin tahribatını kısa vadede asgariye indirebilmek amacıyla, kırsal alt yapıda üretime yönelik kapsamlı bir "Sürelî İstihdam Projesi" uygulamasına geçecektir.

Ancak, Türkiye'de işsizliğin aşılmasında en önemli konu üretken istihdam düzeyinin artırılmasıdır. Zira, dış pazarlarda giderek daha önem kazanmakta olan dinamik rekabet sürecinde ayakta kalabilmenin, başarılı olabilmenin koşullarının başında, emek verimliliğinin artırılması, üretken istihdamın yaygınlaştırılması yer almaktadır.

Sanayileşme ile teknolojik olanakların hizmet sektörlerine aktarılması, üretken istihdamın boyutlarını geliştirebilecek temel süreçlerdir. Emeğin kullanımına sunulan donanımın teknolojik düzeyi geliştikçe emeğin üretkenliği artar.

CHP, emek üretkenliğini artırıcı önlemleri destekleyecek; Kamu kesiminde yapay istihdam ve şişirilmiş kadro uygulamalarına son verecektir. İşsizliğin ancak üretken sektörlerde daha fazla yatırım, sanayileşme ve gelişme ile aşılabileceği görüşünde olan CHP, bu doğrultudaki politikalara öncelik verecektir. CHP, böylelikle, işsizlik sorununu üretken istihdamı artırarak aşacaktır.

CHP, yaygınlık ve etkinlik kazandıracığı "yeniden beceri kazandırma" ve "iş-başı eğitimi" faaliyetleri ile, teknolojik değişim nedeniyle işlerini kaybedenleri yeni iş alanlarına hazırlayacaktır.

CHP, başta kalkınmada öncelikli yöreler olmak üzere tüm ülkede istihdam özendirici selektif (seçici) teşvik politikaları uygulayacak; bu doğrultuda vergi politikalarında özendirici önlemler alacaktır.

CHP, geleceğin endüstrilerinde iddialı konuma geçme, üretken istihdam artırma hedefleri ile bağlantılı olarak, "insan gücü planlaması"nı, hayata geçireceği "Eğitim Reformu"nun temel taşlarından biri olarak ele alacaktır.

CHP, verimliliğin yükseltilmesi, gizli işsizliğin azaltılması, gelir düzeyinin artırılması amacıyla, tarım kesiminde de yapısal bir değişimi öngörmektedir.

2.3-İSTİKRAR İÇİNDE BÜYÜYEN EKONOMİ

a) MAKRO DENGELERİN KORUNMASI, FİYAT İSTİKRARININ SAĞLANMASI

Yıllardır yaşamakta olduğumuz yüksek enflasyonun indirilmesi, fiyat istikrarı içinde makro dengelerin kurulması ülkemizin en temel ekonomik sorunlarından biridir.

Kronik enflasyon altında yaşayan bir ülkede, istikrar içinde kalkınma, refahın geliştirilmesi ve sosyal adalet sağlanamaz; toplum kesimleri arasında dayanışma, iç barış ve demokrasi korunamaz.

Enflasyon, ücretli kesimlerin, emeği ile geçinenlerin, sabit gelirliğin, küçük üreticilerin en amansız düşmanıdır. Enflasyon, bölgeler ve sosyal kesimler arası eşitsizliklerin artmasına; toplumun temel değerlerinin aşınmasına; ekonomik kararlarda rasyonelliğin kaybolmasına; yatırımların, reel sektörlerin ve sanayileşmenin dışlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, enflasyonu önlemek ve indirmek, ekonomide makro dengeleri korumak CHP'nin başlıca ekonomik hedefidir.

CHP, bütçenin birliğini aksatan, kamu harcamalarını T.B.M.M. ve Sayıştay denetimi dışında kalmasına neden olan fon uygulamalarına son verecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, bu siyasal irade ve kararlılığı gösterecek; yaşama geçireceği sorumlu maliye politikaları, adil ve kapsamlı "vergi reformu" ve kamu kesiminde etkinliğe yönelik "yeniden yapılanma" ile, enflasyonu indirecek, ekonomik istikrarı sağlayacaktır.

CHP, para politikasına, istikrar içinde ekonomik büyümenin gözetilmesi gereken diğer bir önemli aracı olarak yaklaşacak; bu alanda, kararlı ve sorumlu uygulama içinde olacaktır, ekonomide makro dengeleri korumak CHP'nin başlıca ekonomik hedefidir.

CHP, Merkez Bankası'nı, ekonomik istikrar ve gelişme sürecine katkısını etkin olarak sağlayabileceği "özerk" bir kurum olarak yeniden düzenleyecektir.

b) KAMU EKONOMİK GİRİŞİMCİLİĞİ REFORMU VE ÖZELLEŞTİRME

Kamu Ekonomik Girişimleri, (KİT'ler) ülkemizde demokrasinin derinleştirilmesine, sanayileşmenin kökleşmesine, ekonomik ve toplumsal gelişmenin hızlandırılmasına, gelir dağılımının iyileştirilmesine, bölgeler arası dengesizliklerin azaltılmasına çok önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Ancak son yılların sanayileşmeyi, reel sektörleri ve kamu ekonomisini dışlayan politikaları sonucu, bu kuruluşlar, yenilenmeyen teknolojileri, politik müdahale ve aşırı istihdam sorunları ile verimliliklerini ve etkinliklerini, giderek, büyük ölçüde yitirmişlerdir.

CHP, uygulamaya koyacağı kapsamlı KİT Reformu ile, ekonominin bu temel sorununa kararlı bir şekilde el atacak; bu kuruluşlardan verimsiz ve işlevsiz kalmış olanların yükünden ekonomimizi ve sanayileşme sürecimizi kurtaracaktır.

CHP "Kamu Girişimciliğine" veya "özelleştirmeye" ideolojik olarak bakmaktadır. CHP için özelleştirme bir amaç değildir. Ülke ekonomisinin koşul ve ihtiyacına, ilgili sektörün ve kuruluşun niteliğine göre kullanılması gereken bir araçtır.

Bu anlayışla, CHP, KİT'lerin görev alanlarını, hızla;

- Ülke kalkınması için gerekli görülen, ancak, özel kesimin uzak durduğu yeni ileri teknoloji alanları,
- Bölgesel gelişmişlik farklarını kapatmaya yönelik sanayi tesisleri,
- Stratejik mal ve kamusal hizmet üretimi ile sınırlandıracaktır.

CHP, "KİT Reformu" ile, bu kuruluşlara açacağı daraltılacak ancak etkinleştirilmiş görev alanı içinde çalışmalarını öngörürken; özerk yönetim ilkesi ile, kamu yararı adına "gözetim ve denetim" ilkesini en uygun dengede birleştirecek bir yapıya kavuşturulmalarını sağlayacak; politik çıkar ve fazla istihdam odağı olmalarına kesinlikle son verecektir.

Bu reform ile, görev alanı daraltılacak olan KİT'ler, "katılımcı-özerk-verimli-etkin" yapıya kavuşturulacak; iç ve dış pazarlarda "ticari şirket" statüsünde rekabet edebilmeleri, varlıklarını sürdürebilmelerinin temel koşulunu oluşturacaktır.

İşlevini tamamlamış, sosyal ve ekonomik verimliliğini yitirmiş olan kamu tesis ve işletmeleri kapatılacak; çalışanların ve ilgili yörenin bu kararlardan olumsuz etkilenmemesi için gerekli tüm sosyal ve ekonomik önlemler işsizlik sigortası uygulamasında dahil olmak üzere alınacaktır.

CHP, KİT'lerin özelleştirilmesine, ekonomide ve sanayide yeniden yapılanma, rekabeti ve verimliliği artırma, sınai mülkiyeti tabana yayma veya teknolojiyi iyileştirme amaçları ile yaklaşacaktır. CHP, sınırlanan görev alanı dışındaki kalan tüm KİT ve iştiraklerini hızla özelleştirecektir.

Özelleştirme sürecinde, teknolojik yapılanma ve dış pazar etkinliğini artırma amacıyla, gereğinde, sektörde etkin veya teknolojiye öncü yerli ve yabancı kuruluşlarla ortaklıklar kurma ve uluslararasılaşmadan kaçınılmayacaktır.

CHP, özelleştirmenin iç piyasalarda tekelci yapılanmalara neden olmamasını sağlayacak önlemler alacak, anti-tröst yasalarını uygulamaya geçirecektir.

CHP iktidarında, özelleştirmenin bedelini emekçiler ödemeyecektir. Özelleştirilecek işletmelerde çalışanların iş güvenceleri sağlanacak; ekonomik kayıpları tümüyle karşılanacaktır. Özelleştirme gelirleri, "İş ve ücret güvencesi" ile "yeniden yapılanma" fonlarında toplanarak bu amaçla kullanılacaktır.

CHP, özelleştirmenin hukuksal alt yapısını oluşturacak; tüm özelleştirme girişimlerini T.B.M.M. kararına dayandıracak; özelleştirme sürecinin her aşamasında açıklık esas olacak; gerektiğinde referandum yoluna başvuracaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, özelleştirmeye bu duyarlılık ve anlayışla yaklaşacak; satılacak hisselerin, öncelikle çalışanlara, sektörle doğrudan ilgili üreticilere ve kooperatiflere, uygun koşullarla devrine öncelik tanınacaktır.

c) VERGİ REFORMU

Ülkemizde gelir bölüşümünde adaletsizliğin, ekonomide istikrarsızlığın, gelir bütçesindeki yetersizliklerin temel nedenlerinden biri bozuk vergi düzenidir.

Cumhuriyet Halk Partisi, vergi sistemine, devlete gelir yaratmanın ötesinde, demokrasi ve ekonomide sağlıklı gelişmenin, kaynakların verimli kullanılmasının, refah toplumuna hızla geçebilmenin en önemli araçlarından biri olarak bakmaktadır.

CHP, adil ve çağdaş vergi düzenini, ülkede gelir dağılımında eşitsizliklerin aşılmasının, kalkınmada bölgesel dengesizliklerin giderilmesinin, toplumsal dayanışmayı artırmanın, üretken yatırımları ve teknolojiye öncü sektörleri özendirilmenin, toplumsal gelişme ile oluşan rantların topluma mal edilmesinin, dış dünyaya açılmasının önemli koşullarından biri olarak saymaktadır.

CHP, herkesi kazanç düzeyine göre vergilendiren, emek faktörü üzerindeki vergi ve fon yükünü azaltan; gelir vergisindeki başlangıç vergi oranlarını hafifleten, asgari ücreti vergi kapsamı dışında tutan; dolaysız vergilere daha çok ağırlık veren; yaygın tüketilen mal ve hizmetler üzerindeki dolaylı vergi yüklerini azaltan; eşitlikçi, adil bir "Vergi Reformu" nu gerçekleştirecektir.

CHP, uygulamaya koyacağı vergi reformu ile;

- Vergi yapısını dış ekonomik ilişkilerle uyumlaştıracak,
- Peşin vergi ve geçim indirimi sisteminin yaratmakta olduğu eşitsizlik ve haksızlıkları giderecek;
- Tüm rantiyeye kesimlerini ve spekülasyon kazançları etkin olarak vergilendirecek; kayıt ve belge sistemini yaygınlaştıracak; kayıt dışı ekonomiyi kapsama alarak vergi tabanını genişletecek;

- Kurumlar vergisinde oranları AT ülkeleri düzeyine çekerken, muafiyetleri en aza indirerek efektif vergi oranlarını artıracak; tüm sermaye kazançlarını gelir vergisi kapsamına alacak; sisteminin bozulan uniter yapısını yeniden kuracak; vergi yapısının tabanını genişletecek, vergi kapsamını ve gelirlerini hızla geliştirecektir.

CHP, yerel yönetimlerin etkinliği ve sorumluluğunu artırma anlayışı doğrultusunda; yerel hizmetlerle bağlantılı vergileri toplama yetkisini yerel idarelere devreden, toplam vergi gelirlerinden daha büyük payı belediyelere aktaran bir anlayışı yaşama geçirecektir.

CHP, gerçekleştireceği Vergi Reformu ile, vergi idaresinde merkeziyetçiliği azaltacak; vergi idaresini teknik açıdan yüksek, rasyonel, verimli bir yapıya kavuştururken; vergi düzenini siyasi kaygı ve müdahalelerden kesinlikle arındıracaktır.

CHP, vergi sisteminde bürokrasiyi azaltacak; özellikle esnaf ve sanatkârlar açısından vergi işlem ve mevzuatını kolaylaştırıp, sadeleştirecektir.

Vergi ödeme kültürünün yeterince gelişmediği ülkemizde, CHP;

-Yıllık servet ve gider bildirim uygulaması, çapraz denetim yöntemleri ve yaygın bilgi işlem kayıt düzeni ile vergi kaçakçılığına kapıları kapatacak,

- Vergi kaçırıcıları teşhir eden ve ağır cezalandıran; vergi kayıplarını artıran, vergi ödeme kültürünü zedeleyen, haksız rekabet ve kazançlara yol açan "vergi affı" uygulamalarına son veren; açık ve kararlı politikaların izleyicisi olacaktır.

Kamu yararına görev yapan serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin, vergi değerlendirmesi ve uygulaması sürecinde daha etkin bir konuma getirilmelerini öngören CHP, bu konudaki yasal ve kurumsal eksiklikleri hızla giderecektir.

2.4- ÜRETİCİSİ, ESNAFI, TÜKETİCİSİYLE GELİŞEN EKONOMİ

a) TARIM ÜRETİCİLERİ VE DESTEKLEME POLİTİKALARI

Cumhuriyet Halk Partisi yönetiminde uygulamaya konacak, sosyal adalete duyarlı, etkinliği gözeten, gerçekçi politikalarla tarım üreticilerinin ekonomik ve toplumsal gelişmesi hedef alınacaktır.

Tarım üreticilerinin demokratik kooperatifçilik ilkeleri çerçevesinde örgütlenmeleri sağlanacak kendi sorunlarına daha aktif olarak sahip çıkmaları özendirilecektir.

CHP yönetiminde, AT ile bütünleşme sürecinin koşullarını da gözeten bir anlayışla uygulamaya konacak Tarım Destekleme Politikaları ile;

- Tarım üreticisinin üretim düzeyinde büyük iniş ve çıkışlardan en az etkilenmesini sağlayacak düzen oluşturulacak;

- Üreticilerin reel gelirlerini makul ölçülerde iyileştirmeyi hedef alan, verimlilik ve kalite ölçütlerine gerekli özeni gösteren, dış pazar koşullarını gözardı etmeyen gerçekçi ancak selektif (seçici) taban fiyat uygulamasına geçilecektir. Bu sürece Birliklerin ve Odaların katkı ve katılımları sağlanacaktır.

CHP, doğal afet ve yaygın hayvan hastalıklarına karşı tarım sigortası uygulamasının, özellikle küçük üreticilere güvence sağlayacak özelliklerle yaygınlık ve etkinlik kazanmasını özendirecektir.

CHP iktidarında, belirli bir aşamada, uygun koşulların olduğu sektörlerde tarım borsası düzenine geçilmesi hedef alınacaktır.

b) ORMAN KÖYLÜSÜ VE ORMAN İŞLETMECİLİĞİ

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuracağı yeni düzende ormanların önemli bölümünün geliri orman köylülerinin olacaktır.

Bu ilke uyarınca, ormanların içinde veya bitişğinde yerleşmiş olan orman köylülerinin kalkındırılması için Bölgesel Entegre Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Projeleri geliştirilerek, sınırları belirlenecek orman alanlarının korunması ve işletilmesi orman köylüsüne ve kooperatiflerine terk edilecektir.

Benzeri şekilde orman alanı dahilindeki verimsiz alanların ormanlaştırılarak işletilmeleri veya orman vasfını kaybetmiş alanların verimli tarımsal faaliyetlere açılmaları için, uzun vadeli projeler çerçevesinde, orman ve yöre köylüsü veya kooperatiflerince değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Orman köylüleri devletle sürekli davalı olma konumunda, en kısa sürede kurtarılacaktır.

Geliri kendisine bırakılan orman alanlarını, köylü, sorumlu kamu kuruluşu yardımıyla koruyacaktır. Ormanların korunup gözetilmesinde, geliştirilmesinde ve yeni ağaçlandırma, çalışmalarında, orman köylüleri ve kooperatifleriyle Devlet yakın işbirliği ve dayanışma içinde olacaktır.

CHP iktidarında, ormancılıkla ilgili kamu kuruluşu, çağdaş yönetime, ileri teknolojik olanaklara, gelirlerini arttırabilen, yatırımlarını gerçekleştirebilen ve kaynakları etkin ve verimli değerlendirebilen bir yapıya kavuşturulacaktır.

c) ESNAF VE SANATKARLARIN GELİŞTİRİLMESİ

CHP iktidarında, esnaflık ve sanatkarlık, demokratik bir düzenleme içinde, yeteneği ve deney birikimini değerlendirip belgelendiren ve mesleğe daha çok saygınlık kazandıran kurallara bağlanacaktır.

Esnaf ve sanatkarın, yeni teknolojilerden yararlanabilmesini, iş yerini geliştirip büyütebilmesini, kendi teknolojik değişimin gerektirdiği durumlarda, meslek ve sanat değiştirilebilmesini sağlayıcı kredi olanakları büyük ölçüde arttırılacak; Halk Bankası ihtisas bankacılığına yöneltilerek tüm faaliyetlerini bu kesime kaydırması sağlanacaktır.

CHP, ara rejim hukuku ve anayasası ile T. Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu'nu oluşturan teşkilat ve yöneticilerine getirilmiş olan siyaset yasağının kaldırılmasını öngörmektedir.

CHP iktidarında, esnaf ve sanatkarın sorunları, girişimlerinin geliştirilmesi, desteklenmeleri ve mesleki eğitimleri ile ilgili alanlarda görev üstlenmek üzere Esnaf ve Sanatkar Bakanlığı kurulacaktır.

CHP, esnaf ve sanatkarların vergi mevzuatını basitleştirecek, götürü usulden gerçek usule geçişi kolaylaştırıcı ve özendirici önlemler alacaktır.

CHP, esnaf ve sanatkarlık yapan kadınları destekleyecek, kadınları girişimciliğe özendirecektir.

CHP iktidarında, küçük ve orta sanayi sitelerine, alt yapıllı, düzenli ve programlı bir şekilde gelişmeleri için gerekli destek sağlayacaktır.

d) TÜKETİCİLERİN KORUNMASI

Tüketicinin korunmasını sosyal duyarlılığı olan örgütlü serbest piyasanın oluşumunun temel koşullarından biri sayan CHP, tüketiciyi koruyucu mevzuata işlerlik kazandıracak, tüketiciyi koruyan kurumlar ve sivil toplum örgütlerinin gelişmelerini özendirecek ve destekleyecektir.

Avrupa Topluluğu'nun "Tüketici Koruma Politikasına Yeni Hız Kazandırma Programı" kapsamında belirlenen;

- Tüketicinin sağlık, güvenlik ve ekonomik çıkarlarının korunması,
- Tüketicinin aydınlatılması, bilgilendirilmesi, sesini duyurması ve temsil edilmesi, haklarının ülkemizde de etkinlikle kullanılması giderek daha çok önem kazanmaktadır.

CHP, bu kapsamda tüketicinin bu alanda bilinçlendirilmesine, eğitimine ve aydınlatılmasına, örgütlenerek sesini duyurmasına önem verecektir. CHP, örgütlü pazar ve etkin rekabet koşullarının oluşması; tekelleşme, kartel, oligopol, duopol, "kahvaltı kartelleri" gibi yapılanmalarla, arz-talep dengesinin tüketicinin aleyhine bozulmaması için gerekli yasal ve yapısal önlemleri alacaktır.

Zarara uğrayan tüketicilerin, süratli, adil, ucuz ve ulaşılabilir yöntemlerle tazmin edilebilmeleri, mağduriyetlerinin giderilmesi sağlanacaktır.

Tüketicilerin sağlık ve güvenliğinin korunması için hizmet ve üretim alanlarında "Dünya Kalite Güvence Sistemleri" uygulanacaktır. Böylece tüketicilerin korunmasında zaman ve ekonomik kayıp önlenecek, sürecin üretim aşamasında etkinlik kazanması sağlanacaktır.

CHP, tüketici kooperatiflerinin güçlenerek yaygınlaşmasını tüketicilerin korunmasının gerekli koşullarından biri olarak görmektedir.

CHP, tüketicilerin eğitim ve bilinçlendirilmesine temel eğitim seviyesinde başlayacak; yetişkinlerin eğitimi için özel programlar düzenleyecektir.

2.5- SAĞLIKLI, DENGELİ BÜYÜYEN EKONOMİ

a) TARIM, GAP, TOPRAK REFORMU

Cumhuriyet Halk Partisi, potansiyeli yeterince değerlendirilmeyen, verimsiz, rekabet gücü zayıf, gizli işsizliğin hakim olduğu tarım sektöründe yapısal bir dönüşümü hedef almaktadır. CHP iktidarında gerçekleştirilecek yapısal değişiklikle, tarım sektörü "bitkisel ağırlıklı" yapıdan "tarımsal ağırlıklı" bir yapıya dönüştürülecektir.

CHP, tarım üreticilerinin, üretim sürecinin etkinleştirilmesi, üretilen ürünlerin işlenmesi, pazarlanması ve en yüksek düzeyde değerlendirilmesi için demokratik kooperatiflerde örgütlenmelerini özendirilecektir. CHP, Avrupa Topluluğuna geçiş sürecinin ortaya koyacağı dinamikleri dikkate alarak, üreticilerin, vakıf ve çok ortaklı anonim şirket gibi örgütlenmelerle de pazar koşullarına uyum sağlamalarını gözetilecektir.

CHP iktidarında, ülke ekonomisine katkı, üreticilerin gelirlerinin geliştirilmesi, üretkenliğin artırılması kriterleri dikkate alınarak, zorlayıcı olmayan özendirici önlemlerle, tarımda üretimin makro ölçekte planlanması amaçlanacaktır. Tarım planlamasının pratiğe dönüşümünde kooperatiflerin ve kooperatif üst birliklerinin öncülüğü sağlanacaktır.

Bu anlayışla, halen ihtiyaç fazlası olan, üretimleri makro boyutta rasyonel olmayan belirli bitkisel ürünlerin daha verimli başka ürünlerle ikame edilmesi hedef alınacaktır.

Tarımda verimin hava koşullarına bağlı olmaktan çıkarılması için sulu tarıma geçiş hızlandırılacak; bu amaçlı yatırımlara ağırlık verilecek, su kaynaklarının tarımda yaygın ve adil kullanımı sağlanacaktır.

İleri tarım teknik ve teknolojilerinin sektörde yaygınlık kazanması desteklenecek; biyoteknolojideki gelişmelerin tarım sektörüne aktarılması hedef alınacaktır.

CHP iktidarında, ileri seracılık tekniklerinin yaygın kullanımı, gübre, tohumluk, ilaç ve verimliliği arttırıcı diğer girdilerin yeterince kullanımı ve kalitenin geliştirilmesi özendirilerek, desteklenecek; tarım sektörü modern işletmecilik yapısına kavuşturulacaktır.

CHP iktidarında, kadastro çalışmaları, toprak envanteri ve kapsamlı toprak tahlilleri tamamlanacak; çiftçiye yol gösterecek, destek sağlayacak laboratuvarların ülke genelinde yaygınlaştırılması ; bu amaçla yeterli birikim ve sayıda teknisyenin gerekli yörelerde istihdamı sağlanacaktır.

CHP yönetiminde, Ziraat Bankası, sadece tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve gıda sektörlerine yönelik, küçük üreticilere ağırlık veren bir ihtisas bankacılığı anlayışına yöneltilecektir.

Ülkemizde ortalama tarım arazisi büyüklüğünün verimli üretimi sağlama açısından yetersizliği dikkate alınarak, tarım alanlarının gönüllü olarak toplulaş-

tırılması, toplu olarak işletilmesi için özendirici önlemler alınacaktır. Demokratik kooperatifçiliğin bu süreçte etkinliği sağlanacaktır. Bu anlayışla, veraset yasasında toprak bölünmesinin aşırı boyutlara ulaşmasını engelleyecek düzenlemeler yapılacaktır.

CHP, "Güney Anadolu Projesi"ni (GAP) tüm boyutları ile bir bütün olarak ele alacak; dengeli bir şekilde, bir "toplumsal gelişme projesi" niteliğinde hızla gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

GAP'a yönelik temel girdi ve gıda tesislerinin, dışa açık uzun vadeli bölgesel planlama perspektifi içinde geliştirilmeleri özendirilerek, desteklenecektir.

CHP iktidarındaki, GAP Bölgesel öncelikli olmak üzere ülke düzeyinde yaygın demokratik kooperatifçiliği temel alan, verimli işletmecilik kriterlerini gözetilen adil ve etkili bir "Toprak Reformu" ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da verimli ve çağdaş bir tarıma ulaşılarak, feodal koşullar aşılacaktır.

b) HAYVANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ

CHP, son on yıldır dışlanan hayvancılığa, "özel önem taşıyan" sektör anlayışı ile yaklaşacak; mera ve ahır besiciliğini yöre koşullarını gözetererek destekleyecek; kümes hayvancılığı, ipek böcekçiliği, arıcılık gibi faaliyetler ile hayvansal ürünlere dayalı gıda sanayiinin gelişmesini özendirilecektir.

Yüksek vasıflı kültür ırklarının soy kütüğü ve verim kayıtlarının tutulmasında ve ürünlerin pazarlanmasında görev üstlenecek Hayvan Yetiştiricileri Birliklerinin kurulması ve faaliyetleri desteklenecektir.

Hayvan sağlığını koruma tedbirleri Uluslararası Cenevre Anlaşması normları içinde Devlet sorumluluğu anlayışıyla sürdürülecek, Hayvan Islah Kanununun işlerliliği sağlanacaktır.

Hayvansal üretimin yoğun olduğu yörelerimizde, merkezi köylerde sürekli veteriner hekim ve teknisyen barındıran birimler oluşturulacaktır.

CHP iktidarında, ülkemizin doğal koşullarının sağladığı tüm olanaklarından yararlanılarak, deniz, tatlı ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi hedef alınacak; açık deniz balıkçılığı özendirilecek; balık rezervlerini koruyucu ve geliştirici önlemler etkinleştirilecektir.

Hayvancılık ve su ürünleri sektörlerinde demokratik kooperatifçiliğin gelişmesi desteklenecek; Ziraat Bankasının bu kesimlere yönelik faaliyetlerinin etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

CHP, bu kesimin gelişmesine süreklilik kazandırmak; ıslah, sağlık ve teknik hizmet örgütlenmesini desteklemek, işletmeleri teknolojik gelişmeler doğrultusunda yönlendirmek amacıyla "Hayvancılık ve Su Ürünleri Bakanlığı" kuracaktır.

c) ENERJİ VE DOĞAL KAYNAKLAR

Enerjinin ülke gelişmesi ve sanayileşmedeki belirleyici konumunun bilinci ile, CHP, enerji talebinin her dönemde yeterince en verimli ve emniyetli koşullarda, doğayı tahrip etmeden, çevreyi kirletmeden sağlanmasını, bu amaçla her türlü teknoloji ve olanağın gereğince değerlendirilmesini öncelikli politika olarak benimsemektedir.

CHP, enerji talebinin karşılanmasında yurtiçi doğal kaynakların değerlendirilmesine öncelik verecek; enerji arzında doğabilecek yetersizlikleri önlemek amacıyla, gerektiğinde, dış kaynaklardan beslenecek tesislerin devreye sokulmasında tereddüt edilmeyecektir.

CHP yönetiminde, kaynak ve temin yeri açısından dengeli bir arz çeşitlendirilmesine gidilerek, az sayıda kaynağa, belirli teknolojilere bağımlılık aşılarak güvenilir bir arz yapısı oluşturulacaktır.

CHP iktidarında, elektrik yatırım ve üretim faaliyetleri, yeterli miktar ve kalitede enerjinin; ucuz, yerinde, zamanında, güvenilir ve sürekli olarak, ülke ve kullanıcı için en ekonomik şekilde sunulmasını gerçekleştirecek şekilde planlanacak ve yürütülecektir.

Türkiye'nin, önümüzdeki uzun yıllarda, gelişmenin, sanayileşmenin ve kentleşmenin yaratacağı elektrik talebinin aksaksız karşılanmasını sağlayacak tesislerin kurulması temel politika olacaktır. Bunun için gerekli tüm önlemler alınacaktır.

Stratejik nitelikte olan elektrik üretim, iletim ve dağıtım faaliyetleri, kamu kesimince, yeterli ve yedeğe sahip, güvenilir ve emniyetli bir sistem oluşturma anlayışı ile yürütülecektir.

Elektrik üretiminde, özellikle düşük potansiyelli hidrolik kaynakların değerlendirilmesi ve ihtiyaç duyulması halinde dış kaynaklı beslenecek tesislerin kurularak, işletilmesinde özel sektörün ilgi ve birikimi özendirilecektir.

Elektriğin geri kalmış yörelere ve sanayiye, işletmeciler kuruluşlara yük getirilmeden, uygun fiyatlarla verilmesi hedef salınacaktır. Bu hususta AT ile entegrasyon sürecinin koşullarına uyum gözetilecektir.

CHP iktidarında, halkın ısınma ihtiyacı için gerekli enerji kaynakları ekonomik koşullarda, zamanında ve yeterince sağlanacaktır.

CHP, doğalgazın, yurtdışından birden fazla kaynaktan beslenerek ülke genelinde daha yaygın olarak kullanımını, ekonomik kriterleri gözardı etmeden hedefleyecektir.

Başta hidrolik enerji olmak üzere, jeotermal ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından daha büyük oranlarda yararlanılabilmesi amaçlanacaktır.

CHP, başta Karadeniz Bölgesi olmak üzere ülkemizin henüz kanıtlanmamış petrol rezervlerinin geliştirilmesini; petrol ve doğalgaz üretiminin artırılmasını; Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile petrol arama ve işletme konularında işbirliğine yönelmesini hedef almaktadır.

CHP yönetiminde, üretimden tüketime kadar bütün aşamalarda, enerji kaynaklarının uygun teknolojilerle, verimli ve ekonomik şekilde kullanılması sağlanacak; enerji tasarrufuna yönelik projeler desteklenerek özendirilecektir.

CHP, doğal kaynakların, madenlerin ve su kaynaklarının ulusal çıkarlar ve toplum yararına, ekonomik kriterler ve çevreye duyarlılık ilkeleri çerçevesinde, en rasyonel ve verimli şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

d) ULAŞIM VE İLETİŞİM

Sanayileşme ve bilgi toplumuna geçiş sürecinde ulaşım ve iletişim hizmetlerinin önem ve önceliği giderek artmaktadır.

Bireyin özgürleşmesinin, ekonomide birikim ve dinamiklerin sistemle bütünleşmesinin, toplumsal gelişmenin hızlandırılmasının, demokrasinin derinleştirilmesinin "ulaşım" ve "iletişim" ile yakın bağımlılığını dikkate alan CHP, bu sektörlerdeki eksiklikleri gidermeyi, teknolojik yapılanmaları sürdürmeyi önemli bir hedef olarak görmektedir.

CHP, bu anlayışla, ülkenin her köyüne ve mezrasına her mevsim ulaşılabilirliğini sağlayacak karayolu ağının tamamlanmasını temel hedef almaktadır.

CHP yönetiminde, karayolu şebekesi kademeler halinde uluslararası standartlara kavuşturulacak; ülkenin gelişme aksları ve merkezleri yurtdışı çıkış kapılarına ekspres yollarla bağlanacak; yıllardır ihmal edilen demiryolu ve denizyolu taşımacılığı geliştirilecektir.

CHP, sosyal getiresi değerlendirilerek metropollerin olduğu önemli yerleşim merkezlerini birbirlerini ile hızlı tren sistemi ile bağlamayı; demiryollarının altyapı ve işletmeden kaynaklanan eksikliklerini gidermeyi; demiryolu taşımacılığının ülke yük taşımacılığında daha yoğun görev üstlenmesini hedef almaktadır.

CHP, çağın hızlı ve konforlu ulaşım istemlerini gözeterek, ülkenin her yöresine hava ulaşımının sağlanmasını, bu konudaki altyapı yetersizliklerin hızla giderilmesini öngörmektedir.

CHP yönetiminde, deniz taşımacılığı geliştirilirken, limanların ve barınakların kapasitelerinin artırılması, teknolojik olanaklara kavuşturulmaları, çağdaş anlayışla işletilmeleri sağlanacaktır.

CHP yönetiminde, boru ile ham petrol ve petrol ürünleri taşımacılığını geliştirerek, yaygınlaştırılırken; şehirlerarası trafik yükünde de belirli rahatlık ve güvenlik yaratılacaktır.

CHP, kent ulaşım hizmetlerindeki yetersizliklerini ve şehir içi yoğun trafik sorununu önemsemektedir. CHP, tüm büyük kentlerin kademeler halinde

metro ve raylı sistemlerle toplu taşıma olanaklarına kavuşmalarını sağlayacaktır.

CHP iktidarında, iletişimdeki tüm yenilik ve teknolojik gelişmelerin ülkemize de süreklilik içinde aktarılması amaçlanacak; ülkenin her yöresi uydular aracılığı ile çeşitli iletişim olanaklarına kavuşturulacaktır.

CHP iletişim alanında sağlayacağı çağdaş ortam ile ülke ekonomisinin rekabet koşullarını da güçlendirecektir.

e) DENİZCİLİK

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ve 27 ili bu kıyı şeridinde yer alan ülkemiz, denizcilik alanında sahip olduğu bu potansiyeli, ekonomik ve toplumsal yarar açısından bugüne kadar yeterince değerlendirememiştir.

CHP, denizcilik sektörünü önemsemekte; deniz taşımacılığını, deniz ticareti filomuzu ve onun alt yapısını hızla geliştirmeyi hedef almaktadır.

Dünya ölçeğinde yetersiz ve oldukça yaşlı konumda olan deniz ticaret filosunun yenilenmesi ve kapasitesinin artırılması için özel girişimciler özendirilecek, kolaylıklar sağlanacaktır.

Gemi İnşa Sanayi başta olmak üzere, taşımacılık hizmetlerinin ve limanların koşul ve olanaklarının dengeli bir çerçevede geliştirilmesi; uluslararası konteyner taşımacılığından daha büyük pay alınabilmesi; çağdaş teknoloji ve donanımının sektöre aktarılması; sektörün eleman ve kalifiye personel ihtiyacının karşılanması için özgün hizmet içi eğitim hizmetlerinin artırılması amaçlanacaktır.

CHP'nin sektöre verdiği önem doğrultusunda, Denizcilik Bakanlığını oluşturarak, hizmetlerin eşgüdüm ve etkinlik içinde yönlendirilmesi sağlanacaktır.

CHP yönetiminde, Devlet denizcilik sektöründe genel politikaları belirleyici, yönlendirici, sektöre yeni boyutlar kazandırıcı, iç ve dış deniz ulaştırmasında sorunları çözümlenici rol oynayacak; sektörde yer alan odalarla yakın dayanışma ve iş birliği içinde olacaktır.

f) TURİZM

Cumhuriyet Halk Partisi, turizmin ülke kalkınmasında önemli bir araç olduğuna; insanlarımızın dinlenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmasının ise, toplumların önemli öncelikleri arasında yer alması gerektiğine inanmaktadır.

Turizmin geleceğinin güvence altına alınabilmesi için; turizmin mekansal, niteliksel ve türlerine göre dengeli dağılımı ve geliştirilmesi önemsenmelidir.

CHP, bu anlayışla turizmi geliştirirken; tüketici isteklerine duyarlı, dinamik rekabete dayalı etkin bir turizm ekonomisinin oluşumuna öncelik verecektir. Bu amaçla, turizmin çevre korunmasına duyarlılığı dikkate alan, doğal ve kültürel değerlerimizin sağlıklı kullanımını ve korunmasını gözeterek; kaynakla-

rın en rasyonel şekilde değerlendirilmesine olanak sağlayan, çağdaş ve ulusal değerlerimizle tutarlı bir turizm politikası uygulanacaktır.

CHP, turizm faaliyetlerinin yönlendirilmesinde, mevcut merkezîyetçi yapıdan belirli ölçülerde yerelleşmeye geçilmesini; Turizm Bakanlığının eşgüdümünde, ancak yerel yönetimler ve Turizm Meslek Örgütleri etkinliğinde yönetilip, yönlendirilmesini öngörmektedir.

Büyük ölçüde dışa bağımlı gelişen ülke turizmi, kriz dönemlerinde yaşaması olası sıkıntıları aşabilmesi için, iç turizm hareketi ile desteklenecektir. Bu amaçla; gençler, emekliler ve çalışanlar için oluşturulacak tatil kredisi olanaklarıyla, turizm sektörünün bütün yıla yayılması özendirilirken; insanlarımızın uygun koşullarda tatil gereksinimleri karşılanmış olacaktır.

Değişen tüketici tercihleri ve ülkemizin arz potansiyelleri dikkate alınarak, pazarlanabilir ürün çeşitliliğinin yaratılması amaçlanacaktır.

Turizmde örgütlü kuruluşlar ile ilgili yasal düzenlemeler ivedilikle yapılacak; her alanda örgütlülük özendirilecektir. Bu bağlamda; Seyahat Acentaları Birliği Yasası yeniden düzenlenecek; konaklama sektörü, ulaşım ve rehberlik birimleri de kendi yasalarına kavuşturulacaktır.

CHP, turizm sektörünün dış pazarlama sorunlarının aşılmasını var olan yatak kapasitesinden en verimli ve gelir getirci şekilde yararlanılmasını, kamu kesimince katkı sağlanması gereken bir sorumluluk alan olarak görmektedir.

CHP iktidarında, mevcut tesislerde doluluk oranlarını artırıcı, faaliyet mevsimini uzatıcı ve nitelik yükseltici önlemler olacaktır.

Bu bağlamda, seyahat acentaları tur operatörlüğüne özendirilecek, tur operatörlerinin dış ülkelerde etkinliklerini artırabilmeleri, dış pazarlama sürecinde daha ağırlıkla yer alabilmeleri için yoğun destek sağlanacaktır.

CHP iktidarında, turizm sektöründe doğrudan ve dolaylı olarak hizmet verenlerin sayıca yeterli düzeye getirilmesi, bilgi ve becerilerinin eğitimle geliştirilmesi sağlanacaktır.

Yurttaşların yurtdışına çıkışlarına haksız sınırlama getiren "Yurtdışı Çıkış Fonu" kaldırılacaktır.

2.6- REKABET İÇİNDE DIŞA AÇILAN EKONOMİ

a) EKONOMİDE YENİ DÜNYA DÜZENİ

Çağımızın küreselleşme olgusu, ülkeleri, dış ilişkilerde yoğunlaşmaya, uluslararası verimlilik ve rekabete daha duyarlı olmaya zorlamaktadır. Dinamik etkinliğin sürekli olarak sağlanabildiği toplumsal yapıya kavuşmalarını öngörmektedir.

CHP'nin ekonomide temel hedefi, hızlı ve dengeli gelişme içinde eşitlikçi ileri sanayi toplumu yapısına ulaşmak ve giderek onu da aşarak, bilgi toplumuna geçişin koşullarını hazırlamaktır.

Bu amaçla, CHP, ekonomimizi, dünyanın sürekli değişen koşullarına hızla uyum sağlayabilen, teknolojiye yenilikleri özümleyerek verimlilik artışına dönüştürebilen bir dinamizme kavuşturacaktır.

Başta komşu ülkeler olmak üzere, ileri teknoloji ülkeleri ve dünyanın yeni büyüme merkezleri ile çok yönlü ilişkiler kurarak, karşılıklı yarar ilkesi çerçevesinde, mal, hizmet, bilgi ve teknoloji dolaşımının yaygınlaşmasını hedef almaktadır.

Böylelikle, CHP, ülkede dış rekabete açık, dinamik ve etkin bir üretim yapısı üzerine kurulu "refah toplumu" nu hedef alırken, dünyada da "hakça bir yeni ekonomik düzen" in gerçekleşmesine katkıda bulunacaktır.

Küreselleşmenin yoğunluk kazandığı ve "hakça dünya düzeni" hedefine yaklaşıldığı ölçüde, kendi ekonomik yapısının iç dinamiğini bu gelişmelere göre hazırlayan bir Türkiye, dünya ticaretinden daha büyük bir pay alacak; dış ticaretin "refah artırıcı" etkisinden daha geniş ölçüde yararlanacaktır. CHP, dış ekonomik ilişkilere böylesine geniş vizyon ve kararlılık içinde yaklaşacaktır.

b) DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERDE ÇOK YÖNLÜLÜK

Cumhuriyet Halk Partisi'nin ekonomik bağımsızlık anlayışı, kendi içine dönük, dışa kapalı bir ekonomi değildir. CHP, ekonomimizin rekabet gücü yükseldiği, dış pazarlarda dinamik etkinliğini arttırdığı ölçüde; dış ekonomik ilişkilerini kararlı bir şekilde ve çok yönlü olarak geliştirdiği sürece, ekonomik bağımsızlığı da daha iyi korunabileceğine inanmaktadır.

CHP, Avrupa Topluluğu ile ilişkilerimizin, her aşamada ülke çıkarlarımızın özenle korunması kaydıyla tam üyelik aşamasına ulaştırılmasını hedeflemektedir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği girişiminin güçlendirilerek sürdürülmesinden, Bağımsız Türk Devletleri ile ekonomik ilişkilerimize özel önem ve ağırlık verilmesinden yanadır.

CHP, benzeri şekilde Balkanlar, İslam Ülkeleri, başta Japonya olmak üzere ileri teknoloji ülkeleri, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması (NAFTA) ülkeleri ve Pasifik'teki yeni gelişen "büyüme merkezleri" (NIC'ler) ile de çok yönlü, dengeli, kararlı, ekonomik ilişkiler içine girilmesinin, ekonomimize çeşitlilik, istikrar ve ek olanaklar kazandıracağına inanır.

c) DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERDE GELİŞME

CHP'nin dış ekonomik ilişkilerle ilgili bir başka hedefi, bugün için geçerli olan ve çoğunlukla "dışa kaynak aktarma" ile sonuçlanan iç ekonomik yapı ve ilişkileri geliştirerek, dışa bağımlılığı en aza indiren ancak dış ticaret hacmini ve ihracatı hızlandıran bir düzeye ulaşmaktır.

Mevcut yapı, ülkemizi, dış ödemelerde giderek büyüyen açıklara ve dengesizliğe maruz bırakmakta; kamu bütçesini yüksek maliyetli iç borçlanmaya, dış açıkların riskli ve sakıncalı finansmanına yol açmakta; aşırı rantların haksız kazançların oluşmasına neden olmaktadır.

CHP bu sağlıklı ilişkiler düzenini değiştirmeye kararlıdır. İzlenecek yeni makroekonomik politikalarla dış ödemelerin daha dengeli, dış borçlanma gereğinin daha düşük olması sağlanacaktır. Dış borçların ülke dış borç ödeme kapasitesini aşmamasına özen gösterilecektir. İleri teknoloji "yüksek katma değer" sektörlerinde yaratılacak yeni kapasitelerle ihracat gücümüz arttırılacaktır.

İhracaatta büyümenin süreklilik ve derinlik kazanması için üretim aşamasından itibaren çok yönlü, yoğun ancak kontrollü teşvik politikaları uygulamaya konulacaktır.

Böylelikle, CHP, ülkemizi, dış ekonomik ilişkiler de ve dış ticarete ekonomik büyümemizi güçlendirici ve hızlandırıcı sağlıklı ve yeni bir yapıya taşıyacaktır.

III- SOSYAL POLİTİKALAR

3.1- EĞİTİM

CHP'nin eğitimde hedefi, Atatürk'ün öngördüğü gibi, "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" genç nesil oluşturmaktır.

Cumhuriyet Hal Partisi'nin kuracağı çağdaş eğitim düzeninde;

- Herkesin düşüncesini, kişiliğini, yeteneklerini özgürce geliştirebilmesini kolaylaştırmayı;
- Laik Cumhuriyeti, bağımsızlığı, ulusal birliği, özgürlükçü çoğulcu demokrasiyi güçlendirmeyi;
- Barışı, hoşgörüyü ve toplumsal dayanışmayı geliştirmeyi; çağdaş uygarlığı, evrensel değerleri kucaklamayı;
- İnsan yaşamını manevi bakımdan zenginleştirmeyi; uzmanlaşmanın ve toplumsal görev bölümünün insanı tek yönlüleştirmesini önlemeyi;
- İnsan sağlığını da, insanın düşünsel yetenekleriyle uyumlu olarak beden gücünü de geliştirmeyi;
- İnsanca, hakça ve hızlı gelişmenin gereklerini karşılamayı;
- Ulusal kültür bütünlüğü içinde, kültür mozayikimizin farklı zenginliklerini ayrımsız olarak geliştirmeyi; ulusal kültürü geliştirirken dünya kültürüne açık ve insanlığın kültürel gelişmesine ve uygarlığın gelişmesine katkı sağlamayı amaçlayacaktır.

CHP'nin öngördüğü eğitim sistemi, değişimin ve yenileşmenin; bireyin özgürleştirilmesinin; düşüncesini, kişiliğini ve yeteneklerini özgürce geliştirebilmesinin aracı olacaktır.

a) ÖĞRETİM HAKKI VE FIRSAT EŞİTLİĞİ

Cumhuriyet Halk Partisi, eğitimi en temel insan hakları arasında saymaktadır. Eğitim hak, olanak ve özgürlüğünü çocuklarına, gençlerine yeterince sağlamayan toplumların çağdaşlaşabilmesi olası değildir.

Sosyal devlet her yaşta, herkese, yeterli, kaliteli ve "parasız eğitim hizmeti" sunmakla yükümlüdür.

CHP, iktidarında; eğitimde fırsat eşitliği gerçek anlamda sağlanırken;

- Kimse maddi olanaksızlık nedeniyle eğitim hakkından mahrum olmayacak;
- Kimse yaşamının hiçbir aşamasından eğitim için geç kalmış sayılmayacak;
- Eğitimin hiçbir dalında ve aşamasında kimsenin önü tıkanmayacaktır.

Bu anlayışla, CHP "eğitimde fırsat eşitliğini" mutlaka sağlayacak, eğitim hakkının önündeki tüm engelleri kaldıracak; eğitim hizmetini, sadece varlıkların ve seçkinlerin yararlanabileceği bir hak olmaktan çıkaracaktır.

CHP, yeniden yapılandıracağı devleti bu anlayışa yönlendirirken, eğitim sektörünün eksikliklerinin kapatılabilmesine yönelik özel yatırım ve girişimcileri, devletin yakın denetimi altında özendirilecektir. Varlıklı insanları ve çevrelerini eğitime gönüllü katkıları için yönlendirecektir.

Çalışanların ve dar gelirliilerin çocuklarına her kademedeki eğitimde "fırsat eşitliği" sağlanacak, maddi imkansızlıklar nedeniyle yüksek eğitimden yoksun kalmamaları hedef alınacaktır.

CHP, kız çocuklarının okullaşma oranlarındaki düşüklüğü giderecek etkin önlemler alacaktır. Kırsal kesimdeki kız çocuklarına yatılı ve mesleki eğitim olanakları artırılacaktır.

CHP, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki eğitim hizmetlerindeki eksiklikler, eşitsizlikler ve aksaklıkları giderecek özel projeleri uygulamaya koyacaktır.

Gençlerin temel eğitim sonrasında da, kendi ilgi ve yeteneklerine göre eğitimlerini gerçekleştirebilecekleri gerekli ortam ve olanakların sağlanması hedef alınacaktır.

CHP, orta öğretim düzeyinde öğrencilerin özel yeteneklerinin geliştirilmesine önem verecektir. Genel eğitim programları içinde, değişik yetenekte daha çok öğrencinin ortaya çıkmasını sağlayıcı yöntemler uygulayacaktır.

CHP, cezaevlerinde ve islah evlerinde genel eğitime ve meslek eğitimine özel önem verecektir; bu kuruluşlardaki eğitimle örgün eğitim arasında bağlantı kuracaktır. Serbest bırakılırken hükümlülerin gördükleri eğitime göre iş bulmalarına yardımcı olunacaktır.

b) EĞİTİMDE BİRLİK VE REFORM

CHP, eğitim sistemimizde köklü bir reform yapacak, araştırmacı, sorgulayıcı ve kendine güveni olan bir nesil yetiştirebilmek için amaçları yeniden saptayacaktır. Eğitim sistemimiz ile toplumsal, ekonomik ve politik sistemler arasında etkileşim, uyum ve denge sağlanacaktır.

CHP, çağdaş eğitim reformu ile, gençlerimizi;

- Hayata etkin ve üretici olarak hazırlayacak; bilimin, sanatın, kültürün ve uygarlığın değerlerinden ve aydınlığından esinlenerek yararlanacak bir düzeye getirecek,

- Bağınazlıktan uzak, insan haklarına duyarlı, demokrat, sevecen kişiler olarak yetiştirecek; onları rasyonel düşünme yeteneğine ulaştıracaktır.

Laikliğin ve eğitimde birliğin kurucusu olan CHP, laik eğitimden ve Eğitim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) ilkesinden asla ödün vermeyecek; bu alandaki eksiklikleri giderecektir.

Eğitimi, hayat boyu devam eden kesintisiz bir süreç olarak gören CHP eğitim sistemimizi; "Okul ncesi Eğitim", "Temel Eğitim", "Orta ğretim" ve "Yüksek ğretim", olarak yeniden düzenleyecektir.

Okul programları, bölgesel özellikler dikkate alınarak "ereve programı" niteliğinde hazırlanacak; yaparak ve yaşıyarak öğrenme ilke ve yöntemlerine ağırlık verilecektir.

Eğitimde, devlet tekelindeki, tek tip düzenden, çoğulcu ve rekabetçi, ağdaş, ulusal ve özgün bir düzene geçiş hedef alınacaktır. Tek ders kitabı uygulamasından vazgeçilecek, gerçek anlamda çok kitap uygulamasına geçilecektir. Kültürel mozayiiğimizin zenginliğini oluşturan özelliklerin eğitim sürecimize yeterince yansıtılmasına zen gösterilecektir.

Türk dilinin ayrı, yalın ve özgün yapısını koruyarak, zenginleştirilmesi; yazın, sanat, bilim ve öğretimin her alanında yeterli hale gelmesi hedef alınacaktır.

Eğitimin ortamlarının düzenlemesinde ağdaş gelişmeler dikkate alınacaktır. Gereken yer ve durumlarda iki yönlü taşımalı eğitim uygulamasına gidilecektir. Eğitim teknolojisi ve eğitim bilimindeki en son yeniliklerden en üst düzeyde yararlanılacaktır.

CHP, Milli Eğitim Bakanlığını aşırı merkezizetçi ve müdahaleci yapıdan kurtaracaktır.

Milli Eğitim rgt yeniden yapılanırken, merkezi yönetim kltlecektir. Aşamalı olarak uygulanacak yerinden yönetim reformuna koşut olarak eğitim hizmetlerinin yerel yönetimlerce de yerine getirilmesi sağlanacaktır.

Yerel yönetimler, bir aşamadan sonra kendi bölgelerinin belirli eğitim yönetimlerini üstlenirken, merkezi yönetimlerin hedef belirleyici, dengeleyici ve denetleyici işlevleri yerine getirmeleri hedef alınacaktır.

Okullarda ve milli eğitimin bütün yönetim kademelerinde demokratik yaşam ve yönetim biçimi gerçekleştirilecek; öğrencilerin eğitim kurumlarında yönetime katılmaları zendirilecektir.

Eğitim mevzuatı yeniden gözden geçirilecek; mevzuatın azaltılmasına ve açık olmasına zen gösterilecektir.

Orta ğretim ve yüksek ğretim bölgeleri oluşturalacak; her bir bölgede ilgili eğitim kurumlarının kendi bölgelerinde yaygın eğitim, evre sorunları, toplunun kalkınması gibi alanlarda eğitsel sorumluluklar yüklenmeleri sağlanacaktır.

c) OKUL ÖNCESİ EĞTİM

CHP okul öncesi eğitimi, çocukların daha sağlıklı gelişmesinin koşulu, ağdaş eğitim anlayışının zorunlu bir kademesi olarak görmektedir.

CHP, kültürel açıdan geri ve toplumsal olanaklardan yoksun yörelerden

başlayarak, okul öncesi eğitime kavuşmamış çağ nüfusunun okullaşma oranını hızla yükseltecektir.

Bu konuda, özellikle, çalışan kadınların, emekçilerin çocuklarına öncelik verecek; yerel yönetimlerin öncülüğü ve gönüllü kuruluşlara katkıları ile yeterince çocuk yuvası ve anaokulu açılmasını sağlayacaktır.

CHP, özel eğimi gereksinen çocuklar için etkin koruma ve eğitim olanakları hazırlamayı görev bilmektedir.

d) TEMEL EĞİTİM

CHP, tüm çocuklarımıza ücretsiz, zorunlu "Temel Eğitim" vermeyi Sosyal Devlet anlayışının gereği saymaktadır.

Temel Eğitim okullarında çocuklara, Çok Amaçlı Okullara ve mesleğe hazırlayıcı nitelikte 9 yıllık programlar uygulanacaktır.

CHP, temel eğitimi çağdaş ülkelerin standartlarına ulaştıracaktır. Bu okullarda öğrencilerin gelişim düzeylerine göre başkaları ile birlikte çalışmada, iletişim kurmada, öğrenmede, araştırmada, sağlıklı yaşamda, çevreye duyarlı olmada, üretmede ve ürettiklerini tutumlu kullanmada yeterlilik ve bilinç kazandırılacaktır.

Temel Eğitim Okulları, aynı zamanda, çok amaçlı okullara girmek istemeyen öğrencilere, onları hayata hazırlayan, onları üretken yapacak etkinlikleri sağlayacaktır: Okumaz-yazmazlara kurs, temel eğitim görmemiş yetişkinlerden isteyenlere, kendilerine uygun değişik eğitim olanakları verecektir.

e) ORTA ÖĞRETİM

Bugün yürürlükte olan Milli Eğitim eskiyen bir kurum olarak çağın gerisinde kalmıştır. CHP, bu verimsiz eğitim düzenini değiştirecektir.

CHP, öğrenim görmek isteyen Orta Öğretim çağ nüfusunun tümüne, ücretsiz Orta Öğretim olanağı sağlayacaktır.

CHP, tüm orta öğretim kurumlarını "Çok Amaçlı Okullar" kapsamına alacaktır. Uygulamaya ülkenin bölgesel koşulları ve olanakları dikkate alınarak kademesi olarak geçilecektir.

"Çok Amaçlı Okullar", öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre, akademik, sosyal, teknik, dini ve mesleki alanlarda farklı eğitim programları uygulayan kurumlar olarak yapılandırılacaktır. Böylelikle, ilgi ve yeteneğe göre, eğitimde fırsat eşitliği sağlanacaktır.

"Çok Amaçlı Okullar", aynı zamanda eğitim sistemimizi dağınıklıktan, verimsizlikten ve dengesizlikten kurtaracak, orta öğretim olanaklarını genişleterek mevcut orta öğretim kurumları arasındaki ayrıcalıkları giderecek, tüm orta öğretim kurumlarını tek çatı altında toplayarak eğitimde birlik ve bütünlüğü sağlayacaktır.

Çok Amaçlı Okullar, aynı zamanda, bir "Halk Eğitimi", (Yaygın Eğitim) merkezi olarak çalışacak; isteyen yetişkinlere ve gençlere uygun eğitim programları sunarak ek eğitim etkinlikleri düzenleyecektir. Bu suretle, bu okullar normal eğitimden sonra da boş kalmayacak; etkinliklerini Halk Eğitimi ile sürdürecektir.

Orta öğretimde, bilgisayar ve multi-medya destekli eğitim teknolojilerinin yaygın uygulanmasına geçilecektir.

CHP, bu okullarda, çağdaş yabancı dillerin eğitimine önem verecek, mezun olan her gencin bir yabancı dili iyi düzeyde öğrenmesi sağlanacaktır.

f) ENGELLİLERE ÖZEL EĞİTİM

CHP, bugüne kadar büyük ölçüde gözardı edilmiş olan engellilerin eğitimine gereken önemi verecek; özel eğitimi gereksinen öğrenciler için, okul öncesi temel ve orta eğitim kurumları içinde bu amaçla özel derslikler açacaktır.

Bu derslik veya bu amaçla açılacak okullarda, konularında özel eğitilmiş uzman ve personelin istihdamına özen gösterilecek; "Rehberlik ve Araştırma Merkezi" hizmetlerinin engellilerin eğitimini destekleyip, etkinleştirmesi sağlanacaktır.

Engellilerin, özel eğitimi sürecinde ileri teknoloji olanaklarından yeterince yararlanabilmeleri sağlanacak, meslek ve sanat edinmelerine özen gösterilecektir.

Engellilere Özel Eğitim programı uygulayan Temel ve Orta Öğretimde, engelli çocuklarının gelişim düzeylerine göre, sağlıklı, verimli üretken, tutumlu ve dışa açık olma bilinçlerinin geliştirilmesi hedef alınacaktır.

g) DİN EĞİTİMİ

Din eğitimi bireyin inanç dünyasını geliştiren, çağdaş gelişmeye açan, moral değerlerini zenginleştiren, insan ve doğa sevgisini arttıran nitelikte olmalı ve tam bir özgürlük içinde yapılabilirdir. Bu anlayışa, CHP, özel ve resmi din eğitimi Tevhidi Tedrisat (Eğitim Birliği) kanununun çerçevesinde oturtmayı laik, demokratik devlet anlayışının vazgeçilmez kuralı olarak saymaktadır.

CHP iktidarında; İmam Hatip Okulları orta öğretimin "Çok Amaçlı Okullar" sistemine dahil edilecek; çağdaş, nitelikli din görevlisi yetiştirecek öğretim ortamı geliştirilecektir. İlahiyat fakülteleri ise başta bu okullara öğretmen olmak üzere, toplumun aydın din adamı ihtiyacını karşılayacak şekilde eğitim ve öğretim programları ile beraber, yeniden düzenleyecektir.

CHP, özel din eğitiminin devletin yakın denetimi altında, amacı ve özü çerçevesinde faaliyet göstermelerini gerekli görmektedir.

CHP, eğitim sisteminde din eğitiminin sadece "isteğe bağlı" hale getirilmesi-

ni, din derslerinin düzenlenmesinde farklı inanç ve duyarlılıkların varlığının da gözletilmesini öngörmektedir.

h) ÜNİVERSİTE

CHP yönetiminde, üniversiteler;

- Kaliteli düzeyde eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma yapan; teknolojik ve bilimsel gelişmelerin öncülüğü görevini yüklenen;

- Toplumla, bulunduğu yöreyle bütünleşen, sanayi kesimleri ile işbirliği yapan; yerel araştırmalara, gelişme atılımlarına ve toplumsal değişime katkıda bulunan;

- Çağın hızla değişen koşullarına göre kendini sürekli yenileyen; eğitim programlarını toplumun insan gücü talebine göre sürekli geliştiren;

dış dünyaya açık, etkin, verimli, dinamik, topluma ışık saçan bir yapıya kavuşturulacaktır.

CHP döneminde üniversiteler, en ileri ve en yüksek düzeyde eğitim ve bilimsel araştırma yapan, bilgi üreten, bilgiyi hiçbir baskı ile sınırlama olmaksızın serbestçe yayabilen, özerk, bilim, eğitim ve kültür kurumları haline getirecektir.

CHP, bu amaçla köklü bir üniversite reformu yapacak; YÖK sistemini kaldıracak; üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik tanıyacaktır.

Üniversitelerin faaliyetlerini düzenleyecek çerçeve niteliğinde bir yasa çıkarılacak; her üniversite kendi yapacağı yönetmelikler çerçevesinde, kendi içlerinde seçecekleri organlar eliyle yönetilecektir. Personelin ve öğrencilerin de yönetime katılmaları sağlanacaktır.

Üniversitelerin kendi kurullarınca belirlenecek adayları arasından seçilecek "Yüksek Öğretim ve Eğitim Kuruluşu" oluşturularak, üniversitelerarası eşgüdümü ve genel stratejik yönlendirme işlevlerini yerine getirmesi sağlanacaktır.

CHP yönetiminde, yüksek öğretim çağdaş öğrenim teknolojilerinden, öğretim yerine öğrenmeyi öne çıkaran yöntemlerden yararlanılarak eğitimde verimlilik ve kapasite geliştirilecek, üniversiteler önündeki yığılmalar giderilecektir.

CHP, talep eden her öğrenciye uygun koşullu eğitim kredisi, mali durumu yetersiz olanlara karşılıksız burs sağlayacak; barınma ve yurt ihtiyacı sorununu çözecek; maddi sorunların eğitim hakkının engeli olmasına son verecektir.

CHP yönetiminde üniversiteler, temel ve orta öğretimin geliştirilmesinde, kendi bölgeleri içinde eğitsel etkinlikleri yürütmelerinde onlara yardımcı olacak ve sorumluluk alacaklardır.

Üniversiteler, CHP'nin yenileşme, yeniden yapılanma anlayışı ile uyumlu olarak, her yaşta insanın "hayat boyu eğitim" anlayışına ulaşmasına aktif katkıda bulunacaklardır.

1) ÖĞRETMEN

İnsanlığa saygıyı, ülke ve ulusa sevgiyi öğretmen öğretir.

CHP, öğretmenlere sahip çıkacak, öğretmenliği yeniden saygın ve çekici bir meslek haline getirecek, onurlu bir yaşam için gerekli özlük haklarına kavuşturacaktır.

CHP yönetiminde, öğretmen yetiştirme ve çalıştırılmasına ilişkin ilkeler yeniden düzenlenecek; öğretmen, Milli Eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilecek ve eğitimin programlarını başarı ile uygulayabilecek bir nitelikte yetiştirilecektir.

Yönetim ve denetim personeli çağın anlayışına uygun olarak yetiştirilecek; eğitimde destek hizmet personeline yer verilecektir.

Eğitim birimlerindeki yenilikleri izlemek, toplumun eğitim gereksinimlerini yanıtlamak ve eğitim personelinin kendilerini yetiştirme gereksinimlerini karşılamak için, "iş başında ve hizmet içinde" eğitimlerine süreklilik kazandırılacaktır.

CHP yönetiminde, eğitim personelinin atanma, yer değiştirme ve değerlendirme işlemleri yeni örgütlenmelere uygun olarak yeniden düzenlenecek; öğretmenlerin eğitim, çalışma, atanma ve özlük hakları konularında tüm ilkelere kapsayan bir çerçeve yasa çıkartılacak; ilgili mevzuat bu yasadaki toparlanacaktır. Öğretmen tayinlerinin aşamalı bir süreçte yerel yönetimler düzeyinde sonuçlandırılması hedef alınacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetim, okul, çevre, veli, öğretmen ve öğretmen derneklerinin eğitim süreci çerçevesinde, aralarındaki ilişkileri güçlendirmeleri, katılımcı bir anlayışta yetki ve sorumluluk paylaşmaları sağlanacaktır.

CHP iktidarında, Milli Eğitim Bakanlığınca, eğitimin her dalında eğitim yöntemlerinin uygulanmasında ve geliştirilmesinde, programların hazırlanmasında ve düzenlenmesinde eğitim amaçlarının saptanmasında, eğitim-öğretim ve yönetimle ilgili çalışmalarda ve uğraşlarda öğretmen örgütlerinin demokratik ve yapıcı katkılarının sağlanmasına özen gösterilecektir.

CHP, öğretmenleri, sendikalaşma ve grevli toplu sözleşme haklarına kavuşturacak; öğretmenlik görevlerini aksatmamak kaydıyla siyasi partilerde yer alabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

CHP, öğretmenleri ülke eğitim sistem ve programı ile ilgili kararlara katılabilmelerini, kendi yöneticilerini seçebilmelerini sağlayacaktır.

CHP, ara rejimlerin kapattığı öğretmen kuruluşlarının mal varlıklarının tümünün geri verilmesini; bakanlık güdümünde ve etkisinde öğretmen kuruluşu oluşumuna izin verilmemesini; mevcut kuruluşların demokratik yöntemlerle öğretmenlerin yönetimine devredilmesini sağlayacaktır.

3.2- SAĞLIK

a) SAĞLIKLI VE UZUN YAŞAMA HAKKI

Sağlıklı yaşam doğuştan kazanılan bir haktır. İrk, din, yöre, ekonomik ve sosyal durum farkı göteticilmeksizin, herkes sağlıklı ve uzun yaşama hakkına sahiptir.

"Ana rahminden ölüme kadar" süreklilik içinde, beden ve ruhen tam sağlıklı olarak, sağlıklı çevre, ortam ve koşullarda gelişmek ve yaşamak tüm yurttaşlarımızın hakkıdır.

İnsanlarımızın yarıya yakınının sağlık hizmetleri açısından herhangi bir sosyal güvenlik sistemince kapsamadığı ülkemizde, kaliteli, sürekli sağlık hizmetinin sadece varlıklılara özgü bir hak olarak devamı kabul edilemez.

Cumhuriyet Halk Partisi, Sosyal Devlet anlayışının gereği olarak, ülkenin her yöresinde, herkese yeterli, kaliteli, sürekli sağlık hizmetleri sunulmasının güvencesini oluşturacaktır.

Ülkemiz sağlık ve hizmet yatırımlarına yeterli kaynak ayırmamaktadır. Yıllık sağlık harcamamızın toplamı gelişmiş Batılı Ülkelerin üçte biri, kamu kaynaklı harcamamızın toplamı ise, sadece beşte biri düzeyindedir.

CHP, uygulamaya koyacağı "Sağlık Reformu" çerçevesinde, kamusal veya özel, daha fazla kaynağın, Milli Gelirin daha büyük bölümünün sağlık sektörüne yönelmesini sağlayarak, "sağlıklı ve uzun yaşama hakkına" duyarlılığını ve sorumluluk anlayışını ortaya koyacaktır.

b) SAĞLIK REFORMU

Ülkenin her yöresinde, tüm yurttaşlara, "ana rahminden ölüme kadar" yaşam boyu kaliteli sağlık hizmetlerinin sunulması Sosyal Devlet anlayışının temel ilkesidir.

CHP, uygulamaya koyacağı "Sağlık Reformu" ile, sağlık hizmetlerini; kapsamlı ve yeterli, dengeli ve eşitlikçi, sürekli ve kaliteli bir şekilde yurttaşlarımıza sunulmasını sağlayacaktır.

CHP, ilke olarak, her türlü sağlık hizmetinin talep eden tüm yurttaşlara bedelsiz sunulmasını öngörmektedir. Bunu sosyal devlet anlayışının gereği saymaktadır.

Ancak, kamusal kaynak ve hizmet alanındaki mevcut yetersizlikler dikkate alınarak;

a) Halen yurttaşlarımızın, sağlık hizmetleri açısından sadece bir bölümünü kapsayan mevcut sigorta programlarının belirli aşamalarla tüm nüfusa yaygınlaştırılması hedef alınırken;

b) Arzu edenler "Özel Sağlık Sigortaları" kapsamında yer alabilecek;

c) Sağlık hizmetlerinin, bir "reform" niteliğinde yeniden düzenlenmiş ve "döner sermaye" uygulamasıyla güçlendirilmiş "sosyalleştirme" anlayışıyla halkımıza sunulması sağlanacaktır.

CHP yönetiminde hiç kimse, kendisi için gerekli sağlık hizmetinden, gelir durumu yetersiz olduğu gerekçesiyle kesinlikle yoksun bırakılmayacak; hiç kimse hastane kapılarına terk edilmeyecektir.

CHP, tüm yoksullara "ücretsiz sağlık hizmeti" sunacaktır. Halen Sosyal Güvenlik kapsamı dışında olan her kesimden yoksul yurttaşların tümünün, her çeşit sağlık hizmetinden ücretsiz yararlanabilmeleri için "Kapsam Dışı Ücretsiz Sağlık Hizmetleri Programı" uygulamasına geçecektir. Bu Program kapsamında ilaç bedellerinin de karşılanması sağlanacaktır.

CHP, engelli yurttaşlarımız ve özel bakıma muhtaç yaşlılara yönelik sağlık hizmetlerinin de ücretsiz olarak vermeyi hedef alacaktır. Ancak maddi durumu uygun olanlardan gönüllü katkı sağlamaları beklenmektedir.

CHP, Kamu kesimi Sosyal Sigorta şemsiyesi kapsamındaki sağlık hizmetlerinin daha geniş ve kaliteli düzeye çıkaracak; Kamu kaynaklarının daha büyük bir bölümünü bu kesime aktararak, destekleyecektir.

CHP iktidarında, özel girişimcilerin sağlık sektörüne yapacağı yatırımlar gerekli ölçüde özendirilecek; özel sağlık hizmetlerinin kalite ve fiyatı Sağlık Bakanlığınca etkin olarak denetlenecektir. Vergi mükellefleri satın alacakları sağlık hizmetlerini, belirli standartlar çerçevesinde gelir vergilerinden düşebileceklerdir.

CHP, uygulamaya koyacağı Sağlık Reformu ile koruyucu, tedavi ve rehabilitasyon amaçlı sağlık hizmetlerinin, birbirleri ile ilişkili üç ana kademede verilmesini öngörmektedir.

CHP bugüne kadar en çok ihmal edilen, özellikle kırsal kesim ve kentlerin gecekondü bölgelerinde çok yetersiz olan "İlk Kademe Sağlık Hizmetleri"ne büyük önem verecektir.

CHP, "İlk Kademe Sağlık Hizmetleri"ni; sağlık evleri, sağlık ocakları ve yerel yönetimlerce oluşturulacak "Gezici Sağlık Ekipleri" ile eksiksiz sağlayacaktır. Koruyucu sağlık hizmetlerinin ebe, hemşire, sağlık memuru, hekim eksikliğini giderecektir. Bu süreçteki geçici eksiklikler özel doktor hizmetleri ile kapatılacaktır.

İlk kademede "koruyucu sağlık hizmetleri" eşliğinde doğumla ilgili hizmetler, ana ve çocuk sağlığı, ayakta ve evde tedavi hizmetleri sağlanarak, diğer kademelerde tıkanmanın da önüne geçilecektir.

CHP iktidarında, "ikinci Kademe Sağlık Hizmetleri", Bölge ve Merkez hastaneleri ile; "Üçüncü Kademe Sağlık Hizmetleri" ise, Eğitim ve Üniversite hastaneleri kanalıyla sağlanacaktır. Özel hastaneler de bu sürece kendi ölçülerinde katkı sağlayacaktır.

Bu anlayışla, CHP, ayakta, evde, hastanede ve tıp merkezlerindeki hasta bakım hizmetlerini birbirini destekleyecek biçimde yeniden düzenleyecektir.

CHP, "Sağlık Reformu" ile, "ikinci" ve "Üçüncü Kademe Sağlık Hizmeti" veren kuruluşları; "demokratikleştirme", "özerkleştirme" ve "yerelleştirme" süreçleri ile yapılandıracaktır.

CHP, Kamu kesimi sağlık sisteminin ve kuruluşlarının mevcut merkezîyetçi yapıdan arındırılmasını, büyük ölçüde yerelleştirilmesini amaçlamaktadır. Öncelikle, sağlık ocakları ile bölge hastanelerinin, belirli bir zamanlama ve yapılanma süreci sonucu yerel yönetimlerle ilişkilendirilmeleri hedef alınacaktır.

CHP, tüm hastanelerde yönetimlerin katılımcı anlayış ile demokratikleştirilmesini hedef alacak; Eğitim ve Üniversite Hastanelerini "yönetimsel ve eğitimsel özerkliğe" kavuşturacaktır. CHP, bu hastanelerin teçhizat ve alt yapı eksikliklerini giderecek, araştırma ve eğitim süreçlerini etkinliğe kavuşturacaktır.

CHP, yönetiminde, Sosyal Sigortalar Kurumunun "sosyal güvenlik" ve "sağlık" hizmetleri birbirinden ayrılacak; birbirinden bağımsız etkin yapılara kavuşmaları, sağlık primlerinin amacı doğrultusunda kullanımı sağlanacaktır.

CHP, sağlık kuruluşlarının yeterli düzeye çıkarılmaları için gerekli önlemleri alacak, aralarında oluşturacağı etkin işbirliği ve iş bölümüyle yatak olanaklarından tam yararlanılmasını sağlayacaktır.

CHP yönetiminde, "Acil Servis Hizmetleri" etkinleştirilecek; günümüzde giderek daha çok önem kazanmakta olan ruh sağlığı ile "Engellilere ve Bağımlılara Rehabilitasyon Hizmet Kuruluşları" çoğaltılıp, geliştirilecektir.

Kamu sağlık kurumları ve altyapısının yatak kapasitesi ve olanaklarının her kesime eşitlik anlayışı dışında, özel çıkarlar doğrultusunda kullanılmasını engelleyici önlemler alınacaktır.

CHP, demokratik hekim, dış hekimi ve eczacı odalarının sağlık hizmetlerinin standardizasyon ve denetimi konularında aktif katkıda bulunmalarına ortam oluşturacaktır.

c) ANA VE ÇOCUK SAĞLIĞI

Türkiye'de halen doğan her bin bebekten 146'sı 5 yaşına gelmeden, 72'si ise bir yıl dahi yaşayamadan ölmektedir. Bu konuda dünya sıralamasının çok gerilerinde yer almaktayız.

CHP, ana ve çocuk sağlığı hizmetlerinin, öncelikle, "ana-çocuk" sağlığının en yetersiz olduğu kırsal kesimde etkinleştirilmesini hedef almaktadır.

CHP, son yıllarda aksayan "sağlık taramaları"na süreklilik kazandıracak; tüm çocuklara yönelik "ücretsiz" periyodik aşılama kampanyası sürdürecektir; tüm çocuklarımızın hastalıklara karşı bağışıklık kazanmalarını amaçlayacaktır.

CHP, çocuklarımızın ağız ve diş sağlığını önemseyecek; temel eğitimde tüm çocukların ücretsiz periyodik diş sağlığı kontrolünden geçmelerini sağlayacaktır.

Kamu veya özel tüm orta büyük boy tesis ve işletmelerde birinci basamak sağlık hizmeti sağlayabilecek ünite ile kreş ve emzirme odası olanakları sağlanması öngörülebilmektedir.

d) NÜFUS PLANLAMASI

Son yıllarda nüfus artış hızının kontrol altına alınması konusunda, aile planlaması alanında belirli mesafeler alınmış olmakla beraber, uygulamalar yetersiz düzeydedir.

CHP, bu sorunun aşılmasında, genel sağlık ve eğitim düzeyindeki düşüklüğü bir an önce giderici, yöresel değer yargılarını değiştirici gerçekçi programı, "koruyucu hekimlik" hizmetleri altında planlayarak uygulamaya geçirecektir.

Sağlık, aile planlaması, nüfus artışının sosyo-ekonomik etkileri gibi konular örgün eğitim programlarına dahil edilecek; aile planlaması konusunda uzmanlaşmış sağlık personelinin kırsal kesimde istihdamı için özendirici önlemler alınacaktır.

e) SAĞLIK İNSAN GÜCÜ

Ülkemizde sağlık insan gücü sayısı yetersizdir; ülke genelinde ve sağlık kuruluşları bazında dağılımı dengesizdir. Özellikle Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu'nun mütehassıs ve pratisyen hekim açığı giderek artmakta; sağlık evlerine ebe bulunamamaktadır.

Toplum gereksinimini karşılayacak sayıda ve nitelikte hekim, dişhekim, eczacı, hemşire, sağlık görevlisi ve ebe yetiştirilmesi; tam kuruluşlu hastanelerde yardımcı sağlık görevlilerinin eğitimi gerçekleştirilecektir.

Sağlık eğitiminde kalitenin artırılması; çok yönlü eğitim görmüş pratisyen hekim yetişmesine öncelik verilmesi; pratisyen hekimlerin belli sürelerle büyük sağlık kuruluşlarında bilgilerini yenilemeleri amaçlanacaktır.

CHP, kamu kesimi sağlık personeline, yurttaşların asgari sağlık hizmeti ihtiyacını aksatmamak kaydıyla, "sendikalaşma ve grevli toplu sözleşme" hakkını tanıyacaktır.

Sağlık insan gücünün, gönüllü olarak yurda dengeli dağılımını, tıkanmış olan

mecburi hizmet uygulamasına gerek kalmadan, özendirici maddi koşullar geliştirilerek uygulanması sağlanacaktır.

3.3- SOSYAL GÜVENLİK

a) HERKESE SOSYAL GÜVENLİK

Çağdaş refah toplumlarının başta gelen özeliği tüm yurttaşlarına sosyal güvenlik sağlamasıdır. Bizde ise, bu bir anayasal hak olarak belirlenmiş olmasına rağmen, bugüne kadar yeterli kapsam, hizmet boyutu ve etkinliğine kavuşturulamamıştır.

Ücretli olarak çalışmakta olan veya işsiz kalan tüm yurttaşlarımızın sosyal güvenliğini sağlaması gereken "Sosyal Sigorta" uygulamaları belli bir düzeye getirilmiş olmakla beraber; kapsamı gereken nüfusun çok önemli bölümüne henüz ulaşamamaktadır. Kaldı ki, sağladığı maddi güvenceler de çok yetersiz durumdadır.

Benzeri şekilde "Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları" alanında da tam anlamıyla bir boşluk hüküm sürmektedir. Bu alanda sahip çıkılması gereken engelli, korunmaya ve bakıma muhtaç durumda bulunan ve sayıları milyonlara varan her yaştaki yurttaşlarımıza götürülen hizmetler çok yetersiz düzeyde kalmaktadır.

Eşitlikçi refah toplumunu oluşturmayı hedef almış olan CHP; bütün yurttaşları sosyal güvenlik kapsamına almayı; herkesi güvenceli bir yaşam sağlamayı görev bilmektedir.

b) SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

CHP, çalışan, emekli, işsiz, engelli, yaşlı, yoksul, kimsesiz bütün yurttaşlarımızın beşikten mezara tüm yaşamları boyunca kucaklayacak, onlara insan onur ve saygınlığına yaraşır bir biçimde hizmet verecek, çağdaş bir "Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemi" oluşturacaktır. Bu sistem CHP'nin Sosyal Güvenlik Reformunun temel dayanağını oluşturacaktır.

Bu anlayışla, öncelikle, her bir sigorta kolunda uygulanacak normlar ve kazanılacak haklar, hak sahiplerinin ve ilgililerin uzlaşacağı ortak bir anlayışla, ulusal düzeyde standart hale getirilecektir.

Söz konusu sigorta normları ve hakları esas olmak üzere, "Ulusal Güvenlik Sistemi"nin omurgasını oluşturacak olan "Sosyal Güvenlik Temel Yasası" çıkarılacak; mevcut SSK, Emekli Sandığı ve Bağ-Kur'un birleştirilmesiyle "Ulusal Sosyal Sigorta Kurumu" kurulacaktır.

Tarım ve orman işçileri, tarımda kendi hesabına çalışanlar, özel banka ve sigorta şirketlerinde çalışanlar "Ulusal Sosyal Sigorta Kurumu" şemsiyesi altına alınacaktır.

Çalışma gücünden yoksun bulunanların, engellilerin, bakıma ve korunmaya

muhtaç olanların sosyal güvenlikleri, hazırlanacak olan "Kamu Desteği ve Sosyal Refah Hizmetleri Ana Planı" çerçevesinde sağlanacaktır.

Ulusal Sosyal Sigorta Kurumu, kamusal denetim açısından ilgili bakanlığa bağlı; ancak idari ve mali yönden özerk; hak sahiplerinin yönetime katılma ilkesini ön planda tutan; sigorta fonlarının kullanımı ve değerlendirilmesinde verimlilik ve etkinliği temel alan bir yapıda oluşturulacaktır.

"Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu" yeniden düzenlenerek "Sosyal Güvenlik Sistemi" kapsamına alınacaktır. "65 Yaş" yasası ile "Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Fonu" uygulamaları Sosyal Güvenlik Sistemi içinde yeni bir yapıya kavuşturulacaktır.

Devletin sosyal güvenlik finansmanına katkısı halen çok yetersiz düzeydedir. CHP, Sağlıklı bütçe kaynakları ile bu katkıyı arttıracak; öncelikle sosyal güvenlik kapsamı dışında kalanları bu katkıdan yararlandıracaktır.

CHP, tarım ve orman işçilerinin, tarımda kendi hesabına çalışan çiftçilerimiz ile ücretsiz aile işçilerinin sosyal güvenlik kapsamını alınmalarını sağlayacaktır.

Ulusal Sosyal Sigorta Kurumu, sosyal devlet anlayışı uyarınca saptanacak norm ve hakları belirleyecek, bunun üzerinde hakları elde etmek isteyen yurttaşlar kamu sigortalarıyla birlikte özel sigorta haklarından yararlanabilecektir. Bu uygulama ile, Ulusal Sosyal Sigorta alanlar "Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemi" içinde güvenceye kavuşturulmuş olacaktır.

CHP yönetiminde; yurt dışında çalışan işçilerimizin sosyal güvenlik sorunları ilgili ülkelerde yapılacak yeni anlaşmalarla çözülecek, kesin dönüş şartı aranmadan emekli olmaları sağlanacak; göçmen yurttaşların göç ettikleri ülkelerdeki sosyal güvenlik haklarının ülkemizde geçerli olmasını sağlamak üzere ilgili ülkelerle anlaşmalar yapılacaktır.

c) EMEKLİ DUL VE YETİMLERE ONURLU YAŞAM

Emekli, dul ve yetim maaşlarındaki artış oranlarının, uzun yıllar, enflasyon hızının altında tutulması sonucunda, sözkonusu yurttaşlarımız büyük bir yoksulluğun içine düşürülmüşlerdir. Bugün SSK ve Bağ-kur'un emekli, dul ve yetim maaşlarından önemli bir bölümü asgari ücretin dahi altında bulunmaktadır.

Kaldı ki emekli, dul ve yetimlere onurlu bir yaşam sağlanması amacı, parasal sorunların çok ötesinde, sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki bir çok etkinliği zorunlu olarak kapsamak durumundadır.

Genelde çok yetersiz olan yürürlükteki sosyal sigorta programlarının her birinde farklı normların uygulanmakta oluşu, birbirinden çok değişik hak ve menfaatlerin ortaya çıkmasına neden olmakta; emekli, dul ve yetimlerin mağduriyeti artmaktadır.

CHP yönetiminde yaşamlarının en verimli yıllarını, tüm birikimlerini, daha güzel bir Türkiye için harcamış olan emeklilerimize ve bunların dul ve yetimlerine öncelikle onurlu, insanca yaşayacakları düzeyde bir gelir sağlanacak; bu yurttaşlarımızın sağlık, korunma, dinlenme ve yaşamın yeni koşullarına uyum sağlayamama gibi sorunlarının çözülmesine özen gösterecektir.

d) ENGELLİLER VE KORUNMAYA MUHTAÇ DURUMDAKİ YAŞLILAR

Özel eğitime veya desteğe muhtaç engelliler ile korunmaya muhtaç durumdaki yaşlılarımızın durumu toplumun giderek büyüyen bir sorununu oluşturmaktadır. Toplumdaki geleneksel aile bağlarının zayıflamakta oluşu, bu alandaki sıkıntıların hızla büyümesine yol açmaktadır.

CHP yönetiminde, her yaştaki engelliler ile bakıma ve korunmaya muhtaç durumda olanlara sahip çıkılacaktır. Onlara onurlu, huzurlu, verimli bir yaşam için gerekli destek ve sosyal güvence sağlanacaktır. CHP, bunu sosyal demokrat değerlerinin ve ilkelerinin gereği olarak görmektedir.

CHP, sözkonusu sorunların çözülmesi amacıyla, yurt düzeyinde öncelikli hedef gruplarını ve bölgelerini içeren özel bir "Kamu Desteği ve Sosyal Refah Hizmetleri Ana Planı" hazırlayacaktır.

Yetki ve kaynak kullanımı ile sorumluluk açısından yerel yönetimlerin de ağırlıklı görevlendirileceği Ana Plan uygulaması ile; Sosyal Sigorta Programlarındaki kapsam eksikliklerinin giderilmesi de özenle gözetilecektir.

CHP, "Sosyal Hizmet ve Yardım Programlarını" öncelikle ve etkinlikle uygularken, koruyucu ve önleyici sosyal hizmet programlarını da hızla yaygınlaştırmayı hedef alacaktır.

e) KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

Kentlerimizin sokaklarında kendi kaderlerine terkedilmiş olan kimsesiz çocuklar ile ailelerinin dar bütçelerine katkı için sokakta çalışan çocukların konusu ülkemizde giderek büyüyen bir sosyal ve toplumsal sorundur. Koruma altına alınamayan, sokağa terkedilen, uyuşturucu, alkol, kumar gibi kötü alışkanlıklara her an düşme tehlikesi ile karşı karşıya olan çocukların sorunları, Sosyal Hukuk Devletinin temel görevleri içine alınması gereken öncelikli ve özellikli bir sosyal hizmet alanıdır.

Sağlıksız kentleşme, yetersiz sosyal güvenlik ve eğitim hizmetleri her geçen gün daha büyümekte olan "korunmaya muhtaç kent çocukları" sorununu, CHP, Sosyal Devlet anlayışının duyarlılığı içinde kesinlikle çözecektir.

Bu çocukların sağlıklı bir biçimde yetiştirilmesi, toplumsallaşması ve ilerisi için hazırlanması "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu"nun görev ve ilgi alanı ile sınırlandırılmaz. CHP, merkezi idare ve bağlı kuruluşlarının yanısıra, yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında etkili işbirliğini sağlayarak, çok yönlü politika araçları ile soruna çözüm getirecektir.

Bu anlayış kapsamında, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bu alandaki çalışmaları "Sokak Sosyal Hizmeti" olarak yapılandırılarak, etkinliğe kavuşturulacaktır.

Büyük kent merkezlerinde; "Çocuk Misafirhaneleri"nin sayıları artırılacak, nitelikleri geliştirilecek, çocukların koruyup yetiştirilebilmesi için aile kurumunun güçlenmesi hedef alınacaktır.

Aile hizmetleri geliştirilecek, "Aile Hizmetleri Merkezleri" açılıp yaygınlaştırılacak, çocuğunu etkili bir biçimde koruyup yetiştirebilmesi için aile kurumunun güçlenmesi hedef alınacaktır. Koruyucu aile ve annelik cazip hale getirilecek, özendirilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, Birleşmiş Milletler'in "Çocuk hakları Bildirgesi"ni yaşama geçirecektir.

f) İŞSİZLİK SİGORTASI

İşsizlik, emek gelirinden başka bir geliri olmayan yurttaşlarımızın karşılaşılabileceği en önemli risklerden biridir.

Ekonomideki işleyişin, serbest piyasa ekonomisinin katı kurallarına dayandığı, sanayileşmenin gözardı edildiği, dışa açılma çabalarının bilinçsiz bir şekilde sürdürüldüğü bir ortamda, çalışan ve çalışmak isteyenler eskiye göre daha çok fazla oranda açık işsizlik tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Ayrıca kentleşmenin daha hızlı ve daha düzensiz hale gelmesi, geleneksel aile yapısının ve dayanışma bilincinin çözülmekte oluşu, değer yargılarının değişmesi gibi etmenler işsiz kalanları önceki yıllarla kıyaslanamayacak ölçüde çok daha zor durumda bırakmaktadır.

Türkiye'de işsizlik sigortasına duyulan gereksinme, bu sigorta dalının uygulandığı ülkelerden daha az değildir.

CHP, çalışırken işsiz kalan kişilerin işsizlik sigortasından yararlanmalarını çalışma hakkını güçlendirici bir sosyal politika olarak kabul etmektedir.

Bu nedenle, CHP yönetiminde, çalışanların isteği ve iradesi dışında, kendi kusuru olmaksızın işsiz kalması durumunda, çalışırken ödenecek primlerin karşılığı olarak, belli bir süre gelir garantisi sağlanması esasına dayanan; ancak işçi, işveren ve Devlet'in katkılarıyla finanse edilecek olan zorunlu bir işsizlik sigortası uygulamasına başlanılacaktır. Bir yandan istihdamın yaygınlaştırılması sağlarken, öte yandan, kapsamlı "İşsizlik Sigortası" uygulamasına, kademeli olarak geçilecektir.

Bu amaçla, "İş ve İşçi Bulma Kurumu" İşsizlik Sigortasını uygulayabilecek nitelik ve yeteneklere kavuşturulmak üzere yeniden düzenlenecektir.

3.4- ÇALIŞMA YAŞAMI

a) HERKESE ÇALIŞMA HAKKI

Çalışmak her insanın vazgeçilmez hakkıdır. Ancak, bu insanların kötü ve sağlıksız koşullarda, günlük yaşamlarının büyük bir bölümünü işyerine hap-solarak geçirmesi anlamına gelmez. İşin sınırlı, çalışacak insanın çok olması kader değildir. Bu durum varolan toplumsal ve ekonomik koşulların sonucudur.

Cumhuriyet Halk Partisi, işsizlik sorununu aşmayı, herkese çalışma hakkını sağlamayı toplumsal barışın ve eşitlikçi refah toplumu anlayışının temel koşulu olarak görmektedir.

CHP, çalışma sürelerini kısaltarak, aşamalı olarak AT ülkeleri düzeyine indirecektir.

Devlet herkese çalışma hakkının sağlanması ve bu hakkın korunmasında birinci derecede sorumludur. Çalışma hakkının kaybı durumunda, ekonomik ve sosyal kayıpları giderme işlevini bizzat üstlenecektir.

CHP, gelir getirici bir iş sahibi olmayı tüm vatandaşların temel hakkı kabul eder.

CHP iktidarında, devlet, çalışmanın, insanın kendisini geliştirmesinin bir aracı olmasını sağlamak için gerekli önlemleri alacaktır.

Ücretli çalışanların farklı statülerde istihdamı yoluyla hak ve özgürlüklerinde ayrımcılık yapılması uygulamasına son verilecek; "eşit değerde işe eşit ücret" ilkesi uygulanacak; iş değerlendirmesi ve benzeri bilimsel yöntemlerle çalışma hayatında daha rasyonel düzenlemelere gidilecektir.

CHP, kadınların çalışma hayatına katılmalarını teşvik edecek, kadınların ve erkeklerin aile sorumluluklarını paylaşmalarını kolaylaştırıcı çağdaş çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılmasını sağlayacaktır.

b) ÇALIŞMA HUKUK REFORMU

1982 Anayasası ile getirilen kısıtlamalar, temel hakları sınırlayarak, çağdaş ve demokratik bir çalışma ortamının engelini oluşturmuştur.

Ülkemizde, çalışma yaşamı ile ilgili temel hakları ilk defa getirme onurunu taşıyan CHP, bu alanda asgari İLO standartlarında, çağdaş, eşitlikçi, özgürlükçü, uzlaşmacı bir yeniden yapılanmayı zorunlu görmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi ülkemizde çalışma yaşamını asgari İLO standardına kavuştururken, işçi hareketinin demokratik niteliğinin korunmasını, bütünlüğünün sağlanmasını, gücünün ve etkinliğinin artırılmasını hedef alacaktır.

CHP, bu amaçla çalışma yaşamı ile ilgili olarak, gerek Bireysel İş Hukuku, gerekse Kollektif İş Hukuku alanlarında mevcut aksaklıkların giderilmesi amacıyla, reform boyutlu köklü yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

CHP, "Bireysel İş Hukuku" alanında reform yapacaktır;

CHP, İş Yasasını, "Temel İş Yasası" olarak yeniden düzenleyecek; uluslararası çalışma normları ve ulusal ilkeler, müşterek kurallar olarak ele alınacak; denizde, basında, tarımda, ormanda çalışanlarla ilgili hükümler de bu yasa içerisinde yer alacaktır.

"İş Güvenliği" ile ilgili sorunların çözümünde etkin uygulanabilir ve kontrol edilebilir bir düzenlemeye gidilecek, 158 sayılı ILO sözleşmesi uygulamaya geçirilecektir. Bir yandan istihdam artırıcı diğer yandan çalışanların "İş Güvencesini" sağlayıcı önlemler alınacaktır. Yasada belirlenen suç ve kusurlarından ötürü işten çıkarılan işçilerin kıdem tazminatı haklarını tümüyle yitirmeleri önlenecektir.

İşçiler arasında bireysel sözleşmeli personel uygulamasına ve işçi statüsünde olması gerekenlerin kamu görevlisi statüsüne geçirilmesi yolundaki uygulamalara son verilecektir.

"Asgari ücret", vergisiz olmak ve aile geçimi esas alınarak, insan onuruna ve sağlıklı yaşama elverişli ölçüde saptanacaktır.

CHP "Kollektif İş Hukuku" alanında reform yapacaktır;

CHP, tüm çalışanların uluslararası normlar esas alınarak ve ulusal gerçeklerimizde gözönünde tutularak örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi yapma haklarını tek bir temel yasada düzenleyecektir.

Sendikal örgütlenme özgürlüğü ilkesi düzenlenirken işçinin demokratik katılımının en yüksek ve etkin düzeyde olmasını sağlayıcı kurallar getirilecektir. Güçlü sendikacılık doğrudan işçinin iradesi ile oluşturulacaktır.

Toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin tesbiti bağımsız bir organa bırakılacak, bu konuda etkin ve çabuk işleyen bir yargı denetimi sağlanacaktır.

Grev uygulamaları üzerindeki yasaklar kaldırılacak, etkinliğini sağlayıcı önlemler alınacak, ertelenmesi kararının ancak yargı organlarınca verilmesi yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu Çalışanlarının sendikalaşma ve grevli toplu iş sözleşmesi yapma hakları "ILO 151 sayılı sözleşme" esaslarına göre yeniden düzenlenecektir.

c) İŞ GÜVENCESİ

İş güvencesi işçinin işine keyfi olarak son verilmesini önleyen, verilmesi halinde çalışma ve özlük haklarını koruyan çağdaş bir anlayıştır.

CHP, iş güvencesi önündeki tüm yasal engellerin kaldırılarak bu çağdaş hakkın ülkemiz işçilerine de sağlanmasını hedeflemektedir.

Çalışma barışının sağlanmasını ve sürekliliğini kolaylaştırıcı ve özendirici önlemler almakla yükümlü olan devlet, keyfi işten çıkarmaları da caydırıcı sorumluluk üstlenmelidir.

CHP, "İş güvencesi" ve "akdin feshinde yargı denetimi" önündeki tüm engellerin kaldırılmasını, yasal boşlukların doldurulmasını, çalışma yaşamını çağdaşlaştırmanın ve demokratikleştirmenin temel koşullar olarak görmektedir.

d) TÜM ÇALIŞANLARA ÇAĞDAŞ SENDİKAL HAKLAR

Tüm çalışanların ekonomik, toplumsal ve siyasi hak ve özgürlüklerini korumak ve geliştirmek için sendikal örgütlenme süreç ve faaliyetlerini somut güvencelere kavuşturulması devletin görevidir.

Türkiye'de, sanayi toplumuna dönüşümün başlangıç aşamasında, emekçilere sendika özgürlüğünü ve toplu sözleşme haklarını tanımakla, Cumhuriyet Halk Partisi, emeğe ve emeğin örgütlenmesine verdiği önemi sergilemiştir.

CHP, demokrasinin korunması ve geliştirilmesinin, insanca yaşama ve çalışma koşullarının sağlanmasının ve insan kişiliğinin özgürce geliştirilmesinin önkoşulunun, örgütlü toplumun yaratılması olduğunu kabul eder. Bu nedenle, CHP, özellikle ücretli çalışanların özgür sendikalarda örgütlenmesini teşvik eder.

Çalışanlara sendikal örgütlenme hakkı tanınırken, sendikaların, faaliyetlerini özgürce yürütebilmeleri için mali, yönetsel ve siyasi açıdan devlet, hükümet, siyasi partiler ve diğer kurumlara bağıllığı engelleyecek, örgüt için demokrasiyi işler kılacak önlemler de alınmalıdır.

Tarım kesimindeki, mevsimlik veya geçici işlerdeki, yapı iş kolundaki işçilerin, kâpıcıların; şoförlerin, ev hizmeti görenlerin örgütlenebilmeleri ve haklarını daha etkin biçimde koruyabilmeleri, toplumsal güvenlikten eksiksiz yararlanabilmeleri desteklenecektir.

Kadın çalışanların çalışma yaşamında gittikçe artan etkinliklerine koşut, sendikal faaliyetlere katılma ve yer almalarını sağlayacak önlemlerde alınacaktır.

CHP, çalışanların çağdaş sendikal hakları önündeki, İLO standartlarına uymayan bürokratik ve yasal her türlü engeli kaldıracaktır.

e) TÜM ÇALIŞANLARA GREVLİ TOPLU SÖZLEŞME HAKKI

Çağdaş sendikal haklar gerçek anlamını ancak grevli, toplu sözleşme hakkıyla bulur. Bu nedenle, devlet, tüm çalışanların, sendikal örgütlenme hakkını güvence altına almalıdır.

Grev hakkının kullanımını önleyen, geciktiren ve etkisizleştiren tüm zorlayıcı, bağlayıcı düzenlemeler ile grev hakkının özünü zedeleyen tüm grev yasakları kaldırılmalı; grev ertelemeleri, geçerli, somut nedenlere bağlanmalı; erteleme sona erdikten sonra greve devam edilebilmelidir.

Grev, sadece toplu iş sözleşmesi sürecinde bir araç olarak görülmemeli,

toplu sözleşmelerle sağlanan hakların uygulanmasının bir güvencesi olarakta değerlendirilmeli ve bu çerçevede "hak grevi" serbest bırakılmalıdır.

CHP, toplu pazarlık hakkının kullanımını, çalışanlar, işveren ve hükümet kantarlarının katılımıyla, geçmiş deneyimlerimizin ışığında ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ilke sözleşmeleri doğrultusunda, yeniden düzenlenmesini hedef alacaktır.

CHP, memurlara, teknik elemanlara, öğretmenlere, sağlık personeline, kısaca kamu çalışanlarına sendikalanma ve grevli toplu sözleşme hakkı tanıyacaktır. Grev hakkının ilgili kamusal hizmetleri aksatmadan çağdaş normlar çerçevesinde etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

f) GÜVENLİ VE SAĞLIKLI ÇALIŞMA KOŞULLARI HAKKI

CHP, tüm çalışanların insanca yaşama ve çalışma koşullarına kavuşturulmalarını amaçlamaktadır.

Bu nedenle, işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin mevzuat, teknolojiye ve kullanılan girdilerde meydana gelen gelişmeler gözönüne alınarak gözden geçirilecek ve çağdaşlaştırılacaktır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda gerek işyerlerinde, gerek basın ve yayın organlarında çalışanları bilgilendirici ve bilinçlendirici yayınlar teşvik edilecektir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği denetim personelinin sayısı, olanakları ve yetkileri artırılarak, bağımsızlığı sağlanacak, mevzuatın ihlali durumunda uygulanacak yaptırımlar etkili hale getirilecektir.

İşyerlerinde çalışanların daha etkin katılımıyla oluşturulacak sağlık kurullarının yetkileri ve sorumlulukları artırılacaktır.

3.5- KÜLTÜR, YAZIN, SANAT

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kültür politikası;

- Özgür fakat kendi özgürlüğüyle yetinmeyen, herkes için özgürlük isteyen; özgürlüğü korumasını da özgürlüğün sorumluluğunu da bilen; bildiğiyle yetinmeyen, bildiğini sürekli sınavabilen, doğrucu geniş görüşlü çok yönlü insanı;

Tüm insanları bir tutan, kendi mutluluğunu, refahını tüm insanlığın ve toplumun mutluluğu ve refahında arayan; kendi kişiliğini geliştirirken toplumla da bütünleşebilen insanı;

- Emeğe üstün değer veren, ezmeyen, ezilmeyen ve ezdirmeyen yapıcı yaratıcı, barışçı insanı;

- Herkesin kişiliğinin özgürce geliştirmesiyle toplumsal dayanışmayı bağdaş-

tıran; düşünce özgürlüğü ve ayrılıkları içinde ulusal birliği koruyup güçlendiren bir kültür ortamı oluşturmaya yöneliktir.

a) KÜLTÜRDE GELİŞME VE ÇEŞİTLİLİK

Kültür, hoşgörü ve özgürlük ortamında yeşerir, gelişir, derinlik ve çeşitlilik kazanır.

Bireyler özdeşleştikleri toplumun, tarih kesitinin ve coğrafyasının değerleri ve öğretileri, paylaştıkları evrensel ülküleri çerçevesinde kendilerini özgürce tanımlayabilmeli, kimliklerini etkileyen kültür mozayigi içindeki konumlarını özgürce belirleyebilmelidirler.

Bu nedenle CHP, toplumun bugününü kavraması, geleceğini koruması için en temel kaynak olan kültürün demokratikleşmesini, özgürce serpilip gelişmesini, farklı formlar içinde ifade edilebilmesini temel ilke olarak benimsemektedir.

İrk, din, dil, mezhep ve köken farklılıklarını kültür mozayigimizin zenginliği olarak gören CHP, kültürde bu çeşitliliğin, ayrımsız olarak geliştirilmesine, korunmasına, saklanmasına ve sunulabilmesine katkıda bulunacaktır.

CHP, bu alanda getireceği yeni politikalarla, sanat ve kültürü Türkiye insanının yaşamının bir parçası kılacak, sürekli gelişen bir kültürel ve estetik anlayışın ülkemizde kurumsallaşmasının alt yapısını oluşturacak; temel eğitim kademesinden itibaren kültür derslerinin okutulmasını sağlayacaktır.

b) SANAT, DİL VE YAZIN'A DUYARLILIK, SANATÇIYA DESTEK

Yazın ve sanatta yaratıcılık ve özgürlük, dilde zenginlik toplumsal kültürel birikimin göstergesidir. Sanatı önemsemeyen, sanatçıları desteklemeyen toplumlar çağdaşlığı yakalayamaz.

Yazın ve sanatta yaratıcı olan bireydir. O nedenle bireyin yaratıcılığını, özgürlüğünü sınırlayıcı güdümlü anlayış ve politikalar benimsenemez.

Kamu yazın, sanat, dil, kısaca kültürel etkinlik alanlarında bir yönlendirici ve güdümlüleyici işlev üstlenmekten çok, toplumsal kültür üretiminin temel ve alt-yapısal koşullarını hazırlamakla, kültürel etkinlikleri özendirici önlemler almakla yükümlü olmalıdır. Bu anlayışla, tüm Devlet Sanat Kurumları idari ve sanatsal özerkliğe kavuşturulacaktır.

CHP, yazın ve sanatın tüm dallarında, kültürün her alanında, ürünlerin yaratılması konusunda, toplumun bütün kesimlerine eşit olanaklar tanımayı hedef almaktadır. Sanatçıların ve yazarların müdahalelerden uzak bir anlayışla özendirilmesi ve desteklenmesi, bu amaçla özerk bir Sanat Kurumunun oluşturulmasını sağlayacaktır.

CHP, bilgi çağına geçişin temel gereci olan kitap, kitabeveleri ve kütüphane-

ler için özel duyarlılık içinde olacak, destek sağlayacaktır. Telif haklarını sahipleri lehine geliştirmek, patent ve fikri mülkiyet ile ilgili mevzuatı çağdaş yapıya kavuşturmak, sanatçıların, yazarların ve düşünürlerin sosyal güvenliğini sağlamak, vergi kolaylıkları getirmek için gerekli adımları atacaktır. Siyasi amaçlı veya keyfi yasak ve sansürü her türlü idari öndenetimi kesinlikle kaldıracaktır. CHP bu konuda sadece yargı kararına bağlı kalınmasını öngörmektedir.

Halk kütüphanelerine ülkemizde yayınlanan tüm kitapların alınması; kitap için özel kağıdın ayrıcalıkla kitabevlerine sağlanması gerçekleştirilecek; gezici kütüphanelerin yaygınlaştırılması sağlanacak; Talim ve Terbiye Kurulu kaldırılacaktır.

CHP, tiyatro, bale, opera, sinema ve özgün-çok sesli ve çağdaş müziği kültürel gelişmenin önemli öğeleri olarak kabul etmektedir. Bu alandaki faaliyetlerin uluslararası ölçüde etkinliğe kavuşabilmeleri için devletçe desteklenmelerini öngörmektedir. Yerel kültürel mozaiğimizin zenginliklerini, farklı güzelliklerini ve folklorunu geliştirmeyi hedef almaktadır.

Sanatın her dalında özel yeteneği bulunan gençler, eğitim veya benzeri süreçlerde becerilerini geliştirebilmeleri için en geniş ölçüde desteklenecektir.

CHP, Atatürk'ün başlatmış olduğu Türk dilinin gücünü halktan ve kaynaklarından alarak zenginleştirilmesi; arı, yalın ve özgün yapısını koruyabilmesi; yazın, sanat ve bilimin her alanında yeterli hale gelmesi sürecini kararlılıkla sürdürecektir.

Bu amaçla kurulmuş bulunan Türk Dil Kurumu'nun kapatılmasını, adının ve mal varlığının güdümlü ve bağımlı bir resmi kuruluşa verilmesi işlemini ara dönemin hukukdışı bir tasarrufu sayan CHP, Türk Dil Kurumuna gerçek niteliğinin ve öz varlığının kazandırılmasını zorunlu saymaktadır.

Tarih araştırmalarını amaçlayan ve Türk Dil Kurumu ile birlikte Atatürk'ün resmi vasiyetnamesinde yer alan Türk Tarihi Kurumu'nda dahil olmak üzere, her iki kurumun kurtarılması ve gerçek işlevlerini sürdürebilmeleri için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını öngörmektedir.

c) TARİH, KÜLTÜR VE DOĞA ZENGİNLİKLERİNİN KORUNMASI

Tarih ve kültür zenginliklerimizin, tarihi kültürel mirasımızın doğasını oluşturan yapısının, taşınır veya taşınmaz kültür varlıklarımızın özenle korunması gerekir. Kamu kesiminin bu alandaki hizmet mekanizmaları son yıllarda giderek etkisizleşmiş, büyük ölçüde işlevsiz hale gelmiştir.

Kültür varlıklarına ait oldukları yerlerde sahip çıkılmalı, korunmalı ve yaşatılmalı; ait oldukları ortamlarda insanlığa sunulmalıdır.

CHP, bu değer ve zenginlikleri, çağdaş yöntemlerle kavrayarak gelecek nesillere tüm birikim ve özellikleri ile aktarmayı temel görev bilmektedir. Ülke-

mizden çıkartılmış kültür varlıklarının geri kazanılması hedef alınacaktır. CHP, tarihi çevreyi içinde yaşayan insanlarla beraber toplumun hizmetine sunacaktır.

CHP, bu konuda ekonomik çerçeveyi düzenleyecek bir kurumsal ve yasal yapının da oluşturulmasını zorunlu görmektedir.

CHP, ülkemizin çok çeşitli kültürel birikimini tarih-kültür ve doğa zenginliklerini çağdaş bilimsel yöntemlerle araştıran, dengeleyen yayan kurum ve arşiv düzenin geliştirilmesini öngörmektedir.

3.6. YERLEŞME DÜZENİ

Ülkemizin ekonomik ve toplumsal yapısındaki hızlı gelişme ve değişme, yerleşme düzeninde önemli değişimlere ve dönüşümlere neden olmaktadır.

Gelişme sürecinde; insan sağlığının korunması, yaşam kalitesinin artırılması, doğa ile insan ve toplum yaşamının uyumlu hale getirilmesi gereklidir. Bu gereklilik çağımızda çok özel bir önem kazanmıştır.

Sanayileşmeyi, büyüme ve kentleşmeyi hızlandırarak sürdürürken, gelişme hızını kesmeksizin, bu olguların yaratacağı olumsuzlukları da planlı ve kararlı bir biçimde önleyecek yeni politikalara gereksinim vardır.

a) PLANLAMA

Ülkemiz coğrafyası, büyüklüğü yanında; iklimi, fiziki özellikleri, taşıdığı değerler ve yaratabileceği olanaklar, barındırdığı medeniyetler ve yaşattığı değişik kültürler ile gelişmişlik düzeyleri açısından, önemli farklılıklar göstermektedir.

Ülkenin tüm kaynaklarının verimli biçimde devreye sokulabilmesi, ülkenin her yerinde dengeli bir gelişmenin başlatılabilmesi ve yurttaşlarımızın tümü için yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi hem gereklidir hem de zorunludur.

Ülkemizin gerçekleri, yerleşme düzenine ilişkin olarak, her düzeyde ve her kademede; düzenleyici, özendirici ve yol gösterici nitelikte bir planlamanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi; liman, havaalanı, karayolu,, demiryolu, barajlar ve haberleşme gibi kalkınmayı ve kentleşmeyi doğrudan etkileyen temel alt yapıların, bölgesel kalkınma hedeflerine ve çevre düzeni planlarına uygun olarak programlanmasını sağlayacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, yerleşme düzenine ilişkin genel planlama faaliyetlerini, aşağıda belirtilen beş kademeli bir planlama anlayışı içinde sürdürecektir.

Bölgesel Planlama

Cumhuriyet Halk Partisi, ulusal bütünlüğün sağlam temellere oturtulabilmesi, demokrasinin kökleştirilip, geliştirilebilmesi ve fırsat eşitliği içinde herkesin refahtan payını alabilmesi için, bölgesel gelişme ile bölgeler ve yöreler arası eşitsizliklerin giderilebilmesini eş zamanlı olarak gerçekleştirme karındadır.

CHP, bölgelerin ve bölgeler içindeki alt bölgelerin; kaynaklarını, olanaklarını, gelişme potansiyellerini, ülke bütünlüğü içindeki yerlerini ve ağırlıklarını belirleyerek, fiziki boyutu da içeren bölge planları yapılmasını sağlayacaktır.

Çevre Düzeni Planlaması

Cumhuriyet Halk Partisi, bölgesel planlama çerçevesinde, doğanın, çevrenin ve tarihsel kültür mirasının korunmasına ilişkin ilkeleri; bölgenin yeraltı, yerüstü kaynaklarının, flora ve fauna değerlerinin korunduğu arazi kullanma kararlarını, dengeli ve sağlıklı kentleşme kuralları ile uygulamaların sıralanmasını ve zamanlamasını içeren çevre düzeni planlarının yapılmasını sağlayacaktır.

Bölgesel ölçekte uyumları sağlanmış olan çevre düzeni planları; yerleşme düzeninin ana yapısını oluşturacak ve yerleşme dokusuna ilişkin temel saptamaları ve kararları içerecektir.

Nazım İmar Planları

Kent özellikleri taşıyan tüm yerleşme merkezleri ile yakın çevreleri, gelişme alanları ve mücavir alanları için Nazım İmar Planları yapılacaktır.

Nazım imar planlarının, hazırlanması, uygulanması ve değiştirilmesi konularında; merkezi idare ve taşra örgütleri ile yerel yönetimler ile ilgili meslek kuruluşları arasında anlamlı ve dengeli bir işbirliği sağlanacaktır.

Kentsel Planlama

Kentsel planlama; kentlerin formunu ve yapılaşma koşullarını belirleyen imar planları kavramını da içeren, ancak daha geniş bir çerçevede kentsel sorunların tümünü kapsayan, bu sorunların çözümü için, kararlar, politikalar ve mekanizmalar öneren bir kavram olarak değerlendirilecektir.

Kırsal Planlama

Cumhuriyet Halk Partisi, kırsal planlama kavramını; kırsal alandaki yerleşme birimlerinin yer seçimleri yapılarak konumlandırılması, iç düzenlemelerinin yapılması, aralarındaki ulaşım, haberleşme ve pazar ilişkilerinin kurulması ile, kırsal alanın tüm doğal zenginliklerini, orman, toprak ve hayvan varlıklarının geliştirilerek ekonomiyeye kazandırılması olarak tanımlanmaktadır.

b) KENTLEŞME

Ülkemiz hızlı bir kentleşme süreci yaşamaktadır. Ancak, kentleşme süreci sağlıklı ve düzenli işlememektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi; kentleşmenin, bölgesel planlama ve çevre düzeni planları çerçevesinde, sağlıklı ve düzenli bir süreçte gerçekleşmesini, bu doğrultuda yeni kentsel politikalar üretilmesini ve kentleşme sürecinin, yerel yönetimlerin sorumluluğuna devredilmesini öngörmektedir.

Yerleşme Düzeninde Kademelenme

Köylerden, metropollere kadar bütün yerleşme birimleri, işlevlerine, etki alanlarına ve büyüklüklerine göre anlamlı bir kademelenme içinde, bölgesel kalkınma hedeflerine ve çevre düzeni planlarına uyumlu olarak değerlendirilecek ve oluşturulacaktır.

Kentsel Arsa

Kentlerimizde yaşanan plansız gelişmenin ve çarpık yapılaşmanın temel nedeni, zamanında ve yeterli düzeyde kentsel arsa, yani alt yapısı ve imar hakkı olan arsa üretilmemiş olmasıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi, kentlerimizi geliştirilip çağdaşlaştırabilmek için; kentsel planlama çerçevesinde, gelişme dinamiklerini ve gelişme zamanlamasını gözeterek biçimde donatılı ucuz kentsel arsa üretilmesini mutlaka sağlayacaktır. Bu amaçla, yeni yasal düzenlemeler ve yeni kurumlaşmalar gerçekleştirilecektir.

Kentsel Alt-Yapı

Kentsel altyapı; yol, su, kanalizasyon, enerji ve haberleşme gibi fiziki ve teknik donanımlar yanında; eğitim, sağlık, dinlenme ve eğlence tesisleri, yeşil alanlar ile yönetim ve alışveriş merkezleri gibi sosyal donanımları içermektedir.

CHP yönetiminde; sağlıklı ve düzenli kentleşmenin en önemli gereksinimi olan kentsel altyapı, kentsel gelişmenin önünde gidecek biçimde planlanıp gerçekleştirilecektir.

Kentleşme Fonu

Kentleşme süreci; yeni değerler, yeni olanaklar ve fırsatlar yaratan, katma değeri yükselten, bu arada yüksek düzeyde rant oluşturan dinamik bir olgudur.

Ancak, kentlerde yaratılan değerlerden kentlere dönen paylar çok düşük düzeydedir.

Cumhuriyet Halk Partisi, gerek imar planlaması gerekse kentsel arsa üretil-

mesine ilişkin yeni bir yasal ve kurumsal düzenleme yaparak, kentleşme ile oluşan değer artışlarının önemli bir bölümünü Kentleşme Fonu'na aktararak toplumsallaştıracaktır.

Kentleşmenin Finansmanı, Belediyeler eliyle Kentleşme Fonu'ndan sağlanacaktır.

Metropoller

Gelişme potansiyelinin ve gelişme dinamiklerinin yüksek olduğu yörelerde, kentler hızla büyüyerek ve birleşerek metropoller oluşturmaktadır. Varolan metropoller daha da büyümekte, yer yer yeni metropoller ortaya çıkmaktadır.

Ancak, gelişmeyi yönlendirebilecek nitelikte metropol yapılanması ve metropol yönetimi sağlanamamıştır.

Metropoller, Bölgesel planlama çerçevesinde en üst düzeyde yönetici ve yönlendirici merkez olarak yeni bir yapılanmaya ve yeni bir yönetim anlayışına kavuşturulacaklardır.

Kentsel Yerleşmeler

Yerleşme düzeninin omurgasını oluşturan kentsel yerleşmeler, büyüklükleri ve etkinlikleri açısından farklılıklar taşımaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, kentsel yerleşmelerin dengeli bir planlama ve uygulama sürecine sokulmasını ve kentlerin iç yapılanmasında ve büyümelerinde, altyapı ve sosyal donanımına bağımlı bir politikanın sürdürülmesini sağlayacaktır.

Turistik Yerleşmeler

Ülkemizin turizme dönük zenginlikleri, turistik yerleşmelerin hızla gelişmesini ve yoğunlaşmasını sağlamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi, turistik yerleşmeleri destekleyecek, bunların planlanması, oluşturulması geliştirilmesi ve yönetimleri ile ilgili özel kurumlaşmalar ve yasal düzenlemeler yapacaktır.

Kırsal Yerleşmeler

Ülke nüfusunun beşte ikisi hala kırsal yerleşmelerde yaşamaktadırlar. Kırsal yerleşmelerin önemli bir bölümü depremlerden ve öteki doğal afetlerden etkilenmekte bir bölümü de köy altı yerleşme birimlerinden mezra ve kom'lardan oluşmaktadır.

Bu yerleşme dokusu, kapalı ekonominin ve ilkel tarım ilişkilerinin ürünüdür.

Ne ekonomik açıdan ne yönetim açısından ne de sosyal açıdan rasyonel olmayan bir yerleşme dokusudur.

Cumhuriyet Halk Partisi, dağınık kırsal yerleşmelerin, rasyonel ölçülere ulaşabilmesini özendiren önlemler alacak ve destekler sağlayacaktır. Bu bağlamda, dağınık yerleşim birimlerinin belirli çekim merkezlerinde toplulaştırılması hedef alınacaktır.

c) BARINMA

Barınma'da temel sorun, barınma ortamının, barınma niteliğinin ve barınma kalitesinin geliştirilmesidir.

Cumhuriyet Halk Partisi, barınmaya ilişkin yeni politikaları aşağıda belirtilen beş başlık altında, geliştirilerek uygulamaya koyacaktır.

a) Nüfus Artışı ve İç Göç

Ülkemizde hızlı nüfus artışı yanında, özellikle metropollere ve büyük kentlere yönelik olarak büyük bir iç göç yaşanmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, hızlı nüfus artışını, aydınlatıcı ve özendirici önlemlerle azaltma yönünde yeni politikalar uygulayacaktır.

CHP, iç göçü besleyen olumsuzlukları ortadan kaldıracak uygulamalar yanında, iç göçün ülke coğrafyasında dengeli ve sağlıklı olarak gerçekleşmesini, göç eden nüfusun gittiği kentlerde sağlıklı bir yerleşme ve barınma ortamına kavuşmasını sağlayacak her türlü yasal düzenlemeyi yapacaktır.

Kentsel Konutlar

Metropollerde ve hızla büyüyen kentlerde, ikili bir barınma yapısı oluşmuştur. Bu kentlerde nüfusun en çok yarısı vasıflı ve sağlıklı kentsel konutlarda oturabilmektedir.

CHP, izleyeceği kentleşme politikaları ile, sağlıklı ve vasıflı kentsel konutların üretilmesine engel olan olumsuzlukları ortadan kaldıracak, Kentleşme Fonu ile konut üretimini destekleyecek ve toplu konut üretimini yeni bir örgütlenme çerçevesinde hızlandıracaktır.

Gecekonular

Gecekonuların oluşması, doğal sayılabilecek nedenlere ve gerçekçi olmayan yetersiz politikalara dayandırılmakla beraber, gecekonuların oluşmasında, kentsel rant'tan pay alma yarışı ve yönetim aksaklıkları ile siyasal kaygıların önemli ölçüde etkili olduğu yadsınamaz.

Cumhuriyet Halk Partisi, izleyeceği kentleşme politikaları ile, gecekondulaş-

mayı geriletecek ve zaman içinde gecekondulaşmayı aşacak bir ortam yaratacaktır.

CHP, böyle bir ortam ve aşama sağlayıncaya kadar, varolan gecekondulara, bugünkü alışkanlıklarla, oldu bittilerle ve gözyumma yaklaşımıyla yenilerinin eklenmesine kesin olarak engel olurken, planlanmış ve en alt düzeyde de olsa fiziki, teknik ve sosyal alt yapıları oluşturulmuş gelişme alanlarında, gecekondu sürecini yasallaştırarak konut yapımını kolaylaştıran ve yönlendiren yeni bir model uygulamaya koyacaktır.

Yazlık Konutlar

Yazlık konutların çok büyük bir bölümünün yıllık kullanım süresi oldukça düşük bir düzeydedir.

Cumhuriyet Halk Partisi, kentlerde konut açığı kapanıncaya kadar yazlık konutları desteklemeyecektir. Yazlık konutların, iç ve dış turizm kullanımına yönlendirilmesi özendirilerek, yıllık doluluk oranlarının artırılması olanakları değerlendirilecektir.

Kırsal Konutlar

Kırsal konutların niteliklerinin yükseltilmesi büyük önem taşımaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, korunması gerekiolan kırsal yerleşmelerde, konutların iyileştirilmesi ve depreme dayanıklı hale getirilmesi amacıyla teknik yardım ve kredi desteği sağlayacaktır.

Korunmaması gereken kırsal yerleşmelerin ise yer değiştirmesini kolaylaştırmak ve hızlandırmak için özel destekleme politikaları uygulayacaktır.

3.7. ÇEVRE POLİTİKALARI

Cumhuriyet Halk Partisi, temiz, sağlıklı ve yeşil çevreyi çağdaşlığın simgesi; böyle bir ortamda yaşamayı ise bireylerin temel hakkı olarak kabul eder. Çevre hakkı artık evrensel anlamda insan hakları kapsamına girmiştir.

Ekolojik dengeleri gözetmeyen kalkınma çabaları tıkanmaya mahkumdur. Bu nedenle, üretim, büyüme, sanayileşme, kentleşme uğraş ve politikaları, ne pahasına olursa olsun anlayışı ile değil, çevreyi ve doğayı kirletip tahrip etmeden yürütülmelidir.

Ülkemizde hızla artmakta olan toprak erozyonunu önlemek, yeşil örtünün ve canlı yaşamın birlikte oluşturduğu ekolojik dengenin bize sunduğu doğal zenginliklerin bilinçsizce kullanılıp geri dönüşsüz yitimine izin vermemek zordur. CHP, erozyon tehlikesine karşı bir "Ulusal Plan"ı kararlı şekilde uygulamaya koyacaktır.

Büyüme hedef ve stratejilerinin belirlenmesinde, global doğal kaynakların sı-

nırlılığını dikkate alan "sürdürülebilirlik kriteri"nin dünya ölçeğinde gözetilmesinde duyarlılığını ortaya koyacaktır.

CHP, Türkiye Cumhuriyeti'nin çevre korunması konusunda imzaladığı uluslararası belgelere uyulmasında kararlılık gösterecek, Türkiye'nin çevresel konularda görüş ve tavrını uluslararası platformlara taşıması sağlanacaktır.

CHP, kentsel alt yapıların tamamlanmasını; katı atık sorununun, ileri teknoloji ve sağlık kuralları içinde çözülmesini; kıyı, deniz ve göllerin herkesin ortak kullanımı için korunmasını, bu alanlarda yapılanmanın kullanımı engellemesini; kentlerin yeşil kuşaklarla donatılmasını görev bilmektedir.

CHP, özellikle, tüm tatlı su kaynaklarımız ile Marmara Denizi'nin kirlenmesini "özel bir proje" kapsamında kontrol altına alacak; "Akdeniz ve Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Uluslararası Sözleşmeleri"nin uygulanmasını özenle sürdürecektir.

Sanayileşme ve enerji tüketimi ile çevre koruma politikaları birbirinin engeli değil, beraber geliştirilmeleri gereken hedeflerdir. Teknoloji tercihlerinde çevreyi koruma boyutu kesinlikle dikkate alınmalı; çevre kirliliğinin önlenmesi ile ilgili teknolojilerin transferi, özümlemesi ve üretimi desteklenmelidir.

CHP iktidarında, sanayi ve enerji tesisleri'nin belirlenecek çevre standartlarına uymaları; bunun için gerekli teknolojik önlemleri almaları özendirici yöntemlerle kesinlikle sağlanacaktır. Verimli tarım alanlarının sanayi ve yerleşim bölgeleri olarak kullanımı önlenecektir.

Çevre sorunlarının kaynağında denetimle kontrolü ve asgariye indirilmesi hedef alınacak; Türkiye'nin çevresel envanteri çıkarılacak; korumacı çevre politikalarına etkinlik kazandırılacaktır. Sanayi politikaları, programları ve yatırımlarının "Çevresel Etki Değerlendirilmesi" (ÇED) eşliğinde gerçekleştirilmesine özen gösterilecek, bu amaçla, özerk bir yapıda "Yüksek ÇED Kurulu" oluşturulacaktır. Bu kurul ÇED raporlarının bilimselliği ve tutarlılığını sağlayacaktır.

Tüketici toplumu ile çevre korumacılığı arasında dengeli bir ilişki kurmak için çaba harcanacak, çevre dostu ürünlerin halk tarafından kolaylıkla tanınabilmesi için amblem uygulamasına geçilecektir.

CHP, Çevre Bakanlığını, politikaları belirleyen, yönlendiren, eşgüdümü sağlayan bir yapıda gerçekleştirecek; yaptırım ve denetim işlevlerini ağırlıklı Yerel Yönetimler ve Çevreci Sivil Toplum Örgütleri eliyle yürütülmesini; çevrenin kirlenmesinin bedelini kirletenin ödemesini sağlayacaktır.

Çevre sorunları yaratma olasılığı bulunan yatırım ve uygulamalarda yöre halkının bilgilenebilmesi sağlanacak, gerekirse, "referandum" yoluna başvurulacaktır.

CHP, temiz, sağlıklı ve yeşil bir dünya için çevrenin ve doğanın korunması bilincini yaygınlaştırmak için, tanıtıl ve eğitsel faaliyetlere önem verecek; bu amaçla zorunlu ders uygulamasına geçecektir.

CHP, nesli tükenmekte olan hayvan ve bitki türlerinin korunması için gerekli etkin önlemleri alacak; "Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi" ilkelerinin ülkemizde de yaşama geçirilmesini sağlayacaktır.

3.8. GENÇLİĞE YENİ BİR DÜNYA

Demokrasinin kesintiye uğradığı dönemlerde baskı politikaları en derinine gençlik kesimini yaralamıştır. Ülke ve dünya sorunlarına duyarlılık, paylaşım, toplumsal üretkenlik gibi konulara yabancılaştırılan gençlerimize, dün olduğu gibi bugünde, CHP sahip çıkmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi kurucusu Atatürk'ün, "Laik Cumhuriyeti gençliğe emanet eden" anlayışı ile yoğrulmuş; varlığını gençliğin özgürlüğü, esnekliği ve başarısıyla bütünleşmiş bir partidir.

Bu anlayışla, CHP, ister okulda veya üniversitede, ister işyerinde veya siyasette olsun, gençliğin katılımını ve dinamizmini temel kabul etmektedir.

Gençliğin, okul ve üniversitede "öğrenci örgütleri", dışarıda ise kültürel etkinlikler amaçlı "gençlik dernekleri" kurmaları desteklenecektir.

CHP, gençliğin politikada aktif olarak yer alması için gerekli yapılanmanın sağlanmasını; mevcut yasal engellerin kaldırılmasını; gençlere seçme ve seçilme hakkının eksiksiz tanınmasını öngörmektedir. Bu amaçla, CHP, seçme yaşını 18'e, seçilme yaşını ise 25'e indirecektir.

CHP, yarınlığımızın güvencesi olan gençliğin yaratıcı, özgün ve özgür düşünebilen, kültürlü, hoşgörülü, yüksek moralli ve sağlıklı bireyler olarak gelişebilmeleri için her türlü önlemi alacak; ekonomik ve sosyal politikalarda, eğitim, kültür, spor ve sağlık uygulamalarında gençlik kesiminin sorun ve ihtiyaçlarına öncelik verecek; gençliğimizin evrensel ve ulusal olanaklardan, teknolojik yeniliklerden eksiksiz yararlanmalarını sağlayacaktır.

CHP, gençliğin evrensel kültürel ve teknolojik gelimelerden yararlanabilmesi, çalışan gençlerin becerilerinin geliştirilebilmesi için "Gençlik Kültür ve Gelişme Merkezleri" kuracaktır.

CHP, 18 yaşından sonra sokağa terkedilen "yurtlu gençlerin" barınma ve istihdam sorunlarının çözümüne öncelik verecektir.

3.9. HERKESE SPOR VE DİNLENCE OLANAĞI

Sporu, sağlıklı yaşamın, bireyin dengeli gelişmesinin önemli bir unsuru olarak değerlendiren CHP, gençliğin spor yapabilme olanaklarını arttırarak, çağdaş düzeye getirmeyi amaçlamaktadır.

CHP, amatör sporların her türünün eğitim sistemi içinde yapılabilmesinin, öğrencilerin bu sürece yaygın katılımının koşullarını oluşturacaktır.

Beden eğitimi yaygınlaştırılarak ve yaygın halk sporuna önem verilerek, herkes beden gücünü geliştirme olanağına kavuşturulacaktır.

Sporun her yaşta, herkes tarafından, süreklilik içinde, bir yaşam biçimi olarak yapılabilmesi için gerekli fiziki ortamın geliştirilmesine yerel yönetimlerin katkıları desteklenecektir.

Yöresel doğal olanaklardan herkesin dinlenme amacıyla en etkin şekilde yararlanması hedef alınacak; amatör kulüplerin ve sivil toplum oluşumlarının spor alanındaki faaliyetleri özendirilecektir.

3.10. YURT DIŞINDA YAŞAYAN YURTTAŞLAR

1960'lı yıllarda Avrupa'nın kalkınmasına katkı için başlatılan işçi göçü sonucu, bugün, milyonlarca insanımız yurtdışında yaşar hale gelmiştir. Bir çoğu daha uzun yıllar, belki de sürekli olarak bu ülkelerde kalacaktır.

Bu insanlarımızın, yurtdışındaki "birinci", "ikinci" ve "üçüncü kuşak" tüm yurttaşlarımızın, her geçen gün artan sorunlarla iç içe, yaşadıkları ülkelerde görecekları saygınlıkla, Türkiye'nin bu ülkelerdeki saygınlığı arasında doğrudan bir ilişki vardır.

AT'a geçiş sürecinde, yurttaşlarımıza serbest dolaşım hakları sınırlandırılarak, ırkçı saldırılara maruz bırakılarak, "3.sınıf vatandaş" uygulaması yapılmasını kabul etmek mümkün değildir.

Cumhuriyet Halk Partisi, yurtdışında yaşayan yurttaşlarımızın ülkemizden kaynaklanan sorunlarını çözmeyi; yaşadıkları ülkelerden kaynaklanan sorunların çözümüne ise aktif katkıda bulunmayı görev bilmektedir.

CHP, yurtdışındaki yurttaşlarımızın onurlu ve güvenceli yaşam hakkı için;

- Dil, kültür ve kimliğin yaşatılması ve geliştirilmesi,
- Eşit haklar ve kolaylıklar getirilmesi,
- Ekonomik ve sosyal güvenceler sağlanması,

ilkeleri çerçevesinde kapsamlı bir "programı" hızla uygulamaya geçirecektir.

CHP dışarıdaki yurttaşlarımıza yönelik her türlü ırkçı saldırı ve etnik temizleme girişimlerine kararlılıkla karşı koyacaktır.

CHP, dışarıda yaşayan yurttaşlarımızın, ana dillerini, kültürlerini, kimliklerini, inanç ve değerlerini yaşadıkları ortamla yabancılaşmadan koruyup geliştirilebilmeleri için gerekli hizmetleri kendilerine etkinlikle götürülmesini çok önemli bir görev olarak görmektedir.

CHP, yurtdışında yaşayan yurttaşlarımıza bugüne kadar Türkiye'de seçimle-

re katılma hakkı verilmemiş olmasını demokrasimizin önemli bir eksikliği olarak görmektedir. Bu nedenle, CHP, Türkiye'deki seçimlere buldukları ülkeden oylarıyla veya aday olarak katılabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

CHP, çifte vatandaşlık uygulamasına yaygınlık kazandıracak; çifte vatandaşlıktan kaynaklanan sorunları en aza indirmek için, yurttaşlarımızın yaşadığı ülkelerle ikili anlaşmaları hedef alacaktır.

12 Eylül hukuku ile, binlerce yurttaşımız, idari kararlarla yurttaşlıkları kaybettikleri için mağdur durumdadırlar. Oysa, yurttaşlık kişiye özgü bir haktır. CHP, bu alandaki haksızlıkları kararlılıkla giderecektir.

CHP, yurtdışında yaşayan yurttaşlarımızın sosyal güvenlikle ilgili eksiklik ve haksızlıklarını giderecek; kesin dönüşten bağımsız olarak emeklilik hakkı kazanmalarını sağlayacaktır.

Yurtdışında çalışan işçilerimizin haklarının daha iyi korunabilmesi için önceki yıllarda yapılan sosyal güvenlik anlaşmaları yenilenecektir. İşçilerimizin çalıştığı, fakat sosyal güvenlik anlaşması imzalanmamış olan ülkelerle, göçmen yurttaşlarımızın geldiği ülkelerdeki kazanılmış sosyal güvenlik haklarını koruyucu anlaşmalar yapılacaktır.

Kesin dönüşlerinde uyum sağlayabilmeleri, uygun çalışma ve huzurlu yaşam ortamı bulabilmeleri, gençlerinin üniversite dışında kalmamaları için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

CHP, yurtdışında yaşayan yurttaşlarımızın bu ve diğer sorunlarına kalıcı ve sürekli çözüm bulmak için, bu amaçla görevli "Yurtdışında Yaşayan Yurttaşlar Bakanlığı"nı oluşturacaktır.

IV- ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ İLİŞKİLER

4.1. ULUSAL GÜVENLİK

a) SİYASAL ŞİDDET-TERÖR

Terör ülkemizin ve demokrasimizin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. İktidar iddiasında olan siyasal partiler özellikle bu konuda bilgili, birikimli ve hazırlıklı olmak zorundadırlar.

Bilgisiz, birikimsiz ve çözüm üretme konusunda yetersiz siyasal iktidarlar aynı yanlışları ısrarla sürdürerek terörü azdırmışlardır.

Terörün olağan dışı yönetim ve hukuk rejimleriyle önlenmeyeceği yaşanan olaylarla kanıtlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi terörü olağan dışı yöntemlere sığınmadan sivil yönetim çerçevesinde önleyecektir. Bu amaçla;

- Terörü önlemeye yönelik kalıcı nitelikli "ulusal bir politika ve program" oluşturulacaktır. Çözümü sadece güvenlik etkinliklerinden beklemek kolaycılığı terk edilmelidir. Terörü gerçekten önleyebilmek için toplumun sivil-resmi tüm kurumları ile görev alması ve katkıda bulunması inancı yaygınlaştırılacaktır. Demokrasinin ve toplumsal barışın topyekün direnç, dayanışma ve sahiplenme ile korunabileceği bilinci bu programın özünü oluşturacaktır.

- Siyasal şiddet ve terörü sürekli izlemek, incelemek bilgi ve haber toplayıp değerlendirmek, başka ülkelerdeki kazanımlardan da yararlanarak uzun dönemli senaryolara göre seçenekli önlemler üretmek, önermek ve uygun teknolojiyi sağlamakla görevli "İç Güvenlik Araştırma Enstitüsü" birimi oluşturulacaktır.

- Gelişmiş, yeterli, çağdaş ve yaygın bir haber alma ve değerlendirme ünitesi kurulacak; demokrasi anlayışına uygun çerçevede etkin işlerliğe kavuşturulacak; bu konudaki eksiklik ve yanlışlıklar giderilecektir.

- CHP yönetiminde, devletin istihbarat örgütü sivilleşecektir.

- Terör olaylarının, terör örgütlerinin ve siyasal şiddet eylemcilerinin üzerine gitmek amacıyla özel sivil bir iç güvenlik gücü yapılandırılacaktır. Uzman ve profesyonel elemanlardan oluşacak özel eğitilmiş bu güvenlik gücü, şiddet örgütlerini tanıyan, sürekli izleyen, teknik ve taktiklerini bilen, eylem aşamasına gelmeden önlemeye yeterli olanak, yetenek ve teknolojiyle donatılarak tüm duyarlı bölge ve şehirleri kontrol edecek seviyede ve yerlerde konuşlandırılarak görevlendirilecektir. Bu gücün elemanları ayrıca, halkla ilişkiler, demokratik, temel hak ve özgürlükler gibi konularda da en üst düzeyde bilgilerle donatılacak ve bu doğrultuda davranış alışkanlıkları edinmeleri sağlanacaktır.

- Siyasal şiddetleri örgütleriyle sıcak temasta kesinlikle ve sadece bu özel güç görevlendirilecektir.

- Savaş teknikleriyle eğitilmiş düzenli ordu birlikleri sınır güvenliğinde görev alacaklardır.

- Koruculuk uygulamasına son verilecek; yeni düzene geçiş sürecinde korucular geçici üretken istihdam olanaklarından yararlandırılacaktır.

- Şiddet eylemlerinde yaşam hakkına özen gösterilen nokta uygulamaları esas alınacaktır. Halkı esirgemenin bir yolu da budur. Özel iç güvenlik gücünün terör eylemcisine onu bir süre için etkisizleştiren ve yargılanmasını da sağlayan araçlarla yaklaşması sağlanacak, bu anlayışla eğitileceklerdir.

- Ülkemizdeki her türlü terörün dış destek kaynaklarına duyarlılık, dış ilişkilerimizi yöneltici temel kriterlerden biri olarak değerlendirilecektir.

- Yeni iç güvenlik örgüt "İç Güvenlik Müsteşarlığı" bünyesinde yapılandırılacaktır. Yukarıda özellikleri belirtilen birim ve kuruluşlar anılan Müsteşarlığın örgüt şeması içinde yer alacaktır.

Bu önlemleri yanı sıra, CHP iktidarı, yönetimi yeniden yapılandırarak, barış ve hoşgörü içinde ulusal bütünlüğünü pekiştirerek, demokrasimize çağdaş boyutlarıyla işlerlik kazandırarak ve terörün kaynaklandığı tüm olumsuzlukları kurularak terörü toplumsal gündemimizden çıkaracaktır.

b) İÇ GÜVENLİK

İç güvenlik gereksinmesi, devletin oluş nedenlerinin başlıcalarındandır. Ancak mevcut "iç güvenlik" anlayışı günümüz toplumunun beklentilerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle CHP, çağdaş bir "iç güvenlik kavramı" geliştirmeye kararlıdır.

Tek parti hükümeti dönemlerinde kurulmuş olan iç güvenlik (Polis, Jandarma) örgütümüzün çoğulcu demokratik devlet yapımıza uygun olmadığı, çağdaş toplum koşullarında yetersiz kaldığı açıktır.

Ayrıca, korkunun yönetim amacı olarak kullanıldığı ara dönemlerde polise yüklenen baskıcı görevler, halkın iç güvenlik örgütüne yönelik saygı ve güvenin sarsılmasına yol açmıştır.

Sayılan ve benzer nedenlerle iç güvenlik kavramı ile birlikte, iç güvenlik örgütünün de yenileştirilerek hem çağdaşlaştırılması ve hem de güven yitirmesinin onarılması zorunlu hale gelmiştir.

Yeni iç güvenlik kavramı, sadece can, mal ve kamu düzeninin değil aynı zamanda Laik Cumhuriyetin, özgürlüklerin, demokratik hakların kullanımının, hukukun üstünlüğünün, toplumu örgütleme girişimlerinin, bireyi yücelten çağdaş değerlerin ve çağdaşlaşma sürecinin de güvencesi olacaktır.

Bu amaçla yapılacak çalışma İçişleri Bakanlığının merkez yapısından başlayarak karakol ve devriye görevlerine kadar bütün birimlerin yeniden düzenlenmesini içerecektir. Bu çerçevede görev tanımları, örgüt şema-

sı,görevli davranışları, eğitim programları, teknolojik donanım, laboratuvar hizmetleri, haber alma etkinlikleri ile izlenecek yöntemler yeniden şekillendirilecektir.

Polisin kaynağı olarak kademelendirilmiş polis eğitim kurumları yeni anlayışla programlanacaktır. Çağdaş toplumun güvenlik gücü oluşturulacaktır.

Polisliğin sadece iş ve görev değil ondan önce uygar bir kişilik sorunu olduğu öne çıkarılarak çok özel bir eğitim süreci yürütülecektir.

Zor ve silah kullanma yetkisi verilen polisin bu yetkilerinin çağdaş toplumdaki anlamının ve sorumluluğunun bilincinde yetiştirilmelerine özen gösterilecektir. Kamu düzenini bu yetkiler kullanılmadan, sevgi ve saygıdan kaynaklanan otorite ile sağlamanın asıl başarı olduğu polise özümsetilecektir.

Özellikle toplu olaylara yönelik uygulamalarda ateşli ve öldürücü silahlar yerine çağdaş yöntemlerin kullanılması esas olacaktır. Polis örgütü buna göre eğitilecek ve gerekli araç ve gereçlerle donatılacaktır.

Jandarma ve sahil güvenlik gücünün yetki alanlarındaki askeri nitelikli olmayan iç güvenlik hizmetlerini yerine getirmek üzere sivil ve profesyonel nitelikli iç güvenlik birimleri oluşturulacaktır. Sınırların güvenliği ve korunması T. Silahlı Kuvvetleri'ne bırakılacaktır.

İç güvenlik örgütünün temel görevi suç ve suça kalkışmayı önleyici ve caydırıcı etkinliklerde yoğunlaştırılacaktır. Önleyici ve caydırıcı güvenlik eylemi niteliğinde olmayan görevler iç güvenlik gücünden alınacaktır. Özellikle adli görevler, adli kolluğa bırakılacaktır. İç güvenlik örgütü adli olaylarda sadece sanığı ve suç kanıtlarını Cumhuriyet Savcılığına sevk etmek, suça ilişkin delilleri toplayıp, laboratuvar hizmetleri ile teknik incelemeleri yapıp yargı organlarına sunmak gibi sınırlı görevlerle yükümlü olacaktır.

Sanıkların sorgusu kesinlikle polisçe ve karakollarda yapılmayacaktır. Bu görev yargı makamlarına ait olacaktır.

Bu düzenleme hem suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların sağlıklı yürütülmesini, hem savunma hakkının gerçek anlamda güvenceye alınmasını ve hem de polisin baskı ve işkence yapmak gibi suçlamalardan arındırılarak saygınlığını korumasını sağlayacaktır.

İç güvenlik örgütünün görevlileri görevlerinin gereği olan maddi ve manevi imkanları kavuşturularak, örgütün verimliliği ve saygınlığı artırılacaktır. İç güvenlik personelinin örgütlenerek mesleğin işleyişine etkin katkıda bulunması sağlanacaktır.

Uluslararası sözleşme ve bildirimlerde (Avrupa Konseyi Parlamentosunun 690 sayılı kararı gibi) yer alan iç güvenlik örgütüyle ilgili kurallar iç hukuka yansıtılarak yürürlüğe konulacaktır.

c) DIŞ GÜVENLİK-SİLAHLI KUVVETLERDE YENİLEŞME

Ulusumuz barışçıdır. Bağımsızlığını ve haklarını korumak için savaşçı yeteneğini gerektiğinde kanıtlamış olan ülkemiz barış içinde yaşamak ister.

Kahramanlıkla insanlığı bağdaştıran Ulusal Ordumuz da, ulusun bağımsızlığını ve güvenliğini korurken dünya barışına da katkıda bulunmaya her zaman özen göstermiştir.

Çağımızda bir ulusun barış içinde yaşayabilmesi dünya barışından soyutlanamaz. Dünyanın herhangi bir noktasındaki çatışma çok geniş bir çevreyi doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir.

Varşova Paktının dağılması, soğuk harbin sona eriő, dış güvenlik sorunlarının boyutunu azaltmamış, aksine güçlenen milliyetçilik ve etnik duyarlılık akımlarından kaynaklanan yeni belirsizlik odakları oluşmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi, dış dünyada ve çevremizde oluşmakta olan gelişmeler karşısında, ulusal güvenliğı geliştirici adımlardan ödün vermeksizin Atatürk'ün, "yurtta barış, dünyada barış" anlayışına dün olduğı gibi bugünde sahip çıkmaktadır.

CHP, son yıllarda bloklar arası silahsızlanmada atılan olumlu adımlar ve sağlanan nisbi yumuşamanın sürekliliğine ve gelişmesine katkıyı önemsemektedir. NATO'nun da, bu anlayışla, daha geniş katılımlar, daha büyük bir alanda çatışmaları caydırıcı aktif rol oynaması görüşündedir.

Bu noktalardan hareketle, ülkenin dış güvenliğinin, koşullar ne olursa olsun değişmemesi gereken temel ilkeleri şunlar olmalıdır;

-Yurt savunması bir bütündür; Yurdun her yöresi, eş ve ulusal ortak duyarlılıkla, her an hazırlıklı olma anlayışıyla korunur.

-Ulusal güçle ulusal güvenlik bir bütündür. Onun için ekonomik gücümüz, ulusal eğitim bilgi ve teknolojik düzeyimiz, stratejik sektörlerde birikimimiz, dış güvenliğimizi sürekli geliştirecek ve sağlamlaştıracak biçimde ve yönde hızla yükseltilmelidir. Dış güvenlik kavramımız ve stratejimiz de ekonomimize, bilgi ve teknolojik birikimize, sürekli ve etkin katkıda bulunmalıdır.

-Barış bir bütündür. Onun için Türkiye kendi dış güvenliğini sağlarken, dünya barışına, özellikle bölge barışına yönelen tehlikeleri artırmayan, azaltan; öylece bölge ve dünya barışına katkıda bulunan bir tutum izlemelidir. Uluslararası silahlanma yarışının önlenmesi sürecine sürekli katkı sağlanmalıdır.

-Dış güvenliğin önemli bir gereğı bütün bölge ülkeleriyle dostluktur. Onun için Türkiye bütün bölge ülkeleriyle karşılıklı güvene dayanan dostluk ilişkileri geliştirmelidir.

-Dış güvenliğimiz ulusal bağımsızlığı güçlendirici nitelikte olmalıdır. Onun için dış güvenlik bir ölçünün ötesinde dış yardıma ve desteğe bağımlı olmamalı, büyük ölçüde ulusal güce ve kaynaklara dayanmalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde CHP, çok sayıda insan gücüne dayanan bir savun-

ma düzeni yerine, Türkiye'nin ulusal dış güvenlik stratejisine ve çağdaş savunma teknolojisinin bütün gereklerine uygun, ateş gücü, vurucu gücü, hareket yeteneği üstün, iletişim olanakları etkin bir savunma gücü oluşturulmasını öngörmektedir. CHP, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu anlayışla yeniden yapılandırılmasını, esnekliğe kavuşturulmasını gerekli görmektedir.

CHP, ordumuzun iç güvenlik alanından dış güvenliğe yönlendirilmesini, tüm sınırların güvenliğinin Silahlı Kuvvetlere terk edilmesini öngörmektedir.

CHP iktidarında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tüm üyelerinin manevi ve maddi huzurla görevlerini sürdürmelerine özen gösterilecektir.

CHP, çağdaş demokrasilerin doğal özellikleri çerçevesinde, Genel Kurmay Başkanlığı'nın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmasını öngörmektedir.

CHP yönetiminde, ordumuzun savunmayla ilgili araştırma ve teknoloji oluşturma çabaları desteklenecektir. Stratejik araştırma yapan, teknoloji üreten tüm ulusal kuruluşların da bu çabalara katkıları sağlanacaktır.

4.2. DIŞ İLİŞKİLER

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını korumaya, yani bağımsızlığını ve egemenliğini, ulusu ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğünü sürdürmeye, uluslararası saygınlığını ve etkinliğini arttırmaya yönelik barışçı bir "Ulusal dış politika" izler.

Bu amaçla, bir yandan dış politikanın savunma politikasından ayrılmayacağı inancıyla Türkiye'nin ulusal gücünü en yüksek düzeye çıkarırken, öte yandan diplomatik yöntemlerden, bu arada ikili ilişkilerden, bölgesel ve uluslararası işbirliği örgüt ve girişimlerinden de bu amaç doğrultusunda yararlanmaya çalışır.

İkili, bölgesel ve uluslararası ilişkileri Türkiye'nin ulusal çıkarları açısından dikkatle izler ve onları korumak için, günün koşullarının gerektirdiği tüm düzenlemelerin yapılmasını ister.

CHP bir yandan Türkiye'nin ulusal çıkarlarını korurken öte yandan bölge ve dünya barışına katkıda bulunmayı da gözetir. Ulusal bağımsızlığımızla ve çıkarlarımızla bağdaştığı ölçüde, bölgesel ve uluslararası örgütler içinde, uluslararası topluma da yararlı ve onunla uyumlu politikalar izlemeye çalışır.

CHP, dış politikaya toplumun her kesiminin ilgisini ve katkısını sağlamayı, bu arada parti olarak da çok yönlü ve yaygın uluslararası ilişkiler kurmayı ödev bilir. Kendi doğrultusundaki partilerle insanlık ve ülke yararına iş birliği kurarken, komşu ya da dost ülkelerdeki başka siyasal kuruluşlarla da ülkemizin ortak yararı için, bölge ve dünya barışı için yakın ilişkiler geliştirmeye çalışır. Uluslararası ve bölgesel işbirliği örgütleri içinde, Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda, yer ve durum alır.

a - YURTTA BARIŞ, CİHANDA BARIŞ

Dünyada saygınlığın ölçütleri, artık, demokrasiye bağlılık, insan haklarına saygı ve ekonomik gelişmişliktir. Soğuk savaş koşullarıyla bölünmüş dünyanın yerine, bu saygınlık ölçütlerine uyabilen devletlerin aralarında işbirliğine yöneldikleri bir dünya kurulmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin dış politikası barışçıdır; hedefi ise, Türkiye'yi oluşturmada olan bu yeni ilkeli dayanışmaya kurulmakta olan bu yeni dünyaya taşımaktır. CHP, Atatürk'ün "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ilkesinin doğal sahibi ve takipçisidir. CHP, Türkiye'nin dış sorunları gibi uluslararası anlaşmazlıkların da barışçı yöntemlerle çözülmesi gerektiğini savunur. Türk ulusunun barış içinde yaşamasını sağlarken, komşularımızla ve bölge devletleriyle karşılıklı güvene ve ortak yarara dayanan barışçı ilişkiler kurarak, bölge ve dünya barışını da güçlendirmeye çalışır.

CHP, uluslararası ilişkilerin her ulusun bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı ilkesine dayanması gerektiğine, bölge dünya barışının ancak böylece korunabileceğine inanır. Komşularından, bu ilkeye saygılı olmalarını bekler.

CHP, bölgesel ve uluslararası kuruluşları, uluslararası anlaşmazlıkların barışçı çözümü ve uluslararası işbirliği açısından gerekli ve yararlı görür. Ancak dünya barışının korunması için Birleşmiş Milletler'den de aynı ilkeyi tüm uluslararası anlaşmazlıklar da ayırım yapmaksızın uygulamasını, tüm ülkelerin bağımsızlığını, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunmasına aynı ölçüde yardımcı olmasını ister. Birleşmiş Milletler ve AGİK gibi uluslararası kuruluşların büyük devletlerin ulusal politikalarının aracı olmasına karşı çıkar.

Dünya barışını korumanın bir koşulu da, uluslararasıdaki büyük ekonomik uçurumların kapatılmasıdır. CHP, Birleşmiş Milletler'in dünyada yeni ve haksız ekonomik düzen kurulması için etkin çalışmalarda bulunması gerektiğini savunur ve bu amaçla yapılacak her türlü yeni uluslararası düzenlemeleri destekler.

b - ULUSAL BAĞIMSIZLIK

Soğuk savaş ertesinde oluşan ve oluşmakta olan koşullar, Türkiye gibi çevresini etkileme yeteneğine sahip olan devletlerin küresel kaygı ve çıkarlarını, Soğuk Savaş dönemine göre, daha önemsiz hale getirmektedir. Yeni oluşmakta olan uluslararası yapı içinde Türkiye'nin bölgesini etkileme olanakları, eskisine göre çok daha fazla olacak; Balkanlardan Kafkasya'ya uzanan, yeni bağımsızlığını kazanan Türk devletlerine kadar giden bir geniş alanda, bölgesel rolü önem kazanacaktır.

Ancak, yeni oluşmakta olan uluslararası yapı, bir başka açıdan ise, uluslararası barış ve güvenliğin tehlikeye düşmesini kolaylaştıracak koşulları da birlikte getirmektedir.

İki kutuplu yapıda, bölgesel çatışma ve karşıtlıklar, küresel sonuçlar doğurmaya aday oldukları için çoğu kez engelleniyor, denetleniyordu. Oysa şimdi bu çatışmayı engelleyecek koşullar büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. B.M. gibi uluslararası örgütlerden uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için çok şey beklenmemektedir. Zira, bu örgütler kendilerine yön veren devletlerin çıkarlarından bağımsız bir rolü barış ve güvenlik alanında üstlenebilmekten uzak görünmektedirler. Bunlara ek olarak; silah üretim ve ticareti, halen "gelişmiş" ekonomilere yaşamsal kaynak sağlamaya, dolayısıyla, bölgesel çatışmaları körükleyen bir diğer temel etmen olmaya devam etmektedir.

Bu nedenlerle; Türkiye'nin her zamankinden daha çok çevresini, bölgesini etkileme şansına sahip olduğu bir dönemde, aynı zamanda da bölgemizdeki belirsizlik ve güvensizlikler de yeni tehditler oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye şimdi çevresinde, bölgesinde yer alan belirsizlik ve bunalımlara her zamankinden daha çok ilgi göstermek zorundadır. Artık, Türkiye'nin bölgesini etkileyen ve çevresindeki bunalımları denetleyen bir bölge devleti rolünü benimsemesi, yalnızca çevresindeki etkinlik için değil, aynı zamanda da ulusal bağımsızlığımızın korunması için de gereklidir.

Yüzlerce yıllık bağımsız devlet geleneği içinden gelen Türkiye, uluslararası ilişkilerde çok duyarlıdır. Dış politikada bu bağımsızlığa gölge düşürecek tutumlar ve bağlantılar içine girilmesi, dış politikamızın büyük devletlerin kendi ulusal çıkarlarına göre saptadıkları politikalarına göre belirlenip yürütülmesi düşünülemez. Türkiye büyük devletler ile ilişkilerinde ancak bağımsızlığını ve kendi ulusal çıkarlarını koruyabilen bir dış politika izleyebildiği ölçüde, bölge ve dünya devlerinin saygınlığını kazanabilir.

"Bağımsızlık benim karakterimdir" demiş olan Atatürk'ün kurmuş olduğu Cumhuriyet Halk Partisi, dış politikada ulusal bağımsızlığın simgesi ve ödünsüz takipçisi olacaktır.

c - KİŞİLİKLİ DİŞ POLİTİKA

Kişilikli bir dış politika izlemek, Türkiye'yi toplumsal ve siyasal olarak istikrara kavuşturmak, ekonomik ve teknolojik açıdan güçlendirmek, yani ulusal gücümüzü en yüksek düzeye çıkarmakla olasıdır. Böylece Kıbrıs konusunda, Türk Cumhuriyetleri ve İslam ülkeleri ile ilişkilerde ve Balkanlar'da ve Birleşmiş Milletler ve AĞİK gibi uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerde, Türkiye, kendi ulusal çıkarlarının gerektirdiği politikalar izleyebilir.

Uluslararası koşullardaki değişiklikler karşısında Türk dış politikasında da değişim kaçınılmaz olmaktadır. Ancak, bu değişim Türk dış politikasının temel amaçlarında olamaz. Toprak bütünlüğünün korunması, laik ve demokratik siyasal ve toplumsal düzenimizin pekiştirilmesi ve ekonomik gelişmemiz için uluslararası işbirliğinden yararlanma, Türk dış politikasının değişmeyen amaçlarıdır.

Ancak, Türkiye artık dış politikasındaki davranış kalıplarını değiştirmek zorundadır. Edilgin ve arka planda kalan bir dış politika yerine, Türkiye'nin uluslararası ilişkiler sistemini ve çevresini etkilemeye yönelik yapıcı, olumlu bir dış politika yürütmeye gereksinimi var. Bugün artık Türkiye geniş bir coğrafyada barış ve güvenlik sorunlarıyla doğrudan ilgilenmesi gereken bir devlettir.

Soğuk Savaşın ve iki kutuplu uluslararası yapı süregelirken, Türk dış politikası esas olarak, edilgin ve tepkisel bir niteliğe sahip oldu. Türkiye, uluslararası siyasal gelişmelere bağımsız ve kalıcı etkiler yapmayı bir hedef olarak benimsemedi. Bunun tek istisnası, CHP'nin 1970'li yıllarda izlediği Kıbrıs politikası oldu.

Oysa artık Türkiye bağımsız, kişilikli bir dış politika ile çevresini ve bölgesini olumlu etkilemek ve uluslararası barış, güvenlik ve işbirliğine yapıcı katkılarda bulunmak şansına sahiptir. Bunun nesnel koşulları uluslararası yapıda gerçekleşti; öznel koşulları ise CHP iktidarında gerçekleştirilecektir.

CHP, Kıbrıs sorununun ancak Kuzey Kıbrıs halkının ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kazanılmış haklarının korunması ve iki toplum arasındaki ilişkilerin bu anlayış doğrultusunda dostluk, dayanışma ve kalıcı barışa dönüştürülmesi ile çözümlenebileceği görüşündedir.

CHP, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarına kavuşan Türk Cumhuriyetlerinin, yeniden yabancı egemenlikler altına düşmemeleri gereğini savunur. Onların, bağımsızlıklarını koruyabilmeleri için yeni siyasal ve ekonomik düzenlerini bir an önce kurmalarına, adadillerini ve kültürlerini, ulusal kimliklerini yeniden kazanmalarına Türkiye'nin yardımcı olması gereğini savunur; bu amaçla, onlarla yakın ilişkiler kurulmasını ve geliştirilmesini öngörür.

Türkiye hem Balkan, hem de bir Ortadoğu ülkesidir. Her iki bölge ile de tarihten gelen bağları vardır. Her iki bölge ülkeleri ile ilişkiler, karşılıklı çıkarlar ve dostluk ve kalıcı barış anlayışı ile geliştirilmelidir. CHP, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan Balkan statükosunun güç kullanımı ve "etnik temizlik" yoluyla değiştirilmesine karşıdır. Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünün yeniden kurulmasından ve Makedonya'nın bağımsızlığının korunmasından yanadır.

CHP, başta komşularımız olmak üzere bütün Ortadoğu ülkeleriyle ve İslam ülkeleriyle kalıcı ve kapsamlı dostluk ilişkileri kurulmasından yanadır. Ancak, Cumhuriyet Halk Partisi yönetiminde bu ilişkilerin laiklik ve teröre ödün vermemek gibi Türkiye'nin çok duyarlı olduğu konularda gösterilecek ortak duyarlılıkla gelişebileceği bilinmelidir.